

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av lagen om föreläggande av böter och ordningsbot och körkortslagen samt till vissa lagar som har samband med dem

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås att lagen om föreläggande av böter och ordningsbot och körkortslagen samt vissa andra lagar som har samband med dem ändras.

Det faktiska användningsområdet för bötesförfarandet utvidgas enligt förslaget genom att behörigheten att förelägga körförbudspåföljder till alla delar överförs till polisen. Till följd av ändringen kan rattfylleri behandlas i bötesförfarande. Körförbud meddelas i ett administrativt förfarande utifrån ett fällande avgörande.

Ett krav på att ärendena ska vara enkla och klara tillfogas som en allmän förutsättning för att bötesförfarandet ska kunna användas. Den misstänktes samtycke, som utgör en förutsättning för bötesförfarandet, lättas upp så att erkännande och godkännande av påföljden som element i samtycket slopas. Som motvikt till detta föreslås att den misstänkte i fortsättningen kan anföra besvär hos domstolen utan begränsningar av besvärsgrunderna. Ändringar föreslås i de procedurbestämmelser som ska iakttas vid handläggningen av sådana besvär.

Förfarandet när polisen meddelar körförbud förenklas enligt förslaget så att föraren kan börja höras redan på platsen för händelsen. Dessutom ska ett beslut om körförbud för en person som har temporärt körförbud kunna delges som vanlig delgivning. Polisens möjligheter att bestämma att ett temporärt körförbud ska upphöra utvidgas. Ändring i beslut om körförbud söks genom begäran om omprövning och därefter besvär hos förvaltningsdomstolen. Även andra bestämmelser som preciserar förfarandet med körförbud ingår i förslaget.

Propositionen hänför sig till budgetpropositionen för 2018 och avses bli behandlad i samband med den.

Lagarna avses träda i kraft under 2019.

INNEHÅLL

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL.....	1
INNEHÅLL	2
ALLMÅN MOTIVERING	4
1 INLEDNING.....	4
2 NULÄGE	5
2.1 Lagstiftning och praxis.....	5
2.1.1 Bötesförfarandets tillämpningsområde	5
2.1.2 Rattfylleri	6
2.1.3 Körförbud.....	6
2.1.4 Den misstänktes samtycke och bötesförfarandets förhållande till grundlagen ...	10
2.2 Lagstiftningen i utlandet	15
2.2.1 Sverige	15
2.2.2 Norge.....	17
2.2.3 Danmark.....	19
2.2.4 Tyskland.....	20
2.2.5 Nederländerna	22
2.2.9 Sammanfattande synpunkter	25
2.3 Bedömning av nuläget	26
2.3.1 Bötesförfarandets tillämpningsområde samt körförbud	26
2.3.2 Den misstänktes samtycke	26
3 MÅLSÄTTNING OCH DE VIKTIGASTE FÖRSLAGEN	27
3.1 Målsättning	27
3.2 Alternativ	28
3.2.1 Bötesförfarandets tillämpningsområde	28
3.2.2 Körförbud.....	29
3.2.3 Den misstänktes samtycke	39
3.2.4 Sökande av ändring	47
3.3 De viktigaste förslagen.....	48
4 PROPOSITIONENS KONSEKVENSER	49
4.1 Samhälleliga konsekvenser	49
4.2 Konsekvenser för myndigheterna	50
4.3 Ekonomiska konsekvenser	52
5 BEREDNINGEN AV PROPOSITIONEN	55
6 SAMBAND MED ANDRA PROPOSITIONER	57
DETALJMOTIVERING	58
1 LAGFÖRSLAG	58
1.1 Lagen om föreläggande av böter och ordningsbot.....	58
1 kap. Allmänna bestämmelser.....	58
5 kap. Särskilda bestämmelser	59
1.2 Körkortslagen.....	63
7 kap. Körförbud och andra påföljder	63
9 kap. Särskilda bestämmelser	67
1.3 Vägtrafiklagen.....	68
1.4 Lagen om fordonstrafikregistret.....	68
1.5 Lagen om domstolspraktik.....	68
1.6 Lagen om domstolsavgifter.....	68
2 IKRAFTTRÄDANDE	69

RP 103/2017 rd

3	FÖRHÅLLANDE TILL GRUNDLAGEN SAMT LAGSTIFTNINGSORDNING	69
3.1	Utövande av den dömande makten utanför domstolarna, jämlikhet och legalitetsprincipen	69
3.2	Rättsskydd och den misstänktes samtycke.....	71
3.3	Förfarandet med körförbud	72
	LAGFÖRSLAG	74
	1. Lag om ändring av lagen om föreläggande av böter och ordningsbot	74
	2. Lag om ändring av körkortslagen	78
	3. Lag om ändring av 106 § i vägtrafiklagen	83
	4. Lag om ändring av 17 § i lagen om fordonstrafikregistret.....	84
	5. Lag om ändring av 15 § i lagen om domstolspraktik	85
	6. Lag om ändring av 5 § i lagen om domstolsavgifter	86
	BILAGA	87
	PARALLELLTEXTER	87
	1. Lag om ändring av lagen om föreläggande av böter och ordningsbot	87
	2. Lag om ändring av körkortslagen	92
	3. Lag om ändring av 106 § i vägtrafiklagen	101
	4. Lag om ändring av 17 § i lagen om fordonstrafikregistret.....	102
	5. Lag om ändring av 15 § i lagen om domstolspraktik	103
	6. Lag om ändring av 5 § i lagen om domstolsavgifter	104

ALLMÄN MOTIVERING

1 Inledning

Enligt det strategiska programmet för statsminister Juha Sipiläs regering (29.5.2015) ges domstolarna möjlighet att koncentrera sig på sina kärnuppgifter under regeringsperioden. Enligt programmet överförs brottmål, av vilka kan följa böter eller fängelse i högst två år, från underätterna till det summariska förfarandet (bilaga 6 till regeringsprogrammet, s. 30). Även enligt reformprogrammet för rättsvården för åren 2013—2025 lättas straffprocessen upp i bevismässigt klara ärenden och komprimeras straffprocesskedjan (justitieministeriets betänkanden och utlåtanden 16/2013, åtgärd 26).

Lagen om föreläggande av böter och ordningsbot (754/2010, nedan bötesförfarandelagen), som ersatte de tidigare summariska förfarandena, trädde i kraft den 1 december 2016. Bötesförfarandelagens tillämpningsområde är begränsat till brott för vilka det inte har föreskrivits strängare straff än böter eller fängelse i högst sex månader. I förfarandet kan föreläggas bötesstraff och en förverkandepåföljd på högst 1 000 euro. I bötesförfarandet kan inte meddelas körförbud, vilket i själva verket utesluter rattfylleri från förfarandets tillämpningsområde trots att villkoret som gäller maximistraffet uppfylls.

Domstolarna avgör för närvarande ett stort antal klara och enkla rattfylleribrott, som skulle vara lämpliga att handläggas i bötesförfarandet. En utvidgning av bötesförfarandets tillämpningsområde skulle göra det möjligt att styra domstolarnas och åklagarväsendets resurser till sådana ärenden som det är nödvändigt att handlägga i domstol bland annat av rättsskyddsskäl, och härigenom trygga medborgarnas rätt att få sin sak behandlad utan ogrundat dröjsmål.

För att rattfylleribrott ska kunna handläggas i bötesförfarandet är det nödvändigt att se över regleringen som gäller meddelande av körförbud. För en översyn av procedurbestämmelserna om körförbud talar också behovet av att koncentrera de på olika myndigheter utspridda körförbudsförfarandena till en aktör samt målen i det strategiska programmet för statsminister Juha Sipiläs regering (29.5.2015) att digitalisera de offentliga tjänsterna och införa smidigare författningar (s. 26—27).

I samband med verkställandet av bötesförfarandelagen har det framgått att den misstänktes samtycke i fyra delar, som bötesförfarandet förutsätter, gör förfarandet onödigt tungt och är ägnat att minska användningen av förfarandet. Delvis av denna orsak har antalet dagsbotsstraff som föreläggs i bötesförfarandet minskat klart jämfört med det tidigare strafforderförfarandet.

Den nuvarande regleringen begränsar också sökandet av ändring och därigenom den misstänktes rättsskydd. Om en person har erkänt gärningen och godkänt påföljden på ett giltigt sätt, kan han eller hon inte längre i överklagandefasen effektivt bestrida sin skuld eller bedöma påföljden på ett väsentligt annorlunda sätt än i det föreläggande som han eller hon godkänt. Av dessa orsaker är det nödvändigt att bedöma möjligheterna att lätta upp elementen i det samtycke som krävs av den misstänkte och som motvikt till detta utvidga dennes rätt att söka ändring. Även riksdagens lagutskott har ansett det viktigt att möjligheterna att lätta upp förfarandet undersöks när propositionen om en utvidgning av förfarandet bereds, dock så att rättsskyddet inte äventyras (LaUB 12/2016 rd, s.4).

2 Nuläge

2.1 Lagstiftning och praxis

2.1.1 Bötesförfarandets tillämpningsområde

I förfarandet enligt bötesförfarandelagen (nedan bötesförfarandet) kan bötesstraff föreläggas för en förseelse för vilken det inte har föreskrivits strängare straff än böter eller fängelse i högst sex månader, samt ordningsbot för en förseelse för vilken ordningsbot särskilt har föreskrivits som straff i lag. Dessutom kan en förverkandepåföljd på högst 1 000 euro föreläggas. Ett ärende kan handläggas i bötesförfarandet också när förseelsen kan medföra någon annan påföljd än vad som nämns ovan, om den som begått förseelsen inte ska föreläggas en sådan påföljd. I bötesförfarandet får inte handläggas mål som gäller tjänstebrott eller mål som avses 20 kap. i sjölagen (674/1994) eller i 2 § i militära rättegångslagen (326/1983).

Utanför bötesförfarandet stannar bland annat brott för vilka den förväntade straffpåföljden enligt straffpraxis är strängare än böter, samt brott för vilket det har föreskrivits strängare straff än fängelse i sex månader oberoende av den påföljd som föreläggs. Även en sådan obligatorisk tilläggsåtgärd som inte kan föreläggas utanför domstol förhindrar att bötesförfarandet används. En sådan åtgärd är till exempel körförbud när det meddelas med stöd av 64 § 1 mom. i körkortslagen som tilläggsåtgärd för rattfylleri, grovt rattfylleri, grovt äventyrande av trafik-säkerheten eller brott mot bestämmelserna om transport av farliga ämnen. Av dessa brott skulle rattfylleri annars hör till bötesförfarandets nuvarande tillämpningsområde.

För att bötesförfarandet ska kunna användas förutsätts också att den som misstänkts för förseelsen erkänner gärningen och godkänner den påföljd som föreläggs på grund av gärningen samt avstår från sin rätt till en muntlig behandling och samtycker till att ärendet avgörs i bötesförfarandet. Detta innebär i praktiken att saken är ostridig, även om den misstänkte inte behöver vara av samma åsikt som den som avgör ärendet om den straffrättsliga bedömningen av gärningen.

Bötesförfarandets tillämpningsområde har inte begränsats med kriterier som gäller ärendets art. I praktiken handläggs i förfarandet dock i regel endast klara och enkla ärenden. Detta är en följd av dels att förfarandet förutsätter samtycke av den misstänkte och målsäganden, dels att i fråga om ärenden som ska handläggas i bötesförfarandet görs i princip endast en summarisk förundersökning.

Det finns ännu ingen statistik över användningen av det nya bötesförfarandet. Eftersom varken tillämpningsområdet för de påföljder som ska dömas ut i förfarandet eller de brott som omfattas av förfarandet ändrades när bötesförfarandelagen stiftades, kan man i fråga om riktgivande sifferuppgifter stödja sig på tillgängliga uppgifter om strafforderförfarandet. Då måste man emellertid beakta att i synnerhet kravet på den misstänktes samtycke kan minska antalet ärenden som handläggs i bötesförfarandet.

År 2015 utfärdades 178 550 bötesstraff i strafforderförfarandet. Användningen av strafforderförfarandet varierade avsevärt beroende på brottsbeteckningen. Förfarandet var vanligast i samband med trafikbrott. Äventyrande av trafiksäkerheten (76 102 strafforder 2015), fordons-skatteförseelse (4 510), brott mot viss social lagstiftning om vägtransporter (2 151) och detektorförseelse (1 614) är brott som till 97—100 % avgjordes i strafforderförfarandet. Detsamma gäller fordonsförseelser och trafikförseelser när de ärenden som avgjorts genom ordningsbot beaktas i beräkningen. 94 % av fallen som gällde förande av fortskaffningsmedel utan behörlighet (11 042) avgjordes i strafforderförfarandet.

2.1.2 Rattfylleri

Bestämmelser om rattfylleribrott finns i 23 kap. 3 och 4 § i strafflagen. Enligt grundrekvisitet för rattfylleri (3 §) döms bland annat den som för ett motordrivet fordon efter att ha förtärt alkohol i en sådan mängd att alkoholhalten under eller efter färden är minst 0,5 promille i hans blod. Vid grovt rattfylleri är promillegränsen för alkoholhalten 1,2 promille. Straffbart som rattfylleri är också att föra ett motordrivet fordon efter att ha använt narkotika så att en verksamhetsbeståndsdel i narkotikan eller en ämnesomsättningsprodukt från den finns i hans blod under eller efter färden (3 § 2 mom.)

För rattfylleri döms den skyldige till böter eller till fängelse i högst sex månader, för grovt rattfylleri till minst 60 dagsböter eller till fängelse i högst två år.

År 2015 dömdes 6507 personer för rattfylleri som huvudbrott, 26 åtal förkastades (0,4 % av fallen). För rattfylleri dömdes i regel ut bötesstraff (5967, 92 % av fallen), i medeltal 52 dagsböter. För grovt rattfylleri (7026 fällande domar för huvudbrott) dömdes fängelse ut i 98 procent av fallen).

2.1.3 Körförbud

Meddelande av körförbud

Körförbud är en påföljd som riktar sig mot körrätten och genom vilken man försöker förhindra att en förare deltar i trafiken när han eller hon anses sakna förutsättningar att göra det. Bestämmelser om körförbudspåföljder finns i 7 kap. i körkortslagen (386/2011).

Andra än temporära körförbudspåföljder kan indelas i tre grupper: körförbud på straffrättsliga grunder som meddelas av allmän domstol, körförbud som baserar sig på enstaka eller återkommande brott och som meddelas på administrativ väg av polisinskrivningarna samt sådana körförbud som meddelas på administrativ väg av polisinskrivningarna och som inte har något samband med brott.

Det hör till de *allmänna domstolarnas* behörighet att meddela körförbud när föraren av ett motordrivet fordon har gjort sig skyldig till grovt äventyrande av trafiksäkerheten, grovt rattfylleri, rattfylleri eller brott mot bestämmelserna om transport av farliga ämnen (64 § 1 mom. i körkortslagen).

År 2014 meddelades dylika körförbud i sammanlagt 16 121 fall, inbegripet villkorliga körförbud och övervakad körrätt. År 2015 meddelade tingsrätterna 2441 domar för grovt äventyrande av trafiksäkerheten (enligt huvudbrottet), 7026 för grovt rattfylleri, 6507 för rattfylleri och 2 för brott mot bestämmelserna om transport av farliga ämnen (Statistikcentralen).

Ett körförbud som meddelas av en allmän domstol är i kraft högst fem år. En förare som gjort sig skyldig till rattfylleri eller brott mot bestämmelserna om transport av farliga ämnen meddelas körförbud i minst en månad, och den som gjort sig skyldig till grovt äventyrande av trafiksäkerheten eller grovt rattfylleri i minst 3 månader. För återfallsbrottslighet föreskrivs om förhöjd minimilängd på körförbudet, och när tingsrätten fattar beslutet har den tillgång till ett utdrag ur fordonstrafikregistret av vilket framgår förarens körrätts- och trafikbrottshistorik.

Den genomsnittliga längden på ovillkorligt körförbud var cirka 10 månader 2014. Ungefär två tredjedelar av de ovillkorliga körförbuden varade från ett halvt år till två år. Endast i 4,6 % av fallen varade körförbudet över två år. Dessa uppgifter baserar sig på Statistikcentralens

material, där körbudens längd har beräknats från gärningsdagen till dagen för körförbudets upphörande, för i de flesta fallen har föraren meddelats temporärt körförbud på gärningsdagen. Körförbudens längd varierar enligt brottsbeteckningen: körförbud som meddelats för rattfylleri varade i medeltal 7,8 mån., för grovt rattfylleri i 12,4 mån. och för grovt äventyrande av trafiksäkerheten i 8,4 mån. I de kalkylmässiga genomsnittsförbuden har inte beaktats avgöranden där man ansett att körförbudet avtjänats helt och hållet på grund av det temporära körförbudet. Antalet dylika fall var 1 518, och där var tiden mellan gärningsdagen och domen i medeltal 7,4 månader. Eftersom statistiken har gjorts upp enligt huvudbrottet, dvs. det allvarligaste brottet som tillräknats på samma gång, ingår i genomsnittsförbuden inte heller de grövsta fallen där gärningsmannen förutom trafikbrottet har tillräknats till exempel grovt dödsvalande.

Körförbud meddelas i samband med domen i brottmålet. Den svarande har möjlighet att för domstolen lägga fram en utredning om sitt behov av körrätt, eftersom man när längden på förbudet bestäms tar hänsyn till förbudets konsekvenser för förarens försörjning och nödvändiga behov av att röra sig i trafiken. Både åklagaren och den svarande har rätt att söka ändring i beslutet om körförbud, som ändå verkställs trots besvär.

Polisen ska enligt 64 § 2 mom. i körkortslagen meddela en körrättsinnehavare körförbud om 1) han eller hon inte längre uppfyller villkoren för körkortstillstånd, 2) om han eller hon inte inom utsatt tid har gett in ett intyg över erhållen undervisning för övningsdelen och fördjupningsdelen, vissa läkarutlåtanden, utlåtande av optiker eller intyg över ny förarexamen som avlagts med godkänt resultat, 3) han eller hon har gjort sig skyldig till äventyrande av trafiksäkerheten vid körning av ett motordrivet fordon och detta tyder på allvarlig giltighet för trafiksäkerheten (inbegripet störande av en anordning avsedd för övervakning av sociallagstiftningen på vägtransportområdet), 4) han eller hon har gjort sig skyldig till förande av fortskaffningsmedel utan behörighet eller 5) han eller hon i utlandet har dömts för rattfylleri med motordrivet fordon eller där har gjort sig skyldig till en sådan gärning (64 § 2 mom. i körkortslagen). År 2015 meddelades sammanlagt 15 940 sådana körförbud som nämns här (sammanlagt 7 504 i 1—2 punkten avsedda andra körförbud än körförbud på straffrättsliga grunder och sammanlagt 8 436 i 3—5 punkten avsedda körförbud på straffrättsliga grunder).

Annat körförbud än körförbud på straffrättsliga grunder (punkterna 1—2) meddelas så att det är i kraft tills vidare. Längden på körförbud på straffrättsliga grunder som avses i punkterna 3—5 ska vara från en till sex månader, och när längden bestäms ska hänsyn tas till förbudets konsekvenser för förarens försörjning och nödvändiga behov av att röra sig i trafiken. Polisstyrelsen har meddelat en riksomfattande anvisning om körförbud och varning i anslutning till allvarlig likgiltighet, vilken också innehåller en tabell över längden på körförbud (POL-2016-1770, i kraft fr.o.m. 7.3.2016). Längdrekommandationerna har klassats utifrån hur strängt bötesstraff som förelagts för gärningen. År 2015 bestämdes körförbudets längd till över 3 månader i endast 6 % av de fall som avses i 3—5 punkten. Uppgifterna baserar sig på material som erhållits från Trafik den 27 juni 2016.

Till polisens behörighet hör även att meddela körförbud för återkommande förseelser. Enligt 65 § i körkortslagen ska polisen meddela en körrättsinnehavare körförbud, om denne minst fyra gånger på två år eller tre gånger på ett år har gjort sig skyldig till vissa trafikförseelser eller brott mot viss social lagstiftning om vägtransporter, äventyrande av trafiksäkerheten, smitning i vägtrafik, fordonsförseelse, brott mot bestämmelserna om yrkeskompetens för förare, detektorförseelse eller förseelse mot bestämmelserna om transport av farliga ämnen vid körning med motordrivet fordon. På grundval av uppgifterna i fordonsregistret sänder Trafiksäkerhetsverket körrättsinnehavaren en påminnelse om grunderna för meddelande av körförbud i det skedet då följande gärning leder till att körförbud övervägs. År 2015 meddelades samman-

lagt 7 049 körförbud på grundval av återkommande förseelser. Körförbudet ska vara från en till sex månader, och när längden bestäms ska hänsyn tas till förbudets konsekvenser för förarens försörjning och nödvändiga behov av att röra sig i trafiken. Polisstyrelsen har meddelat en riksomfattande anvisning om körförbud och varning i anslutning till återkommande förseelser, vilken också innehåller en tabell över längden på körförbud (POL-2016-1772, i kraft fr.o.m. 7.3.2016). Längdrekommendationerna har klassats utifrån antalet gärningar och hur stränga straff som förelagts för dem. År 2015 bestämdes körförbudets längd till över 3 månader i endast 4 % av fallen.

Körförbud som polisen (polisinrättningarna) meddelar behandlas i enlighet med förvaltningslagen (434/2003). Ärendet behandlas i allmänhet av polisinställningen på personens boningsort. Förfarandet i ärenden enligt 65 § i körkortslagen inleds när polisen får uppgifter från Trafiksäkerhetsverket eller polisens informationssystem om att en person har det i lagrummet nämnda antalet återkommande förseelser. I ärenden som gäller allvarlig likgiltighet inleds ärendet när polismannens föreläggande om temporärt körförbud och körkortet, om det har omhändertagits av polisen, kommer till polisinställningen. Polisinställningen handlägger ärendet i huvudsak i skriftligt förfarande och ger parten tillfälle enligt 34 § i förvaltningslagen att bli hörd inom rimlig tid. Denna tid är i allmänhet cirka två veckor. Om parten i enlighet med 37 § i förvaltningslagen vill bli hörd muntligt, ska han eller hon kontakta polisinställningen för att komma överens om en behandlingstidpunkt. Enligt Polisstyrelsens anvisningar bör skriftligt förfarande inte tillämpas på 15—17-åriga förare, utan omyndiga och deras vårdnadshavare skickas en kallelse till muntlig behandling. Även i fråga om nya förare borde i första hand muntligt hörande användas. (POL-2016-1770, s. 3—5, och POL-2016-1772, s. 4—6.) Det fattas ett skriftligt beslut som motiveras och förses med besväransvisning och som delges i enlighet med 60 § i förvaltningslagen. Föraren har rätt att överklaga beslutet hos förvaltningsdomstolen, men det får verkställas trots besvär (95 § 3 mom. i körkortslagen). Även polisinställningen kan ha rätt att överklaga förvaltningsdomstolens beslut i ett körförbudsärende (HFD 2013:161).

I 70 § i körkortslagen finns bestämmelser om *temporärt körförbud* som meddelas av en polisman eller gränsbevakningsman. Grunden för temporärt körförbud kan vara misstanke om eller sannolika skäl att villkoren för meddelande av körförbud som hör till tingsrättens eller polisens behörighet är uppfyllda. Då det är fråga om en brottsmisstanke som hör till tingsrättens behörighet förtgår det temporära körförbudet i regel till dess att tingsrätten fattar beslut om körförbud. Om det emellertid på grundval av förundersökningen är uppenbart att tingsrätten kommer att meddela villkorligt körförbud, får polisen bestämma att det temporära körförbudet ska upphöra. Polisen får också besluta om övervakad körrätt innan tingsrätten fattar beslut om körförbud, om villkoren i lagen om alkoholövervakad körrätt är uppfyllda. När det är fråga om körförbud som hör till polisinställningens behörighet, ska en polisman som meddelat temporärt körförbud omedelbart underrätta polisinställningen om sitt beslut, som fattar beslut om körförbud eller om att ett temporärt körförbud ska fortsätta att gälla.

Polisinställningen kan i stället för körförbud som hör till dess behörighet på vissa villkor ge en varning enligt 73 § i körkortslagen. Denna möjlighet gäller inte situationer som avses i 64 § 2 mom. 1 och 2 punkten. Tingsrätten kan inte ge en varning i stället för körförbud. Däremot kan tingsrätten på de villkor som föreskrivs i 67 § i körkortslagen meddela villkorligt körförbud. Till tingsrättens behörighet hör att meddela och återkalla alkoholövervakad körrätt enligt 69 §.

Körförbudssystemets bakgrund

Det dubbelspåriga körförbudssystemet har en lång historia. Exempelvis i vägtrafiklagen (267/1981) föreskrevs ursprungligen om flera påföljder som riktades mot körrätten, varav

meddelande av körförbud hörde till domstolens behörighet och indragning av körkortet helt och hållet, indragning av körkortet för viss tid, förordnande till ny förarexamen samt omhändertagande och temporär indragning av körkort hörde till polisens behörighet. Systemet med körkortspåföljder förtydligades i början av 1990-talet då en gemensam påföljd kallad körförbud infördes. Då utvidgades användningsområdet för körförbudspåföljder som polisen beslöt om på grundval av ett enstaka trafikbrott, men de grundläggande lösningarna beträffande behörighetsförhållandena ändrades inte (RP 8/1990 rd, s. 2/II och 4/II). År 2005 förenhetligades sökandet av ändring i körförbud som meddelats av polisen så att det började omfattas av förvaltningsprocesslagen (RP 104/2004 rd, s. 19/I). I samband med att körkortslagen stiftades 2011 företogs vissa ändringar i körförbudssystemet, men behörighetsstrukturerna med administrativa körförbud samt körförbud som meddelas av de allmänna domstolarna ändrades inte. I början av 2016 överfördes behörigheten att bevilja körkort samt att bevilja och återkalla körkortstillstånd från polisen till Trafiksäkerhetsverket. Det allmänna syftet med de reformer som genomfördes i detta sammanhang var att ändra och klarlägga behörighetsfördelningen mellan de myndigheter som deltar i körkortsprocessen så att uppgifterna i så stor utsträckning som möjligt motsvarar deras kärnuppgifter (RP 313/2014 rd, s. 21/II).

Den rättsliga ställningen för körförbudspåföljder

Det råder en viss oklarhet om den rättsliga ställningen för körförbud. I Finlands nationella lagstiftnings- och rättspraxis är den etablerade åsikten att körförbud på straffrättsliga grunder är i första hand säkringsåtgärder som riktar sig mot körrätten genom vilka man försöker förhindra nya brott och inte straff för det begångna brottet (RP 104/2004 rd, s. 4/I, RP 36/2008 rd, s. 16/I och 25/II, HD 2006:101, p. 7, HD 2010:29, p. 8, HD 2011:3, p. 3). Å andra sidan har man ansett att körförbudspåföljder berörs av den straffrättsliga legalitetsprincipen och icke-retroaktivitet (HD 2005:132, p. 3, HD 2007:77, k. 5), och fäst uppmärksamhet vid körbudets verkningar som begränsar rörelsefriheten och näringsfriheten (TrUB 19/2004 rd, s. 3, och RP 212/2010 rd, s. 93/II). I förarbetena till körkortslagen har man utgått från körförbudets karaktär av säkringsåtgärd. Det har emellertid konstaterats att effekten av ett körförbud bygger dels på dess förebyggande verkan och risken att åka fast — som kan betraktas som karakteristiska drag för straff — dels på längden som varierar efter hur klandervärt trafikbeteendet är (RP 212/2010 rd, s. 12/II). I förvaltningsrättskipningen har det uttalats att körförbud som meddelas av polisen och som grundar sig på äventyrande av trafiksäkerheten är förutom en säkringsåtgärd även en påföljd för brott (HFD 2009:60). I den juridiska litteraturen har det framförts varierande ståndpunkter beträffande körförbudspåföljdens karaktär. I den straffrättsliga litteraturen hänförs körförbud i allmänhet till samma grupp av ”andra påföljder för brott” som till exempel konfiskation, jaktförbud och djurhållningsförbud. I förarbetena till revideringen av straffrättens allmänna läror nämns körförbud som en straffrättslig säkringsåtgärd (RP 44/2002 rd, s. 38/I).

Grundlagsutskottet har inte tagit ställning till förhållandet mellan meddelande av körförbud och till exempel 3 § i grundlagen om utövande av den dömande makten eller 21 § i den lagen om rättsskydd. Grundlagsutskottet har ansett att den straffrättsliga legalitetsprincipen enligt 8 § i grundlagen gäller även andra straffrättsliga påföljder än straff (GrUU 31/2002 rd, s. 2/I, gällande 3 kap. 1 § 2 mom. i strafflagen).

I Europadomstolens avgöranden har man granskat körförbudets rättsliga karaktär med avseende på Europakonventionen (FördrS 18/1990). Frågan har beroende på besvärens innehåll bedömts med tanke på huruvida processen för meddelande av körförbudspåföljden är en sådan anklagelse för brott som avses i artikel 6 i Europakonventionen (mål 27812/95 Malige mot Frankrike, dom 23.9.1998; mål 26780/95 Escoubet mot Belgia, stora avdelningens dom 28.10.1999; mål 31982/96 R. T. mot Schweiz, beslut 30.5.2000), huruvida den straffrättsliga

legalitetsprocessen i artikel 7 i Europakonventionen gäller körförbudspåföljder (mål 1051/06 Mihai Toma mot Rumänien, dom 24.1.2012) och kan straff och körförbudspåföljd föreläggas för ett brott i olika processer utan att ne bis in idem-förbudet i artikel 4 i tilläggsprotokoll nr 7 till Europakonventionen kränks (R.T. mot Schweiz; mål 59892/00 Maszni mot Rumänien, dom 21.9.2006; mål 73661/01 Nilsson mot Sverige, beslut 13.12.2005; mål 41604/11 Boman mot Finland, dom 17.2.2015). I en del fall har en viss körrättspåföljd ansetts höra till tillämpningsområdet för de nämnda konventionsbestämmelserna, i andra inte. I bedömningen har man lagt avsevärd vikt vid om en viss påföljd till sin karaktär också är bestraffande och allmänt hindrande (Mihai Toma, p. 21; Malige, p. 39; Nilsson, s. 11).

I och med Boman-domen som gäller Finland (p. 32) måste man utgå ifrån att även körförbud på straffrättsliga grunder som polisen meddelar är ett straff i ljuset av Europakonventionen och att det är fråga om en anklagelse för brott när det handläggs. Även om saken på grund av besvärens innehåll bedömdes endast med tanke på ne bis in idem-förbudet, måste av denna orsak även andra rättsskyddsgarantier som gäller brottmål, såsom oskyldighetspresumtionen och rätten till en rättvis rättegång i artikel 6, i princip tillämpas. Å andra sidan hindrar detta inte att körförbud behandlas som en administrativ påföljd eller en säkringsåtgärd på nationell nivå.

2.1.4 Den misstänktes samtycke och bötesförfarandets förhållande till grundlagen

Enligt 3 § i bötesförfarandelagen utfärdas bötesföreläggande av en polisman och strafföreläggande av åklagaren. En ordningsbot föreläggs av åklagaren eller en polisman.

Enligt 4 § kan ett ärende handläggas i bötesförfarandet, om den som misstänks för förseelsen 1) erkänner gärningen och 2) godkänner den påföljd som föreläggs på grund av den samt 3) avstår från sin rätt till en muntlig behandling och 4) samtycker till att ärendet avgöras i bötesförfarandet. I samband med förfrågan om den misstänktes samtycke ska han eller hon informeras om vad samtycket innebär. Samtycket ges till den tjänsteman som gör förundersökningen eller till åklagaren. Den tjänsteman som tar emot samtycket ska försöka säkerställa att den misstänkte förstår vad samtycket innebär innan det ges. Som den misstänktes samtycke betraktas också att böterna eller ordningsboten helt eller delvis betalas inom 30 dagar från det att straffyrkandet delgavs. Den misstänkte får återta sitt samtycke fram till det att ärendet har avgjorts. Återtagandet ska meddelas skriftligt till åklagarens kansli.

Med tanke på grundlagen är regleringen som gäller samtycke betydande med avseende på grundlagsbestämmelserna om den dömande makten och en rättvis rättegång.

Utövande av den dömande makten utanför domstolsväsendet

Enligt 3 § 3 mom. i grundlagen utövas den dömande makten av oberoende domstolar, i högsta instans av högsta domstolen och högsta förvaltningsdomstolen. Bestämmelsen om utövande av den dömande makten kompletteras av 7 § 3 mom. i grundlagen, enligt vilket straff som innefattar frihetsberövande får dömas ut (endast) av domstol.

Bötesförfarandet innebär ett undantag från denna utgångspunkt, eftersom *den dömande makten utövas utanför domstolarna*.

I grundlagsutskottets utlåtande 7/2010 rd om bötesförfarandelagen bedömdes utövandet av den dömande makten utanför domstolarna mot 3 § 3 mom. i grundlagen och de synpunkter som utskottet framförde i utlåtandena 1/1982 rd (ordningsbotslagen), 12/1993 rd (strafforderlagen) och 46/2005 rd (lagen om jakt- och fiskeövervakning). I utlåtandet från 2010 hänvisade grundlagsutskottet till de kriterier som framfördes i utlåtandet GrJU 1/1982 rd och som måste

vara uppfyllda för att det ska kunna föreskrivas om överföring av domsrätt i vanlig lagstiftningsordning.

— Det måste *lagstiftas* om utövande av den straffrättsliga dömande makten utanför domstolarna och *deras befogenheter som utövar den dömande makten och det förfarande som ska tillämpas ska anges tillräckligt utförligt* i lag.

— Frågan om deras *sakkunskap, tillsyn och ansvar* som utövar befogenheterna måste ordnas på behörigt sätt och befogenheter får bara ges *personer som handlar under tjänsteansvar*.

— En annan central fråga är att se till den misstänktes *rättsskydd*. Ur rättsskyddssynvinkel är det viktigt att det utanför domstolarna inte bestäms några andra *påföljder* än sådana *som har egendomsverkningar* och att deras värde i pengar bestäms så att *alla skäligen kan betala* dem oberoende av betalningsförmåga. Påföljderna får varken direkt eller indirekt *resultera i personligt frihetsberövande*.

— Personen ska *alltid ha möjlighet att få sin sak behandlad i en oberoende domstol*.

I utlåtandet från 2010 hänvisades det också till utlåtandet GrUU 12/1993 rd, där det konstateras att det genom en vanlig lag bara går att lagstifta om *begränsade undantag med ringa betydelse för utövandet av den dömande makten* när det gäller utövande av den straffrättsliga dömande makten utanför domstolsväsendet. Enligt utlåtandet 46/2005 rd bör *attityden* till en ytterligare överföring av den dömande makten utanför domstolsväsendet *vara återhållsam*.

Efter att ha citerat de tidigare utlåtandena gjorde utskottet den egentliga bedömningen av propositionen genom att hänvisa till följande omständigheter: nuförtiden utövas den dömande makten i betydande grad utanför domstolarna och propositionen avser inte att rubba denna praxis (s. 3/II), summarisk behandling främjar rätten att få sin sak behandlad utan ogrundat dröjsmål (s. 3/II), det väsentliga är att om den som är misstänkt för en förseelse eller målsäganden inte ger sitt samtycke till ett summariskt förfarande, ska de få sin sak behandlad som ett vanligt brottmål i domstolen (s. 3/II), förfarandets tillämpningsområde är begränsat till vissa förseelser och påföljder av en viss storlek, som inte kan omvandlas till fängelse (s. 4/I), det föreslagna förfarandet är beroende av den misstänktes samtycke och den misstänkte ska erkänna handlingen, godkänna påföljden, samtycka till att ärendet behandlas i ett summariskt förfarande och avstå från sin rätt till muntlig behandling (s. 4/I), ändring får sökas i det avgörande som meddelats i förfarandet (s. 4/I).

Slutsatsen var att förslagen förbättrade det nuvarande läget och *svarade i långa stycken mot de uppfattningar som utskottet fört fram i sitt utlåtande om ordningsbotslagen och innebär inget konstitutionellt problem* (s. 4/I).

Som en sammanfattning av nuläget kan det konstateras att grundlagsutskottet tycks närma sig godtagbar överföring av den dömande makten genom en slags helhetsprövning, där de kriterier som framfördes i utlåtandet 1/1982 rd fortfarande är av stor betydelse.

Utifrån grundlagsutskottets kriterier och bedömning kan man också sluta sig till att samtycket är betydelsefullt framför allt med tanke på den misstänktes rättsskydd, det tryggar (de facto) möjligheten att få saken behandlad av en oberoende domstol och inverkar sålunda på av hur ringa betydelse det aktuella undantaget är.

Uppenbarligen måste helhetsprövningen leda till att överföringen kan anses som ett undantag av ringa betydelse för utövandet av den dömande makten. Det faktum att så inte var fallet i ut-

låtandet från 1993 men nog 2010, trots att förfarandets tillämpningsområde inte inskränktes samtidigt, kan antas ha att göra med just de ändringar som företagits i förfarandet och som förbättrade den misstänktes rättsskydd och samtidigt minskade den (dömande) makt som utövas i förfarandet. I den egentliga bedömningen fästes avsevärd uppmärksamhet just vid dylika procedurmässiga omständigheter (GrUU 7/2010 rd, s. 3/II och 4/I).

Rätten till en rättvis rättegång

I grundlagsutskottets utlåtande 7/2010 rd om bötesförfarandelagen finns ett separat avsnitt med rubriken ”Samtycke” (s. 4—5), där det inte hänvisas till maktfördelningsbestämmelsen i 3 § i grundlagen, utan till 21 § i grundlagen om rättsskydd, artikel 6 i Europakonventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och grundläggande friheterna och artikel 14 i den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter (MP-konventionen, FördrS 8/1976).

I 21 § i grundlagen, som ingår i kapitlet om grundläggande fri- och rättigheter, föreskrivs om rättsskydd. Enligt 1 mom. har var och en rätt att på behörigt sätt och utan ogrundat dröjsmål få sin sak behandlad av en domstol eller någon annan myndighet som är behörig enligt lag samt att få ett beslut som gäller hans eller hennes rättigheter och skyldigheter behandlat vid domstol eller något annat oavhängigt rättskipningsprogram. Enligt 2 mom. ska offentligheten vid handläggningen, rätten att bli hörd, rätten att få motiverade beslut och rätten att söka ändring samt andra garantier för en rättvis rättegång och god förvaltning tryggas genom lag.

Enligt artikel 6.1 i Europakonventionen ska envar vara berättigad till en rättvis rättegång inom skälig tid och inför en oavhängig och opartisk domstol, som upprättats enligt lag, när det gäller att pröva hans rättigheter och skyldigheter eller anklagelser mot honom för brott. I artikel 6.3 bestäms vidare om minimirättigheterna för den som anklagats för ett brott. Till dessa hör bland annat rätt att åtnjuta tillräckligt tid och möjlighet att förbereda sitt försvar (punkt b), rätt att försvara sig personligen eller genom ett rättegångsbiträde som han själv har utsett (c), rätt att förhöra eller låta förhöra vittnen som åberopas mot honom och att för egen räkning få vittnen inkallade och förhörda under samma förhållanden som de vittnen som åberopas mot honom (d).

Enligt artikel 14 i MP-konventionen ska envar, när det gäller att pröva anklagelse mot honom för brott, vara berättigad till opartisk och offentlig rättegång inför en behörig, oavhängig och opartisk domstol, som upprättats enligt lag. I artikel 14.3 bestäms om de minimigarantier som ska tillämpas när anklagelser mot honom för brott prövas.

Samtyckets betydelse kopplas till denna del till *begränsningen av de grundläggande rättigheterna och avståendet från rättegång*.

De allmänna villkoren för inskränkningar av de grundläggande rättigheterna är krav på 1) att de ska bygga på lag, 2) lagen ska vara exakt och noga avgränsad, 3) inskränkningen ska vara acceptabel, 4) inskränkningen ska vara proportionell (nödvändig för att uppnå ett acceptabelt syfte), 5) kärnområdet för de grundläggande rättigheterna är okränkbart, 6) adekvat rättsskydd och 7) förpliktelser som gäller de mänskliga rättigheterna måste uppfyllas (GrUB 25/1994 rd, s. 5).

Förhållandet mellan samtycke och inskränkning av de grundläggande rättigheterna är flerdimensionellt. Utifrån grundlagsutskottets utlåtandep Praxis är det klart att grundlagsskyddet inte alltid kan förlora sin betydelse bara därför att den person vars grundläggande rättigheter har inskränkts har gett sitt samtycke. Å andra sidan kan samtycket ändå vara av betydelse för den

RP 103/2017 rd

konstitutionella bedömningen av regleringen. Denna så kallade *samtyckeskonstruktion* kan tolkas så att den antingen är delvis parallell med de allmänna villkoren för inskränkning av de grundläggande rättigheterna eller utgör en del av lärorna om de allmänna villkoren för inskränkning av de grundläggande rättigheterna.

Grundlagsutskottet hänvisade i sitt utlåtande om bötesförfarandelagen (7/2010 rd) till sin tidigare ståndpunkt, enligt vilken man får lagstifta om *mindre undantag* från garantierna för en rättvis rättegång *så länge undantagen inte rubbar rättsskyddsgarantiernas ställning som huvudregel eller äventyrar den enskildes rätt till en rättvis rättegång* (GrUU 35/2002 rd). Dessutom hänvisade utskottet till sin etablerade ståndpunkt att *samtycke från en person vars grundläggande fri- och rättigheter begränsas i sig kan vara betydelsefullt i en konstitutionell bedömning men att*

— skyddet för de grundläggande rättigheterna kan *inte i ett hurdant ärende som helst* vara beroende av den behöriga personens samtycke

— det väsentliga är *vad som ska anses vara ett juridiskt relevant samtycke* i en viss situation

— en lag som ingriper i skyddet för de grundläggande fri- och rättigheterna genom samtycke ska vara *noggrant avgränsad och exakt*

— en sådan lag ska ha *bestämmelser om att ge och återta sitt samtycke*

— det ska *säkerställas att samtycket är uppriktigt och givet av fri vilja* och

— bestämmelserna ska vara *nödvändiga*.

När det handlar om rättsskydd vid föreläggande av straff och avkall på rättegång måste man dessutom

— *fästa särskilt avseende vid att samtycket är uppriktigt och frivilligt och explicit* och

— försäkra sig om att den som ger sitt samtycke *vet och förstår vad samtycket innebär*. (Tidigare GrUU 31/2005 rd, s. 3/II, senare även GrUU 7/2014 rd, s. 5/I.)

Grundlagsutskottet konstaterade att de föreslagna bestämmelserna om bötesförfarandet *uppfyller i huvudsak de ovannämnda kraven*, men föreslog att bör det övervägas om inte de föreslagna bestämmelserna behöver ändras så att en tjänsteman bör försäkra sig om att den misstänkte och målsäganden förstår vad samtycket innebär innan det ges (GrUU 7/2010 rd, s. 5/II).

Ingrepp i skyddet för de grundläggande fri- och rättigheterna med stöd av samtycke ansluter sig till en lång linje i grundlagsutskottets utlåtandep Praxis. Som exempel kan i fråga om 21 § i grundlagen nämnas GrUU 31/2005 rd, s. 3, och GrUU 4/2010 rd, s. 6/II, och i ett sammanhang utanför den GrUU 27/1998 rd, s. 2/II, GrUU 19/2000 rd, s. 3/II, GrUU 37/2005 rd, s. 3, GrUU 16/2010 rd, s. 4/II, och GrUU 30/2010 rd, s. 6—7.

Lagstiftningens tillkomsthistoria

Den centrala strävan bakom stiftandet av bötesförfarandelagen och samtyckeskonstruktionen i anslutning till den var uttryckligen att få det summariska förfarandet att uppfylla grundlagens krav.

Såväl ordningsbotslagen som strafforderlagen hade kunnat stiftas endast i grundlagsordning, i första hand på grund av överföringen av den dömande makten. I utlåtandet 46/2005 rd om jakt- och fiskeövervakning konstaterade grundlagsutskottet med hänvisning till principen att undvika undantagslagar att regeringen borde vidta nödvändiga åtgärder för att lagstiftningen om ordningsbots- och strafforderförfarandet ska uppfylla grundlagens krav. I det utlåtandet granskades jakt- och fiskeövervakarnas rätt att förelägga ordningsbot och framställa straffanspråk som följer (s. 4/I, kursiveringarna här):

”Ordningsbots- och straffanspråksförfarandet innebär att rätten att utöva domarmakt inom straffrättens område flyttas utanför det oberoende domstolsväsendet. Det är delvis på denna grund som de allmänna lagarna om ordningsbots- och straffanspråksförfarande på sin tid stiftades som undantagslagar i grundlagsordning (se GrUU 1/1982 rd och GrUU 12/1993 rd). Befogenheter enligt dessa lagar har senare beviljats inte bara polisen utan också gränsbevakningsväsendet och tullen i vanligt lagstiftningsordning med grundlagsutskottets medverkan. *Utskottet intar ändå en restriktiv hållning till att utövandet av domarmakt ytterligare utvidgas utanför domstolsväsendet.*

Det finns vissa grunder för de föreslagna bestämmelserna som i och för sig har med jakt- och fiskeövervakningens särskilda karaktär att göra. *Det är betydelsefullt att villkoren för att förelägga ordningsbot och framställa straffanspråk, utöver de generella villkoren i de allmänna lagarna, är att den som saken gäller ska ge sitt skriftliga samtycke till att ärendet behandlas i ordningsbots- eller straffanspråksförfarande.* I förslaget har ett straffanspråk begränsats till högst 20 dagsböter och ordningsbot får inte förvandlas till fängelsestraff. *De här faktorerna bidrar till att inskränka förfarandet till den grad att bestämmelserna enligt utskottets mening inte inverkar på behandlingsordningen för lagförslaget.”*

Det nämnda utlåtandet har varit av betydelse som såväl uppdrag som en central metod att besluta om undantagslagsarrangemang (se betänkandet av arbetsgrupper för strafforder och ordningsbot JM 2007:3, s. 16). För regeringens proposition (RP 94/2009 rd, s. 69—71) hämtades kriterierna för samtyckeskonstruktion ur utlåtandet GrUU 31/2005 rd om skriftlig domstolsprocess, som emellertid bara var en del av en längre linje av utlåtandep Praxis beträffande samtyckeskonstruktionen. Samtycke gjorde det också möjligt att överföra den dömande makten vidare till polismän (se RP 94/2009 rd, s. 14/I, och närmare JM 2007:3, s. 17).

I betänkandet av arbetsgruppen för strafforder och ordningsbot nämndes ursprungligen endast samtycke till summariskt förfarande av elementen i samtycke (JM 2007:3, s. 104). Bland annat utlåtandet GrUU 31/2005 om skriftligt förfarande samt följande kritik från riksdagens biträdande justitieombudsman torde ha bidragit till att samtyckeskonstruktionen i denna form inte har ansetts tillräcklig i den fortsatta beredningen:

Jag har mycket svårt att förstå detta. Har man i betänkandet faktiskt tänkt att den misstänkte ska kunna ge giltigt samtycke till att straff föreläggs för ett brott som han eller hon enligt egen åsikt inte är skyldig till? Eller att den misstänkte genom sitt samtycke ska ge öppen fullmakt för straffmätningen?

Enligt min uppfattning kan den misstänktes giltiga samtycke inte betyda något annat än att han eller hon uttryckligen erkänner brottet och godkänner den yrkade påföljden. Jag anser det absolut nödvändigt att dessa centrala element i samtycket framgår av lagtexten och också av det dokument i vilket samtycket antecknas.

För jämförelsens skull vill jag påpeka att enligt BRL 5a kap. 1 § 1 mom. är villkor för skriftligt förfarande bland annat att svaranden erkänner den gärning som anges i åklagarens åtal

samt genom en uttrycklig anmälan till tingsrätten avstår från sin rätt till muntlig förhandling och samtycker till att målet avgörs i skriftligt förfarande (2 punkten) samt att svaranden var myndig när gärningen begicks (3 punkten). Sådär exakta villkor har ansett nödvändiga trots att saken avgörs av domstolen på grundval av en lagfaren allmän åklagares yrkande, medan det föreslagna förfarandet innebär att bötesföreläggande kan avgöras av en yngre konstapel ensam.

(Riksdagens biträdande justitieombudsmans yttrande 27.8.2007; Dnr 1252/5/07)

2.2 Lagstiftningen i utlandet

2.2.1 Sverige

Bötesförfarande. I Sverige kan genom strafföreläggande (rättegångsbalken, RB, 48 kap.) föreläggas böter och villkorlig dom samt någon annan särskild påföljd såsom förverkandepåföljd, företagsbot på högst 500 000 kronor och penningersättning till målsäganden. Normerade böter kan inte föreläggas genom strafföreläggande. I strafföreläggandeförfarandet kan handläggas brott beträffande vilka den föreskrivna straffskalan omfattar bötesstraff. Det finns inga bestämmelser om begränsning av maximistraffet.

I den handbok som Åklagarmyndigheten gav ut i oktober 2015 (Strafföreläggande — RättsPM 2015:4) beskrivs tillämpningsområdet så att brottet i det enskilda fallet ska leda till ett bötesstraff och att påföljdspraxis för brottet har en sådan fasthet att det är möjligt för åklagaren att bedöma vad som är rätt påföljd. Som typiska exempel på brott som innehåller både böter och fängelse i straffskalan och som i princip ändå lämpar sig för strafföreläggande nämns i handboken bland annat skadegörelse, hemfridsbrott, mindre allvarliga former av olaga hot, misshandel, ringa brott, olovlig försäljning av alkoholdrycker, snatteri och bedrägligt beteende.

Strafföreläggandet utfärdas av åklagaren på grundval av förundersökningsprotokollet eller något annat material efter åtalsprövningen. Därefter delges det den misstänkte. Polisen deltar inte i förfarandet.

Åklagaren får inte utfärda strafföreläggande om förutsättningarna för allmänt åtal inte föreligger. Strafföreläggande får inte heller utfärdas om i föreläggandet inte tas upp alla brott av den misstänkte, vilka enligt åklagarens vetskap föreligger till bedömning. Bakom detta ligger den allmänna principen om gemensam påföljd. Strafföreläggande förhindras också om målsäganden har förklarat att han eller hon avser att föra talan om enskilt anspråk i anledning av brottet och talan avser annat än betalningsskyldighet.

Har målsäganden anmält enskilt anspråk avseende betalningsskyldighet i anledning av brottet och är omständigheterna sådana att åklagaren enligt rättegångsbalken är skyldig att utföra målsägandens talan, ska också det enskilda anspråket föreläggas den misstänkte till godkännande (RB 48:5a). Om målsäganden inte har lämnat besked om han eller hon har för avsikt att föra talan om enskilt anspråk i anledning av brottet, ska målsäganden om möjligt uppmanas att inom viss tid lämna sådant besked. (2 § i strafföreläggandekungörelsen). Föreläggande får dessförinnan inte utfärdas. Efter att tiden gått ut får strafföreläggande utfärdas trots målsägandens passivitet. Däremot anses hinder mot utfärdande av strafföreläggande föreligga när det finns anledning att anta att den misstänkte inte kommer att godkänna det enskilda anspråket eller när det enskilda anspråket inte är klart formulerat eller när det inte tydligt framgår på vilka omständigheter det enskilda anspråket grundas. Om det enskilda anspråket avser betydande belopp anses även detta utgöra hinder för att tillämpa strafföreläggandeförfarandet.

Ett föreläggande godkänns skriftligt genom att den misstänkte undertecknar och tillställer åklagaren en förklaring att han eller hon erkänner gärningen och godtar påföljden. I vissa fall kan ett strafföreläggande också godkännas genom att man betalar böterna (RB 48:11). Ett godkännande är utan verkan om det sker sedan åklagaren har utfärdat stämning, stämningansökan eller ett nytt strafföreläggande, beslutat att inte väcka åtal för brottet, eller beslutat att lägga ned eller inte inleda en förundersökning (RB 48:12).

Villkorlig dom eller sådan påföljd i förening med böter får föreläggas genom strafföreläggande i fall då det är uppenbart att rätten skulle döma till sådan påföljd. Detta gäller dock inte för brott som har begåtts av någon som inte har fyllt arton år eller om det finns anledning att förena den villkorliga domen med en föreskrift om samhällstjänst. (RB 48:4.2.)

Ett godkänt strafföreläggande har samma rättsverkningar som en lagakraftvunnen dom. Om strafförelägandet inte godkänns leder det i princip till att åtal väcks. Ett strafföreläggande får överklagas hos underrätten endast genom extraordinära rättsmedel på grund av klagan och resning eller för att godkännandet inte har varit giltigt.

År 2014 utfärdades cirka 32 500 godkända strafföreläganden, som berörde cirka 41 300 brott. Brotten hänförde sig i cirka 38 % av fallen till vägtrafiken (trafikbrottslagen 9 565 fall, trafikförordningen 5 968 fall), men även narkotikabrottslighet (22 %) och förmögenhetsbrott (22 %) stod för en stor andel. Endast 266 misshandelsbrott avgjordes i förfarande med strafföreläggande (0,6 %).

I 48 kap. i den svenska rättegångsbalken föreskrivs det förutom om strafföreläggande även om föreläggande av ordningsbot, som kan utfärdas av en polisman, åklagare, tulltjänsteman eller kustbevakningstjänsteman (RB 48:20). I ordningsbotsförfarande får handläggas sådana lindriga brott för vilka endast normerade böter kan dömas ut och som ingår i den av riksåklagaren fastställda ordningsbotskatalogen (RB 48:14). I praktiken blir det i första hand fråga om trafikförseelser. Ordningsbot får inte föreläggas, om den misstänkte förnekar gärningen eller om den misstänktes alla brott inte kan upptas i ordningsbotsförelägandet. Förelägandet bör utfärdas i den misstänktes närvaro, varvid denne har tillfälle att omedelbart godkänna det. I övrigt motsvarar ordningsbotsförfarandet i huvudsak förfarandet med strafföreläggande.

Trafikbrott och körförbud. Sveriges centrala bestämmelser om trafik finns i trafikförordningen (1988). Straffen för de vanligaste trafikförseelserna påförs med stöd av trafikförordningen. Om de allvarligaste trafikbrotten föreskrivs det i lagen om straff för vissa trafikbrott (trafikbrottslagen, 1951). Ansvar enligt trafikförordningen åsidosätts om gärningen kan bestraffas med stöd av brottsbalken eller trafikbrottslagen (trafikförordning 14:14). Straff för trafikförseelser påförs i regel utanför domstolarna antingen genom förelägandet av ordningsbot eller strafförelägandet.

I Sverige består körkortsingripande i återkallelse av körkortet, varning eller att körkortsinnehavet förenas med villkor om alkohol (körkortslag, 1998, KL). Körkortet får återkallas av de orsaker som uppräknas i KL 5:3, och som är olika trafikförseelser (1—5 punkten), andra allvarliga brott som inte nödvändigtvis hänför sig till trafiken (6 punkten), samt hälsomässiga och andra orsaker som gör att föraren inte uppfyller villkoren för körrätt (7—9 punkten).

Ett körkortsingripande med anledning av brottslig gärning ska grunda sig på en lagakraftvunnen dom, ett godkänt strafföreläggande, ett godkänt föreläggande om ordningsbot eller ett beslut om åtalsunderlåtelse (KL, 5:1). I nämnda avgöranden kan det inte beslutas om körkortsingripande utan besluten fattas centralt av *Transportstyrelsen* i ett separat administrativt förfarande efter att straffet bestämts (KL 7:2.1,7). Transportstyrelsen baserar sitt beslut på uppgif-

ter som framgår av det fällande avgörandet och eventuella andra tillgängliga utredningar. Beslut om körkortsingripande får överklagas hos förvaltningsdomstolen (KL 8:1.1,1). Polisen och åklagaren har dessutom befogenheter att omhänderta körkort (KL 7:4). I sådana fall ska Transportstyrelsen utan dröjsmål pröva frågan om körkortet ska lämnas tillbaka eller återkallas tills vidare i väntan på det slutliga beslutet (KL 7:5).

Transportstyrelsens beslutsförfarande i ärenden som gäller körkortsingripande har lättats upp genom att det föreskrivits om möjlighet att meddela *preliminärt beslut*. Preliminärt beslut får utfärdas om det finns grundad anledning att anta att körkortshavaren är beredd att godta ett beslut om körkortsingripande. Det ska utsättas en tid för godkännande av det preliminära beslutet, under vilken ärendet inte får tas upp på nytt. Ett godkänt preliminärt beslut gäller som beslut som har vunnit laga kraft (KL 7:6). Även varning får utfärdas genom ett preliminärt beslut. I förarbetena har möjligheten till preliminärt beslut motiverats med att frågor om körkortsingripanden inte behöver kringgärdas av högre krav på rättssäkerhet än vad som gäller brott för vilka strafföreläggande får utfärdas (RP 1997/98:124, s. 49).

När körkortet återkallas på grund av en trafikförseelse eller något annat brott, kan Transportstyrelsen bestämma en tid inom vilken ett nytt körkort inte får utfärdas (*spärrtid*). Spärrtiden ska vara lägst 1 månad och högst 3 år (KL 5:6). Spärrtiden är dock lägst 1 år från beslutsdagen, om det är fråga om rattfylleri till följd av alkoholförtäring (andra berusande medel räknas inte), eller 2 år, om det är fråga om grovt rattfylleri till följd av alkoholförtäring, personen har gjort sig skyldig till flera rattfylleriförseelser under 5 år eller om föraren som gjort sig skyldig till rattfylleri har diagnosen alkoholberoende.

En förare som gjort sig skyldig till rattfylleri har möjlighet att byta körkortsåterkallelsen mot att gå med på att körkortsinnehavet ska vara förenat med villkor om alkohol i bilen under en villkorstid på 1 eller 2 år, om föraren inte samtidigt har gjort sig skyldig till andra förseelser (KL 5:16).

Efter återkallelsetiden måste föraren ansöka om nytt körkort. Det nya körkortet är avgiftsbelagt och villkoren för dess beviljande varierar enligt om föraren gjorde sig skyldig till förseelsen som innehavare av ett tillfälligt eller permanent körkort, hur länge körkortet har varit återkallat och orsakerna till att körkortet återkallades (KL 5:14).

2.2.2 Norge

Bötesförfarande. Brottmål kan i Norge avgöras genom åklagarens strafföreläggande (*forelegg*; straffeprosessloven, SPL, 20 kap.), om åklagaren anser att ett ärende bör avgöras med bot, påverkandepåföljd eller vissa påföljder som riktas mot gärningsmannens tjänst eller affärsverksamhet (SPL 255 §). Föreläggandet kan dessutom gälla rätten att framföra motorfordon eller rätten att utföra persontransporter mot ersättning (SPL 2.1,3 och 255 §). I fall där behörigheten att väcka åtal har delegerats till polismyndigheten, har denna i regler också behörighet att utfärda strafföreläggande i samma ärenden (forskrift om ordningen av påtalemyndigheten 20-3 § och om behörighetsgrunderna SPL 67.2 §).

Strafföreläggande kan också omfatta vissa penningersättningar, beträffande vilka kravet kan behandlas i brottmålsrättegången, samt ersättande av rättegångskostnaderna till staten (SPL 256.3 §). Om åklagaren anser att de uppgifter som lagts fram som stöd för kravet är otillräckliga, kan åklagaren ta med en del av kravet i föreläggandet. En tidsfrist kan sättas för uppfyllande av kravet. Den som ämnar framställa mera krav än vad som ingår i föreläggandet bör upplysas om att ett ärende som gäller resten av kravet kan inledas i den ordning som gäller för handläggning av tvistemål. (Forskrift om ordningen av påtalemyndigheten 20:2.2.)

Åklagarens behörighet att utfärda föreläggande är inte begränsad till vissa brott, men i praktiken utfärdas föreläggande i mindre allvarliga fall. År 2014 utfärdades cirka 53 000 strafförelägganden, av vilka 39 % statistikfördes i anslutning till trafikbrottslighet och 21 % i anslutning till narkotikabrott. Våldsbrottens andel var cirka 2 % (1 261 stycken).

I förfarandet med strafföreläggande prövas brottmålet i normal ordning, varefter åklagaren fattar beslut om att väcka åtal eller avgöra ärendet genom att utfärda ett föreläggande. Den misstänktes samtycke krävs för att ärendet ska avgöras genom strafföreläggande. Den misstänkte uppmanas att meddela om han eller hon godkänner föreläggandet inom utsatt tid (SPL 256.1,5 §). Om den misstänkte inte godkänner föreläggande väcker åklagaren åtal och ärendet handläggs i domstol (SPL 268 § och forskrift om ordningen av påtalemyndigheten 20:8). En överordnad åklagare till den åklagare som utfärdat föreläggandet får upphäva även ett godkänt föreläggande till den misstänktes fördel, men upphävandet kan inte gälla målsägandens ersättningsfordran (SPL 258.1 §). I övrigt har ett godkänt föreläggande samma rättsverkningar som en dom (SPL 258.2 §). Överklagande är möjligt på grund av procedurfel, felaktig tillämpning av strafflagstiftningen, preskription av brottet eller ogiltigt godkännande (SPL 259 §). Besvär leder till att godkännandet av strafföreläggandet upphävs eller att överklagandet förkastas (SPL 260.2 §). I övrigt iakttas de allmänna bestämmelserna om överklagande i tillämpliga delar (SPL 260.3 §).

Med stöd av vissa specialbestämmelser får en polisman och tullman förelägga normerade böter genom ett förenklat föreläggande (*forenklet forelegg*) (forskrift om ordningen av påtalemyndigheten 20:11). Förfarandet gäller vägtrafik-, sjötrafik- och tullbrott. Avsikten är att en sådan påföljd föreläggs direkt på gärningsplatsen. Den kan emellertid också föreläggas i efterhand. Föreläggandet förfaller, om den misstänkte beroende på fallet inte godkänner det genast eller inom utsatt tid. Icke-godkännande leder till att åklagaren utfärdar ett strafföreläggande eller att ärendet handläggs i en normal straffprocess. Åklagaren kan upphäva ett förenklat föreläggande till den misstänktes fördel. År 2014 utfärdades cirka 225 000 förenklade förelägganden, och enligt statistiken gällde 92 % av dem trafikbrott.

Trafikbrott och körförbud. I Norge är straffet för förfarande som strider mot vägtrafiklagen (Lov om vegtrafikk 1965) böter eller fängelse i högst 1 år, om det inte föreskrivs om strängare straff för brottet i någon annan lag (31 §). I samma dom eller strafföreläggande av åklagaren (*forelegg*) kan det bestämmas att den åtalade ska förlora rätten att framföra motorfordon (*tap av retten til å føre førerkortpliktig motorvogn*) för en viss tid eller permanent om trafiksäkerheten eller allmänintresset kräver det (33 §). Brott som leder till förlust av körrätten är rattfylleri och fortkörning samt andra allvarliga brott.

Polismyndigheten kan fatta ett temporärt beslut om återkallelse av körrätten (*tilbakekalle*) och omhändertaga körkortet, om den av grundad anledning misstänker motorfordonets förare, ägare eller den som ägarens samtycke råder över fordonet för ett brott som kan leda till förlust av körrätten. Frågan om den tillfälliga återkallelsen av körkortet ska förlängas ska överföras till åklagarmyndigheten så snabbt som möjligt. Om den misstänkte meddelar att han eller hon är av annan åsikt om omhändertagandet av körkortet, överförs frågan till tingsrätten, som ska meddela beslut i saken inom 3 veckor (33 § 3 punkten). I samband med ett beslut om förlust av körrätten för viss tid kan det bestämmas att det krävs nytt körprov för att få tillbaka körkortet.

Om polismyndigheten har grundad anledning att misstänka att föraren inte längre uppfyller kraven på syn, hälsa eller körförmåga, vari ingår även förbud mot missbruk av alkohol och andra berusande eller bedövande medel, kan polisen bestämma att föraren ska genomgå läkar-

undersökning eller avlägga ett nytt körprov. Polismyndigheten kan också bestämma att föraren ska överlämna sitt körkort tills vidare, om det anses nödvändigt (34 §).

I Norge har man sedan 2004 tillämpat ett prickningssystem (*prikkelastning*) där trafikförseelser som avses i 2 § i pricksystemförordningen (Forskrift om prikkelastning, 2003), med undantag för de lindrigaste fortkörningsförseelserna, registreras. Beroende på typen av förseelse är antalet prickar 2 eller 3, och 8 prickar eller mer på 3 år leder till temporär förlust av körretten i 6 månader (4 §).

2.2.3 Danmark

Bötesförfarande. Det danska systemet för handläggning av summariska brottmål påminner om det svenska och det norska systemet. Böter och förverkandepåföljd kan föreläggas utan domstolsbehandling. Bestämmelser om handläggning av ärenden på detta sätt finns i 832 § i processlagen (retsplejeloven). Åklagaren får utfärda ett bötesföreläggande (*bødeforlæg*) för en förseelse, om den enligt åklagarens bedömning inte leder till strängare straff än böter. I vissa fall får en polistjänsteman dessutom förelägga normerade böter för trafikförseelser.

I fråga om flera förseelser är det också möjligt att handlägga ärendet i ett summariskt förfarande. Även påföljder som riktar sig mot körretten kan i många fall föreläggas i summariskt förfarande (færdselsloven 119 a §).

Det kan bli aktuellt att förelägga påföljden i summariskt förfarande i fall där den misstänkte erkänner sin skuld och meddelar att han eller hon är beredd att betala boten inom utsatt tid. Betalar den misstänkte böterna betraktas det i praktiken som samtycke. Om den misstänkte inte samtycker, handläggs ärendet i domstol, vars avgörande får överklagas. Ett godkänt bötesföreläggande har samma verkningar som en lagakraftvunnen dom. En överordnad åklagare har dock rätt att fortsätta handläggningen och väcka åtal, likaså efter beslut om åtalseftergift och förlikningsuppställning, om ett beslut om detta delges den som godkänt bötesföreläggandet inom två månader efter det godkända strafföreläggandet (retsplejeloven 724.2 ja 832.3 §).

År 2014 förelades 124 465 bötesstraff i förfarandet med bötesföreläggande. Av dem förelades 64 % med stöd av vägtrafiklagen (færdselsloven) och 27 % med stöd av andra speciallagar. Mindre än 9 % av strafföreläggandena baserade sig på strafflagen. I den här gruppen utfärdades en klar majoritet av föreläggandena på grund av egendomsbrott (9 849 stycken, 8 % av det totala antalet), varav majoriteten var butiksstölder. Endast 108 våldsbrott avgjordes i förfarandet med bötesföreläggande (0,1 %, varav 64 var motstånd mot tjänsteman och 24 lindrig miss-handel).

Trafikbrott och körförbud. I Danmark är den grundläggande författningen om vägtrafik trafiklagen (færdselsloven 2009), och förfarande som strider mot den kan leda till påföljder som drabbar körretten. Körrättspåföljder är villkorlig och ovillkorlig förlust av körretten samt att körretten kopplas till användning av alkohol.

För de förseelser som räknas upp i 125 § i trafiklagen är förlusten av körretten villkorlig (*betinget frakendelse*). Då får föraren en prøvotid på 3 år, under vilken han eller hon inte får göra sig skyldig till trafikförseelser som kan leda till förlust av körretten. Förlusten av körretten är ovillkorlig (*ubetinget frakendelse*, 126 §), om det är fråga om en allvarligare förseelse, om föraren gör sig skyldig till flera förseelser som kan leda till förlust av villkorlig körrett, eller om föraren har förlorat körretten tidigare. Ovillkorlig förlust av körretten varar längst 6 månader och högst 10 år. Den som gjort sig skyldig till rattfylleri eller körning under narkotikapåverkan förlorar körretten för längst 3 år. Föraren kan förlora körretten permanent, om han eller hon

gör sig skyldig till ett allvarligt körfel och orsakar allvarliga personskador, och förarens tidigare körbeteende ger anledning att anta att permanent förlust av körrätten är nödvändig för trafiksäkerheten och för att förhindra brott (128 § 3 punkten).

Om föraren under de 3 första åren efter det att han eller hon fått körrätt gör sig skyldig till en förseelse som kan leda till villkorligt körförbud, får han eller hon meddelas körförbud (*kørselsforbud*, 127 §) i stället för villkorlig förlust av körrätten. För att återfå körrätten ska den som meddelats körförbud genomgå särskild körutbildning samt avlägga teori- och körprovet på nytt.

Beslut om påföljder som riktar sig mot körrätten fattas av domstol (119 §). I 119 a § föreskrivs om ett förenklat förfarande (1 punkten) och ett skriftliga förfarande (2 punkten), som kan användas i vissa lindriga fall i stället för en fullständig domstolsbehandling. Polisen kan tillfälligt dra in körrätten, om den misstänker föraren för en förseelse som leder till ovillkorlig förlust av körrätten (130 §). För att återfå körrätten krävs nytt teori- och körprov, i rattfylleri- och narkotikafall dessutom att man genomgår en särskild kurs (*ANT-kursus*). Den som meddelats ovillkorligt körförbud på grund av rattfylleri kan efter avlagt teori- och körprov samt genomgången ANT-kurs ansöka hos polisen om att körrätten ska antecknas i alkoholssystemet (132 §). Om alkoholhalten i blodet har varit över två promille eller om föraren har begått flera rattfylleribrott, är det obligatoriskt för föraren att övergå till alkoholssystemet (60 §).

I Danmark tillämpas också ett slags prickningssystem (*klippekortssystem*), vars syfte är att rikta klandret mot sådant farligt trafikbeteende, som inte som enskild gärning leder till körrättspåföljder (Forslag til Lov om ændring af færdselsloven 2003/1 LSF s. 5).

2.2.4 Tyskland

Bötesförfarande. Tyskland har ingen summarisk brottmålsprocess utanför domstolarna, eftersom enligt den tyska grundlagen får endast domstolar bestämma om straffrättsligt straff. Flera förseelser som betraktas som lindriga, särskilt lindrigare trafikförseelser har ställts utanför det straffrättsliga systemet. Däremot betraktas de som ordningsförseelser (*Ordnungswidrigkeiten*), för vilka påföljden är administrativa böter (Geldbuße) i stället för straffrättsligt straff. Ordningsförseelser regleras av en särskild lag (Ordnungswidrigkeitengesetz, OWiG). Det har publicerats en förteckning (*Bußgeldskatalog*) över betalnings- och körförbudspåföljder av ordningsförseelser. Vissa rattfylleribrott ingår i förteckningen. Även i övrigt omfattar systemets tillämpningsområde i huvudsak trafikförseelser. Tillämpningsområdet omfattar emellertid också flera förseelser med anknytning till den allmänna ordningen (till exempel olaglig sammankomst, buller, olaglig prostitution och lämnade av falska personuppgifter; OWiG 111—129 §).

Ärenden som gäller ordningsförseelser ska avgöras av förvaltningsmyndigheterna med undantag för vissa fall, där det ankommer på åklagaren att väcka åtal och de allmänna domstolarna att döma (OWiG 35 §). Åklagaren kan beroende på situationen också fortsätta att handlägga ett ankommet brottmål som ordningsförseelse eller överföra ärendet till förvaltningsmyndigheten (OWiG 38—44 §).

I förfarandet med ordningsförseelse tillämpas till stor del straffprocesslagen (OWiG 46 §, Strafprozeßordnung 1987)). Den behöriga myndigheten prövar när förfarandet ska inledas och avslutas (OWiG 47 §). Förundersökningen sköts av polismyndigheterna, som i stor utsträckning har samma rättigheter och skyldigheter att göra undersökning som i ett normalt brottmål (OWiG 53 §).

Påföljden för ordningsföreseelser är administrativa böter, vilkas belopp är minst fem euro och i allmänhet högst tusen euro (OWiG 17 §). Innan den behöriga myndigheten beslutar om böterna ska den misstänkte ges tillfälle att bli hörd om åtalet mot honom eller henne (OWiG 55 §). Föreläggande av böter förutsätter inte den misstänktes samtycke, men den misstänkte kan motsätta sig böterna inom två veckor, varvid förvaltningsmyndigheten antingen själv avlyfter böterna eller överför ärendet till åklagaren, som överlämnar ärendet till behörig underrätt (OWiG 67—69 §). Om underrätten anser att ärendet kan upptas till behandling, kan den ordna muntlig huvudförhandling eller meddela dom i ärendet, varvid en strängare påföljd än den ursprungliga ordningsboten kan föreläggas (OWiG 66.2 och 71 §). Om underrätten anser att saken är uppenbart bristfälligt utredd, kan den också återförvisa ärendet till förvaltningsmyndigheten (OWiG 69.5 §). Underrätten kan dessutom avgöra ärendet genom att meddela ett beslut (*Beschluss*), om den anser att muntlig förhandling inte är nödvändig och åklagaren eller den misstänkte inte motsätter sig detta. När man gör på detta sätt kan underrätten bland annat befria den misstänkte, fastställa böterna eller avsluta handläggningen av åtalet, men inte höja böterna (OWiG 72 §).

Den myndighet som är behörig att förelägga ordningsbot kan också meddela körförbud i högst tre månader, om en sådan påföljd har föreskrivits för ordningsföreseelsen. Domstolen är dock ensam behörig att dra in körkortet. I ordningsbotsförfarandet kan man dessutom bestämma om bland annat förverkandepåföljd.

Tyskland har dessutom ett förfarande med strafföreläggande som hör till domstolens behörighet (Strafbefehlsverfahren; Strafprozeßordnung 407—412 §).

Trafikbrott och körförbud. År 1952 övergick Tyskland till ett system där ringa vägtrafikföreseelser behandlas som s.k. ordningsföreseelser. De vanligaste, lindriga trafikföreseelserna avkriminaliserades och överfördes till förvaltningsmyndigheternas behörighet. Endast de allvarligare gärningarna omfattas fortfarande av det straffrättsliga systemet. Kriminaliserade trafikbrott ingår i strafflagen (Strafgesetzbuch 1998) och påföljderna för dem är böter eller fängelse. Som brott behandlas grova trafikföreseelser, särskilt de som medfört fara eller skada för andra vägtrafikanter.

Påföljder som riktas mot körrätten är återkallelse av körkortet och körförbud. I vägtrafiklagen föreskrivs dessutom om ett system med felpoäng, där poäng som samlas i felpoängregistret (*Fahreignungsregister*) kan leda till återkallelse av körkortet. Körförbud är ett straff som kompletterar brottet eller ordningsföreseelsen (*Nebenstrafe*). Återkallelse av körkortet tolkas åter som en straffrättslig säkringsåtgärd (*Maßregel der Besserung und Sicherung*).

Meddelandet av körförbud i domstol är beroende av domstolens prövning, vid ordningsföreseelser följer körförbud direkt av föreskrifterna i förteckningen över straff i form av administrativa böter. Körförbudets längd och eventuella felpoäng som inverkar på körrätten bestäms enligt förteckningen. Körförbud meddelas för lägst 1 månad och högst 3 månader och under den tiden omhändertar myndigheten körkortet. Körkortet återlämnas till föraren när körförbudet upphör.

Endast domstolen kan besluta att återkalla körkortet. Körkortet kan återkallas till följd av exempelvis äventyrande av vägtrafiken eller rattfylleri. I samband med återkallelsen föreläggs en tid mellan 6 månader och 5 år, under vilken nytt körkort inte få beviljas. Efter det att tiden gått ut görs ansökan om nytt körkort enligt samma regler som när man ansöker om det första körkortet.

I det reviderade systemet med felpoäng som trädde i kraft den 1 maj 2014 beaktas förseelser som direkt kan inverka på trafiksäkerheten. En uttömmande förteckning över förseelserna ingår i körtillståndsförordningen (Fahrerlaubnis-Verordnung). Förseelserna poängsätts med 1–3 poäng och gränsen för återkallelse av körkortet är 8 poäng.

2.2.5 Nederländerna

Bötesförfarande. I Nederländerna kan åklagaren utfärda strafföreläggande för ett brott, för vilket det föreskrivna straffet är fängelse i högst sex månader. I förfarandet kan föreläggas bland annat bötesstraff, högst 180 timmar samhällspåföljd och körförbud. (Wetboek van Strafvordering 257 a §.) I vissa fall har andra tjänstemän getts behörighet att bestämma om lindrigare påföljder (257 b §). Förfarandets rättsskyddsgarantier har avtrappats på grund av den konkreta påföljd som det bestäms om. Exempelvis ett föreläggande som leder till en penningmässig påföljd som överstiger 2 000 euro får utfärdas endast om åklagaren har hört den misstänkte, som då haft ett biträde. Likaså får ett strafföreläggande som innefattar samhällspåföljd eller körförbud utfärdas endast om åklagaren har hört den misstänkte. En skriftlig rapport ska upprättas över hörandet. (257 c §.) Den misstänkte kan motsätta sig strafförelägandet inom utsatt tid, varvid ärendet överförs till handläggning i domstol (257 e §).

Dessutom har Nederländerna ett administrativt påföljdssystem som gäller i första hand trafikförseelser.

Trafikbrott och körförbud. I Nederländerna finns de grundläggande vägtrafikbestämmelserna i vägtrafiklagen av 1994 (Wegenverkeerswet 1994) och i förordningen av 1990 om trafikregler och vägmärken (Reglement verkeersregels en verkeerstekens 1990). Enligt huvudregeln är behandlingen av förseelser mot vägtrafikregeln i princip en straffprocess, men i praktiken är det förfarandena utanför domstolarna som är huvudregeln.

De ringa vägtrafikförseelserna överfördes 1989 från det straffrättsliga förfarandet till det administrativa förfarandet genom lagen om det administrativa genomförandet av trafikreglerna (Wet administratiefrechtelijke handhaving verkeersvoorschriften, Mulder-laki). De flesta trafikförseelserna behandlas således genom det administrativa förfarandet. En gärning som i övrigt behandlas som en administrativ förseelse är enligt artikel 2 i Mulder-lagen ett brott om den har orsakat person- eller saksador. Bestämmelserna om brott inom vägtrafiken finns i vägtrafiklagen, och de allvarligaste gärningarna behandlas alltid som brottmål.

I Nederländerna kan man utöver böter meddela körförbud som påföljd för allvarligare förseelser. I vägtrafiklagen har det dessutom sedan 2002 föreskrivits om ett påföljdssystem för upprepade trafikförseelser, vilket i regel gäller nya förare. Inom systemet beaktas för det första brott mot trafikreglerna som medför person- eller saksador, samt olyckor med dödlig utgång. Dessutom beaktas fortkörning på mer än 30 km/h (på motorvägar mer än 40 km/h), för kort köravstånd, vållande av fara i trafiken och rattfylleri på mer än 1,3 ‰.

Om föraren gör sig skyldig till 3 förseelser inom 5 år efter det att han eller hon har fått körkort, är följden temporärt körförbud till dess att föraren har avlagt körprov och teoriprov i bilskolan. Om det konstateras att körförmågan är bristfällig, är följden förlust av körrätten. Förarexamen (körprov + teoriprov) ska då avläggas på nytt. Övervakningsperioden på 5 år förlängs inte till följd av förseelser, och registreringarna är inte i kraft efter den.

Från och med 2011 har rattfylleri beaktats oberoende av hur länge föraren har haft körkort. Om föraren inom 5 år gör sig skyldig till användning av berusningsmedel under körning, och om promillehalten den andra gången överstiger 1,3 ‰, är följden förlust av körrätten. För att

återfå körrätten ska förarexamens körprov avläggas på nytt. Övervakningsperioden börjar från och med den första rusmedelsförseelsen.

2.2.6 Frankrike

Trafikbrott och körförbud. De grundläggande bestämmelserna om vägtrafik finns i vägtrafiklagen (Code de la route 2000). För förseelser (*infractions*) som nämns i vägtrafiklagen eller strafflagen (Code pénal) är påföljderna böter, fängelse eller påföljder som riktas mot körrätten. Även samhällstjänst är en möjlig påföljd (Code pénal, artikel 131-22). Påföljdssystemet är graderat så att lindrigare förseelser kan behandlas i ett administrativt förfarande och endast allvarigare förseelse blir föremål för domstolsbedömning.

Bestämmelser om förverkandepåföljder för körtillståndet (*retrait du permis de conduire*) finns i artikel L224 i vägtrafiklagen (Interdiction de délivrance, rétention, suspension et annulation, L224-1 – L224-18). Förverkandepåföljd för körtillståndet kan dömas ut som tilläggsåtgärd till något annat straff eller som enda påföljd för en vägtrafikförseelse eller ett vägtrafikbrott. Förvaltningsmyndigheten eller domstolen kan bestämma om förlust av körtillståndet för viss tid, varefter körtillståndet återlämnas till föraren. Även polisen kan bestämma om förlust av körtillståndet som en temporär säkringsåtgärd.

Domstolen kan bestämma att körtillståndet ska makuleras, varefter föraren måste ansöka om nytt körtillstånd. Om körtillståndet återkallas på grund av användning av alkohol eller berusande medel måste föraren klara av förskrivna test för att återfå körtillståndet eller skaffa nytt körtillstånd (*un examen ou une analyse médicale, clinique, biologique et psychotechnique*, L224-14).

Polisen har rätt att omedelbart omhänderta körtillståndet (*rétention du permis de conduire*), om föraren gör sig skyldig till en vägtrafikförseelse, såsom körning under inverkan av alkohol eller narkotika eller fortkörning på mer än 40 km/h, eller om polisen misstänker att föraren vållat en olycka med dödlig utgång. Omhändertagande av körtillståndet är en säkringsåtgärd, och polismyndigheten utför den i allmänhet på grund av ett utandningsprov eller vägran att göra sådant eller i samband med en rutinkontroll. Körtillståndet får omhändertas för högst 72 timmar, och under den tiden ska polismyndigheten underrätta förvaltningsmyndigheten (*pré-fet*) eller åklagaren om saken för administrativ eller straffrättslig indragning (*suspension*) av körtillståndet.

Indragning av körtillståndet kan vara en administrativ påföljd som förvaltningsmyndigheten förelagt eller en straffrättslig påföljd som domstolen förelagt. Indraget körtillstånd kan vara en följd av att polismyndigheten omhändertagit körtillståndet eller så kan domstolen eller förvaltningsmyndigheten förlägga påföljden på eget initiativ när den konstaterat en förseelse som kan leda till att körtillståndet indras för viss tid. Administrativ indragning av körtillståndet (*suspension administrative*) kommer i fråga för allvarliga förfaranden som strider mot vägtrafiklagen eller av medicinska skäl. Maximilängden på administrativ indragning av körtillståndet är 6 månader, med vid de allvarligaste förseelserna kan tiden förlängas till högst 1 år (L224-8). När tiden går ut återlämnas körtillståndet till föraren, om inte ärendet har överförs till domstol för straffrättslig indragning.

Straffrättslig indragning av körtillståndet (*suspension judiciaire*) är en av domstolen förelagd straffrättslig påföljd för allvarliga förfaranden som strider mot vägtrafiklagen eller strafflagen. Påföljden föreläggs av en polisdomstol (*tribunal de police*), i de allvarligaste brotten av en brottmålsdomstol (*tribunal correctionnel*). Maximilängden på straffrättslig indragning är 3 år. Om gärningen har medfört personskador, är maximilängden 5 år. Vid återfall kan dubbel på-

följd föreläggas. Eventuell föregående administrativ indragningstid dras av från den totala tiden.

Återkallelse av körkortstillståndet (*annulation*) är den allvarligaste påföljden som riktas mot körkörtten för allvarlig överträdelse av vägtrafiklagen eller strafflagen. Vid återkallelse förlorar föraren sitt körkortstillstånd permanent och får ansöka om nytt körkort efter att den bestämda återkallelsetiden gått ut. Brottsmålsdomstolen bestämmer återkallelsepåföljden i allmänhet enligt egen prövning, vid de allvarligaste brotten och upprepade brott ska körkortet återkallas. Återkallelsepåföljden varierar mellan 6 månader och 3 år beroende på hur allvarligt brottet varit. För de allvarligaste brotten som lett till personsador kan domstolen besluta om återkallelse i högst 5 eller 10 år. Efter återkallelsetiden måste föraren ansöka om körkortstillstånd samt avlägga teori- och körprov på samma sätt som när man ansöker om körkortstillstånd första gången.

I Frankrike tillämpas också ett poängsystem (*points du permis de conduire*, L223). När körkortstillståndsinnehavaren får körkortstillståndet har han eller hon 6 poäng, och varje år får man ytterligare 2 poäng. Maximiantalet 12 poäng uppnås efter tre års provkörning. Varje förseelse minskar poängen med 1–6 poäng beroende på hur allvarlig förseelsen är. Den största möjliga förlust som kan dömas ut på en gång för flera förseelser är dock 8 poäng (R223-2). När poängantalet sjunker till noll leder det till makulering av körkortstillståndet (*invalidation*). Efter sex månader (vid återfall 12 mån.) ska föraren genomgå läkarundersökning och avlägga teoriprovet på nytt. Innehavaren av ett körkortstillstånd som makulerats under den tre år långa prövotiden ska dessutom avlägga körprovet på nytt.

2.2.7 Belgien

Trafikbrott och körförbud. Den grundläggande författningen om vägtrafik är lagen om vägtrafikpolisen (Loi relative à la police de la circulation routiere 1968). Påföljden för överträdelser som definieras i vägtrafiklagen är enligt artikel 29 böter eller fängelse, och för allvarligare förseelser är tilläggsåtgärden förlust av körkörtten (*déchéance*). För vägtrafikbrott som avses i strafflagen (Code pénal 1867) är påföljden böter eller fängelse (artiklarna 406–407 och 419–420). Vägtrafikförseelser och vägtrafikbrott handläggs i domstol, som också beslutar om förlust av körkörtten.

Polismyndigheten har rätt att omhänderta körkortet omedelbart (*retrait immédiat du permis de conduire*) av de orsaker som anges i artikel 55 i vägtrafiklagen. Omhändertagande av körkortet är till sin karaktär en säkringsåtgärd för att förhindra körning som äventyrar trafiksäkerheten. Omhändertagandet får vara högst 15 dagar, och under den tiden ska en polisdomstol (*tribunal de police*) undersöka förutsättningarna för förlust av körkörtten. Den tid körkortet varit omhändertaget dras automatiskt av från förverkandepåföljden, om körkörtten går förlorad för viss tid.

Bestämmelser om förlust av körkörtten (*déchéance*) finns i artikel 38 i vägtrafiklagen. Beslut om förverkandepåföljd som riktar sig mot körkörtten fattas av domstol. Förverkandepåföljd som riktar sig mot körkörtten kan vara lägst 8 dagar och högst 5 år. Förverkandepåföljden för de allvarligaste förseelserna kan bestämmas till längre tid än 5 år. I domen kan det bestämmas att ett villkor för att återfå körkörtten är avläggande av prov som mäter körförmågan eller hälsan. Om det har angetts vissa begränsningar för körkörtten i domen (alkolås, kategori- och tidsbegränsningar), är godkända prov ett absolut villkor för att återfå körkörtten. I fråga om de allvarligaste brotten är godkända prov likaså obligatoriskt.

2.2.8 England och Wales (Storbritannien)

Trafikbrott och körförbud. I England och Wales är det påföljdssystem som används för trafikförseelser i regel straffrättsligt. Man kan dock välja att kontrollera parkeringsfel och olovlig körning på körfält för busstrafik genom administrativa straffavgifter som påförs av de lokala råden (*Local councils*) och av Transport of London i London. De centrala bestämmelserna finns i vägtrafiklagen 1988 (Road Traffic Act 1988) och i strafflagen om vägtrafiken 1988 (Road Traffic Offenders Act 1988).

Oftast är påföljden vid trafikförseelser en bot till fast belopp (*fixed penalty*), varvid det är fråga om att polisen erbjuder en möjlighet att betala en fast bot för att undvika en domstolsbehandling. De allvarligaste förseelserna behandlas i domstol. Att ge erbjudandet om en fast bot är ett alternativ som polisen själv beslutar om, och alla förseelser kan i princip föras till en domstol för behandling. I praktiken förs förseelserna direkt till domstol för behandling endast då det är fråga om de allvarligaste förseelserna eller då det finns behov att meddela körförbud. Polisen har inga befogenheter att meddela en person körförbud. Vid de lindrigaste trafikförseelserna kan den polis som utför övervakningen nöja sig med att ge en muntlig varning.

Vid fortkörning kan polisen även välja att erbjuda en möjlighet att delta i en kurs om körhastighet (*speed awareness course*). Denna möjlighet erbjuds i allmänhet unga förare. Genom att genomföra kursen med godkänt vitsord undviker man att betala böter och att få felpoängen registrerade. Kursen måste man dock betala själv, och kursavgiften är ofta minst lika stor som den fasta boten för fortkörningen skulle vara. Man får delta i utbildningen endast en gång inom tre år.

För största delen av trafikförseelserna består straffet av en bot och felpoäng som antecknas i körkortet och som kan leda till körförbud. Körförbud kan dessutom meddelas direkt som påföljd för vissa brott. Det har då föreskrivits att körförbud är obligatorisk påföljd eller beroende av domstolens prövning. De grävsta trafikförseelserna leder automatiskt till förlust av körrätten och de behandlas inte inom systemet med felpoäng.

Felpoäng kan påföras både genom domstolens beslut och i samband med att en bot till fast belopp påförs. Genom att betala boten till fast belopp godkänner den misstänkte också att felpoäng antecknas i körkortet. Om de nya poängen leder till körförbud, ska förseelsen behandlas i domstol.

Nya förare har en provtid på 2 år, och om man får 6 poäng under den tiden leder det till återkallelse av körkortet. Därefter måste man ansöka om ny temporär körrätt och avlägga förarexamen på nytt.

2.2.9 Sammanfattande synpunkter

När det gäller bötesförfarandet omfattar rättsjämförelsen länder som har en summarisk straffprocess helt utanför domstolarna som i huvudsak påminner om det finländska systemet. Dessutom har påföljdssystemet för trafikbrott presenterats för vissa länders del.

Av uppgifterna i jämförelsen kan man preliminärt sluta sig till att det är vanligt att i synnerhet trafikbrott handläggs i summariska förfaranden. Inget av de jämförda länderna har dock ett bötesförfarande som helt skulle likna det finländska systemet, där polisen spelar en betydande roll och där summarisk förundersökning kan göras och straffyrkandet delges redan på platsen för händelsen. Exempelvis i det svenska systemet prövas brottsärendet vid normal förundersökning, varefter åklagaren förelägger den misstänkte straffyrkandet för godkännande utan att po-

lisen deltar i förfarandet. Det finns också skillnader i tillämpningsområdena för förfarandena liksom huruvida användningen av summariskt förfarande förutsätter aktivt samtycke av den misstänkte eller om det räcker med att man har möjlighet att motsätta sig föreläggandet i efterhand.

Även de europeiska ländernas grundläggande lösningar när det gäller körförbuds förfarandet skiljer sig från varandra. I vissa länder föreläggs en påföljd i anslutning till körrätten i ett administrativt förfarande utifrån ett fällande avgörande som meddelats i en straffprocess, medan påföljden i andra länder kan föreläggas i en summarisk eller normal straffprocess eller i en administrativ straffprocess.

2.3 Bedömning av nuläget

2.3.1 Bötesförfarandets tillämpningsområde samt körförbud

För närvarande avgör domstolarna ett stort antal klara och enkla bötesärenden, som skulle lämpa sig för handläggning i bötesförfarandet. Detta binder domstolarnas resurser i onödan och innebär dröjsmål med behandlingen av ärendet för parterna. Även för åklagaren innebär det mer arbete att väcka åtal i ett klart och enkelt ärende än att granska ett straffyrkade och fastställa strafföreläggandet.

Ett av de största praktiska problemen i nuläget kan anses vara att även i ostridiga rattfylleriärenden ska körförbud och således hela brottmålet handläggas i domstol. Situationen är inte tillfredsställande när den bedöms med avseende på de målsättningar som framgår av det strategiska programmet för statsminister Juha Sipiläs regering (29.5.2015) att ge domstolarna möjlighet att koncentrera sig på sina kärnuppgifter samt överföra en större del av brottmålen än tidigare till bötesförfarandets tillämpningsområde.

Domstolarna förelägger årligen nästan 6 000 bötesstraff enbart för rattfylleri, och merparten av dessa skulle lämpa sig för avgörande i bötesförfarandet, om inte den reglering som gäller behörigheten att meddela körförbud skulle förutsätta att ärendena prövas i domstol. Detta binder onödigt mycket resurser inom rättsväsendet och upptar mycket av parternas tid, då ett klart ärende måste gå via tre myndigheter.

Nuläget kan också betraktas som splittrat och delvis inkonsekvent. Behörigheten att meddela körförbud är delad mellan tingsrätten och polisinsättningarna så att det inte förekommer några situationer med parallell behörighet. Exempelvis rattfylleri måste alltid handläggas i domstol. Å andra sidan, om svaranden i ett brottmål döms i tingsrätten för äventyrande av trafiksäkerheten eller förande av fortskaffningsmedel utan behörighet, kan körförbud meddelas endast av polisinsättningen sedan tingsrätten underrättat den som sin dom. Det nuvarande splittrade systemet är inte heller idealiskt med tanke på kostnadseffektiviteten och en enhetlig påföljdspraxis. Dessutom är polisinsättningarnas nuvarande administrativa körförbuds förfarande tämligen tungt och baserar sig inte på moderna informationssystemlösningar.

2.3.2 Den misstänktes samtycke

Bötesförfarandelagens bestämmelser om att förfarandet baserar sig på den misstänktes samtycke uppfyller utan tvekan kraven i grundlagen och konventionerna om de mänskliga rättigheterna.

Regleringen av samtycke är emellertid jämförelsevis tung, vilket bidrar till att samtycke inte ges så ofta. Om den misstänkte av någon orsak inte samtycker till att ärendet handläggs i bö-

tesförfarandet, överförs ärendet till handläggning i en normal straffprocess, vilket belastar såväl polisen som rättsväsendet.

Det är svårt att uppskatta hur ofta samtycke inte ges i det nya bötesförfarandet jämfört med det tidigare strafforder- och ordningsbotsförfarandet. I ljuset av erfarenheterna av domstolarnas skriftliga förfarande finns det inga skäl att anta att samtycke i stor utsträckning skulle utebli i bötesförfarandet. Samtycke kan också ges i efterhand, och som samtycke betraktas bland annat att böterna betalas helt och hållet eller delvis inom 30 dagar från delgivningen.

Innan bötesförfarandet infördes bedömde polisstyrelsen och inrikesministeriet att så mycket som 12 000 ärenden som tidigare hade handlagts i summariskt strafforder- eller ordningsbotsförfarande skulle överföras till en normal straffprocess. Utifrån statistiken från de första månaderna kan man se att inga betydande mängder ärenden har överförts till en normal straffprocess. I bötesförfarandet påförs dock klart färre dagsbotsstraff än i det tidigare strafforderförfarandet, vilket kan antas bero på det komplicerade förfarandet. Enligt uppgifter från polisstyrelsen handlade polisen under januari—juli 2017 sammanlagt 100 938 påföljder i bötesförfarande (ej automatisk trafikövervakning), vilket är 23 procent mindre än vad som handlades i strafforder- och ordningsbotsförfarande under samma tid året innan.

Med tanke på detta har i synnerhet regleringen av erkännande och godkännande av påföljden betraktats som problematisk. Om den misstänkte bestrider gärningen eller inte godkänner påföljden, kan ärendet inte handläggas i bötesförfarandet, även om den misstänkte skulle samtycka till att bötesförfarandet används och avstår från sin rätt till muntlig rättegång.

Situationen avviker från exempelvis normalt överklagande och begränsar den misstänktes valmöjligheter. I en normal straffprocess — liksom i förvaltningsförfarande och vid förvaltningsrättskipning — kan en person vara av annan åsikt om de fakta som ligger till grund för avgörandet, den påföljd som påförts honom eller henne eller om innehållet i gällande rätt än den domstol eller myndighet som avgör ärendet, men trots det nöja sig med domstolens avgörande eller myndighetens beslut. Det är inte obligatoriskt att söka ändring, utan den som berörs av avgörandet får bedöma om det är ändamålsenligt att göra det.

I bötesförfarandet har en misstänkt som är av annan åsikt om något ingen möjlighet att nöja sig med polisens eller åklagarens avgörande, utan meningsskiljaktigheter leder alltid till en normal straffprocess, som är tung för den misstänkte, trots att han eller hon skulle vara beredd att avgöra ärendet i bötesförfarandet.

Regleringen begränsar också överklagandet och därigenom den misstänktes rättsskydd. Om en person har godkänt en gärning på ett giltigt sätt och godkänt påföljden, kan han eller hon inte längre i överklagandefasen på ett effektivt sätt bestrida sin skuld eller bedöma påföljden på ett väsentligt annat sätt än i det bötes- eller strafföreläggande som han eller hon godkänt.

3 Målsättning och de viktigaste förslagen

3.1 Målsättning

Utvidgningen av tillämpningsområdet för bötesförfarandet syftar i enlighet med det strategiska programmet för statsminister Juha Sipiläs regering (29.5.2015) till att ge domstolarna möjlighet att koncentrera sig på sina kärnuppgifter så att fler klara och enkla brottsärenden kan handläggas i bötesförfarandet utan att parternas rättsskydd äventyras.

Syftet är att göra det möjligt att faktiskt handlägga rattfylleri i bötesförfarandet så att körförbudsförfarandena som helhet samtidigt blir konsekventare och effektivare. Olika aktörer har i samband med beredningen framfört att systemet med körförbud är också förenat med större ändringsbehov, som dock inte kan genomföras i detta sammanhang. Avsikten är att se över körkortslagstiftningen senare under kommunikationsministeriets ledning.

Förslaget som gäller *den misstänktes samtycke* syftar till att lätta upp regleringen i anslutning till samtycke, så att den inte begränsar bötesförfarandets användning utan tryggar den misstänktes möjligheter att välja i vilket förfarande hans eller hennes ärende handläggs. Ett annat syfte är att förbättra den misstänktes rättsskydd och möjligheter att söka ändring så att frågor om skuld och påföljd kan behandlas vid överklagande till domstol även om den misstänkte skulle ha gett samtycke i bötesförfarandet.

3.2 Alternativ

3.2.1 Bötesförfarandets tillämpningsområde

Enligt det strategiska programmet för statsminister Juha Sipiläs regering (29.5.2015) ges domstolsväsendet under regeringsperioden möjlighet att koncentrera sig på sina kärnuppgifter och överförs sådana brott till bötesförfarandets tillämpningsområde för vilka det strängaste straffet är fängelse i högst två år. Ett centralt ramvillkor för utvidgningen av bötesförfarandets tillämpningsområde är grundlagens krav i anslutning till utövande av den dömande makten och rättsskyddet. När det gäller domstolarnas dömande makt går det genom en vanlig lag bara att lagstifta om begränsade undantag med ringa betydelse för utövandet av den dömande makten (GrUU 12/1993 rd och GrUU 7/2010 rd).

Fängelsestraff kan inte föreläggas i bötesförfarandet. Det hör till domstolarnas kärnuppgifter att pröva mellan bötes- och fängelsestraff. Av denna orsak ska de brott som hör till bötesförfarandets tillämpningsområde vara antingen brott för vilka det oftast eller i praktiken alltid föreläggs bötesstraff, eller åtminstone sådana brott där man med hjälp av klara och objektiva kriterier härledda ur rättspraxis lätt kan urskilja och identifiera konkreta gärningstyper som kan sonas med böter. Å ena sidan är detta viktigt av praktiska orsaker: de myndigheter som arbetar med bötesförfarandet måste ha klara och praktiska anvisningar för att identifiera fall som lämpar sig för bötesförfarandet även när det gäller valet av bötespåföljd. Grundlagsutskottet har i sin praxis betonat vikten av att enhetligheten tryggas på behörigt sätt när den dömande makten utövas utanför domstolsväsendet, vilket kan ske genom till exempel allmänna anvisningar och övervakning (GrUU 1/1982 rd, s. 5/II). Å andra sidan är klara grunder för avgörandet av betydelse då man bedömer om det är acceptabelt att överföra den dömande makten. Detta framgår bland annat av grundlagsutskottets utlåtande om domstolarnas kanslipersonals rätt att avgöra ärenden, där det ansågs nödvändigt att begränsa kanslipersonalens rätt att avgöra ärenden till ärenden som kan avgöras entydigt (GrUU 4/1993 rd).

Med tanke på grundlagens reglering av utövandet av den dömande makten kan det också anses viktigt att ärendena är rättsligt och bevismässigt enkla och klara. Utövande av den dömande makten utanför domstolarna kan lättare ses som ett ringa undantag från regleringen av utövandet av den dömande makten, om det vad beträffar både ärendetyperna och de konkreta ärendena gäller endast brott som kan betraktas som enkla och klara. Denna slutsats stöds av grundlagsutskottets ovannämnda utlåtande som gäller domstolarnas kanslipersonals rätt att avgöra ärenden. I stället för att ärendena ska kunna avgöras helt entydigt kan man dock när det gäller en juridiskt utbildad åklagare som är insatt i brottsärenden betrakta det som tillräckligt att ärendena är enkla och klara. Det är således skäl att försöka få förfarandets tillämpningsområde

att i första hand omfatta endast sådana typer av brott där fallen även i praktiken vanligtvis är klara och enkla.

I ljuset av det som konstaterats ovan kan det betraktas som motiverat att föreslå att till bötesförfarandets verkliga tillämpningsområde fogas rattfylleri som avses i 23 kap. 3 § i strafflagen,

När förfarandets tillämpningsområde utvidgas måste uppmärksamhet även fästas vid de konkreta ärenden som börjar omfattas av förfarandet. Även om bland annat regleringen av användningen av summarisk förundersökning (7 § i bötesförfarandelagen och 3 kap. 14 § i förundersökningslagen) uttrycker tanken om att bötesförfarandet i första hand är avsett att användas i klara och enkla ärenden, är enkelhet och klarhet inte ett villkor för att använda förfarandet enligt den gällande lagstiftningen.

Den betydelse som grundlagens bestämmelse om utövandet av den dömande makten har för bötesförfarandet kan minskas genom att lagstifta att bötesförfarandet uttryckligen ska användas bara i sådana (konkreta) ärenden som kan betraktas som enkla och klara. En sådan bestämmelse har i praktiken ingen betydelse för det nuvarande användningsområdet, eftersom förfarandet i regel används endast i samband med summarisk förundersökning. Här skulle bestämmelsens betydelse således vara närmast principiell. Däremot skulle bestämmelsen i sak gälla framför allt sådana rattfylleribrott i samband med vilka fullständig förundersökning görs. Bestämmelsen skulle framhäva att klarhet och enkelhet vid behov borde bedömas även i varje enskilt fall.

Lösningen genomför således i praktiken målsättningen att ge domstolarna möjlighet att koncentrera sig på sina kärnuppgifter.

3.2.2 Körförbud

När rattfylleri överförs till bötesförfarandets faktiska tillämpningsområde förutsätter det i praktiken att åtminstone meddelandet av körförbud i anslutning till rattfylleri på ett eller annat sätt överförs till någon annans än tingsrättens behörighet. När man försöker hitta en lösningsmodell måste uppmärksamhet fästas vid å ena sidan de ramvillkor som följer av grundlagen och människorättsförpliktelserna och å andra sidan vid att körförbudsförfarandena är konsekventa och effektiva. I det följande bedöms två alternativ. I det första alternativet klassas körförbud nationellt som administrativa påföljder som Trafiksäkerhetsverket eller polismyndigheten (nedan körförbudsmyndigheten) i samtliga fall förelägger i efterhand på grundval av en dom, ett strafföreläggande, ett bötesföreläggande eller ett ordningsbotföreläggande (nedan ett fällande avgörande). Domstolens rätt att meddela körförbud upphör. I det andra alternativet kan körförbud åter meddelas i samband med det avgörande som meddelas i bötesförfarandet. Detta innebär att åklagaren och domstolen delvis skulle ha parallell rätt att meddela körförbud.

3.2.2.1 Meddelande av körförbud som ett förvaltningsärende vid Trafi eller polisförvaltningen

Hur kunde förfarandet organiseras?

Den administrativa avgörandemodellen innebär att brottmålet först avgörs i bötesförfarandet eller normal behandlingsordning för brottmål. I den inledande fasen kan föraren meddelas att ett fällande avgörande kommer eller kan leda till körförbud, men det fattas ett separat beslut om detta. Polismannen får på nuvarande sätt meddela temporärt körförbud, men det egentliga körförbudsärendet avgörs utifrån avgörandet i brottmålet i efterhand hos körförbudsmyndig-

heten, som får uppgifter om trafikbrott automatiskt via ett informationssystem. Lösningen motsvarar det system som används i Sverige.

För att förvaltningsförfarandet inte ska bli utdraget och tungt måste man hitta en lösning där föraren börjar höras redan när brottsutredningen inleds och inte först efter det fällande avgörandet. När brottsutredningen inleds kan föraren till exempel underrättas om möjligheten att inom utsatt tid till körförbudsmyndigheten lämna in sådana utredningar och ställningstaganden som eventuellt inverkar på körförbudets längd och art och som för närvarande kan lämnas in till domstolen eller polisen. Tiden bör dock gå ut först efter att ett fällande avgörande meddelats. Begäran om alkolåsövervakad kör rätt kan framföras till körförbudsmyndigheten även efter ett fällande avgörande, trots att polisen på nuvarande sätt också kan bestämma om sådan redan i samband med förundersökningen.

Föraren får begära omprövning av myndighetens körförbudsbeslut och därefter överklaga det hos förvaltningsdomstolen. I sådana situationer där det redan fattats ett beslut i körförbudsärendet när det fällande avgörande som ligger till grund för körförbudet upphävs vid överklagande, kan körförbudet på grundval av återrapportering som informationssystemet förmedlar upphävas utan att någon part behöver ta initiativ till att överklaga det. Det är inte heller i fortsättningen ändamålsenligt att vänta på att det fällande avgörandet ska vinna laga kraft.

Till den del som det är fråga om körförbud på grundval av återkommande förseelser, som för närvarande hör till polisinsrättningarnas behörighet, blir det ingen förändring jämfört med nuläget, om polisen är körförbudsmyndighet. Polisen kan dock genom ett internt beslut utveckla körförbuds-förfarandet så det blir enhetligt i samtliga fall. Delgivningsförfarandet kan utvecklas så att medan den som meddelats körförbud har temporärt körförbud får beslutet om körförbud delges genom vanlig delgivning i stället för bevislig delgivning. Det innebär inte heller någon stor förändring fast Trafiksäkerhetsverket skulle bli körförbudsmyndighet. Bevakningen av samlade förseelser och inledandet av ärenden baserar sig nämligen även för närvarande på informationssystem som Trafä administrerar. När det är fråga om ärenden enligt 64 § 2 mom., som för närvarande ankommer på polisinsrättningarna, underrättar polismannen Trafä i stället för polisinsrättningen om temporärt körförbud, om Trafä blir behörig körförbudsmyndighet.

I detta alternativ måste det ses till att körförbudsmyndigheten har möjlighet att ta hänsyn till de faktorer som polisinsrättningarna och domstolarna för närvarande beaktar när de beslutar om körförbud. Med undantag av körförbudets längd är största delen av den avgörande verksamhet som hänför sig till körförbud dock av sådan karaktär att den är förenad med endast ringa prövningsrätt. Exempelvis i ärenden som ankommer på tingsrätten ska körförbud alltid meddelas, såvida det inte blir domseftergift. Alkolåsövervakad kör rätt är åter beroende av förarens begäran och vissa formella villkor som ska vara uppfyllda, däremot behöver inte de prövningsbaserade villkoren för villkorligt körförbud vara uppfyllda. Villkoren för att verkställa villkorligt körförbud är noggrant reglerade, med undantag för det prövningsbaserade undantaget som gäller domseftergift. Körförbudsmyndighetens prövningsrätt skulle i praktiken gälla i första hand körförbudets längd och huruvida villkoren för att meddela villkorligt körförbud är uppfyllda. I de fall som för närvarande ankommer på polisinsrättningen är på motsvarande sätt de omständigheter som kräver mest prövning körförbudets längd samt huruvida det föreligger grunder att ge enbart en varning i stället för körförbud (73 § i körkortslagen), och huruvida äventyrande av trafiksäkerheten utgör en grund för att meddela körförbud, dvs. tyder gärningen på allvarlig likgiltighet för trafiksäkerheten.

På grund av de omständigheter som nämns ovan måste körförbudsmyndigheten ha tillgång till nödvändig information om såväl den etablerade påföljdspraxisen som omständigheterna kring

gärningen och gärningsmannens förhållanden. När myndigheten utmäter påföljdens längd och väljer arten av påföljd kan som hjälp användas antingen de nuvarande anvisningarna eller nya samlade anvisningar som vid behov är noggrannare än förr. Koncentration till en myndighet kunde främja en enhetlig praxis.

Å andra sidan måste de omständigheter som hänför sig till gärningsmannen och gärningen beaktas på behörigt sätt. När längden på körförbudet bestäms är både *körförbudets verkningar för förarens utkomst och nödvändiga behov av att röra sig i trafiken*, varmed syftet är att undvika att sanktionerna kumuleras, och *hur allvarlig och klandervärd gärningen är i ett trafiksäkerhetsperspektiv av betydelse* (KoUB 19/2004 rd, s. 2—3). I bestämmelserna om minimalängden på körförbud beaktas av trafiksäkerhetsskäl dessutom huruvida det är fråga om *återfall* (RP 104/2004 rd, s. 13). Körförbudsmyndigheten beaktar verkningarna för förarens utkomst och nödvändiga behov av att röra sig i trafiken utifrån det material som föraren, om han eller hon så vill, lämnar in till den inom utsatt tid. Återfall beaktas automatiskt på grundval av de uppgifter som framgår av fordonstrafikregistret. Bedömningen av hur allvarliga och klandervärda gärningarna är baserar sig i praktiken framför allt på benämningen på det tillräknade brottet och hur strängt straff som fastställts för det.

I ett sådant typiskt fall där brottmålet har gällt endast ett enskilt fall av rattfylleri eller ett annat trafikbrott och föraren inte lämnat in någon utredning om behovet av körrätt, är det möjligt att i stor utsträckning utnyttja datateknik vid beredningen av körförbudsärendet, detta gäller såväl påföljdens art som dess längd. Framför allt i allvarligare fall ökar å andra sidan intresset för fallspecifikt övervägande, så att påföljderna som helhet inte blir orimligt stränga och så att man när ett gemensamt straff påförs för flera brott beaktar endast de trafikrelaterade brotten. Körförbudsmyndigheten borde alltid ha möjlighet att få tillgång till det fällande avgörandet, och den information om trafikbrott som fås via informationssystemet borde vara mer heltäckande än nu. Om polisen blir körförbudsmyndighet finns det inte heller något som hindrar att polismannen redan på händelseplatsen för in ett preliminärt förslag till körförbudets längd i det informationssystem som polisen använder i körförbudsärenden.

Bedömning med avseende på Europakonventionen

Den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna hindrar inte att en sådan påföljd som i ljuset av konventionen ska betraktas som straffrättslig handläggs administrativt. Det väsentliga är att de tillämpliga konventionsbestämmelserna iakttas, inte under vilken nationell benämning och vilket nationellt förfarande detta görs. Viktiga konventionsbestämmelser med tanke på synpunkter på körförbuds förfarandet är artikel 6 (rätt till en rättvis rättegång) och artikel 4 i det sjunde tilläggsprotokollet (förbud mot att inte bli lagförd eller straffad två gånger, *ne bis in idem*).

I målen *Nilsson mot Sverige* och *Boman mot Finland* har det konstaterats att körförbud som meddelats administrativt efter straffprocessen inte bröt mot *ne bis in idem*-förbudet. Detta motiverades i synnerhet med att även om körförbud var ett i Europakonventionen avsett straff (*Boman*-domen p. 32), baserade sig föreläggandet av det direkt på ett avgörande i tingsrätten och innebar inte ny prövning av skuldfrågan, utan förfarandena bildade en enhetlig helhet (p. 43).

Europadomstolen har vidare i avgörandet *A och B mot Norge* (stora kammarens dom 15.1.2016, målen 24130/11 och 29758/11) preciserat de kriterier utifrån vilka man bedömer om det i förfarandena är fråga om en enhetlig helhet ("coherent whole", p. 121).

Med en enhetlig helhet avses att det straffrättsliga och det administrativa förfarandet ska stå i tillräckligt nära förbindelse med varandra i sak och tid ("a sufficiently close connection – in substance and in time", punkterna 113—134).

När det gäller förbindelsen i tid är det av betydelse bland annat att strävan ska vara att skydda den misstänkte mot osäkerhet och dröjsmål i anslutning till processen (p. 134). Kravet på förbindelse i tid uppfylls, eftersom ärendet som gäller körbud avgörs utan dröjsmål efter det fällandet avgörandet i brottmålet.

När det gäller förbindelsen i sak ska målen för förfarandena och de metoder som används för att nå målen komplettera varandra. De olika förfarandena ska abstrakt och konkreta hänföra sig till olika sidor av beteendet. (Punkt 132, första strecksatsen.) Kravet uppfylls, eftersom de påföljder som föreläggs är bestraffande till sin karaktär och målet för dem är framför allt att förebygga brott. Målet för körförbud som meddelas i ett administrativt förfarande och som är av säkringsåtgärdskaraktär är däremot att förhindra nya trafikbrott och förbättra trafiksäkerheten. Brottpåföljder ingriper i sak i den misstänktes förmögenhet eller frihet, vid körförbud är det åter fråga om ett förvaltningstillstånd, som gäller personens rätt att köra fordon.

För det andra ska förfarandet vara förutsägbart för de personer som berörs av det, både utifrån lagstiftning och i praktiken (p. 132, andra strecksatsen). Det är redan för närvarande allmänt känt att ett tillräknat trafikbrott kan leda till att polisen meddelar körförbud. Regleringslösningen framgår dessutom av lagstiftningen.

För det tredje ska man enligt Europadomstolen i synnerhet undvika att samma bevis samlas in och bedöms på nytt. Strävan ska vara att genom tillräcklig växelverkan beakta de fakta som fastställts i ett förfarande även i andra förfaranden. (Punkt 132, tredje strecksatsen.) Detta krav uppfylls eftersom frågorna om tillräknande behandlas endast i straffprocessen. Å andra sidan är det inte nödvändig att behandla omständigheter som gäller förutsättningarna för körförbud i straffprocessen.

Det sista kravet är att en påföljd som fastställts i det första förfarandet beaktas i det senare förfarandet så att påföljderna inte som helhet medför en oskälig börda för den misstänkte. Detta krav uppfylls med säkerhet, om den första påföljden beaktas när den senare mäts ut. (Punkt 132, fjärde strecksatsen.) Detta krav på övergripande skälighet säkerställs av jämningsbestämmelserna om körförbud samt strafflagens bestämmelser om bestämmande av straff.

Med tanke på *ne bis in idem*-förbudet är det alltså inte problematiskt att körförbudsärenden koncentreras till ett administrativt förfarande bara man ser till att skuldfrågan inte behandlas i två processer.

Saken måste dessutom bedömas med avseende på artikel 6 i Europadomstolen om tillträde till domstol och en rättvis rättegång. På det sätt som framgår av *Malige*-domen kan föreläggandet av en körrättsrelaterad påföljd ta ärendet till den straffrättsliga grenen i artikel 6. Med tanke på detta är det väsentligt att förvaltningsmyndigheten administrativt kan förelägga en påföljd som med avseende på Europakonventionen ska betraktas som ett straffrättsligt straff bara det finns möjlighet att söka ändring i beslutet hos en domstol som uppfyller kraven i artikel 6 (*Malige*, p. 45; mål 8544/79 *Öztürk mot Tyskland*, stora avdelningens dom 21.2.1984, p. 56; *Hennings mot Tyskland*, p. 26). I fallet *Malige* ansågs att artikel 6 inte hade kränkts, i första hand därför att det brott som låg till grund för körrättspåföljden hade prövats i ett domstolsförfarande som uppfyllde kraven i artikel 6 så att ändringssökanden visste att en fällande dom även leder till en körrättsrelaterad påföljd (p. 48). Icke-preciserad betydelse fästes också vid det faktum att

det var möjligt att bestrida lagligheten hos förvaltningsbeslutet om körrättspåföljden i förvaltningsdomstolen (p. 50).

Ett system där förvaltningsmyndigheten avgör körförbudsärendet efter att brottmålet avgjorts är således inte heller problematiskt med avseende på artikel 6 i Europakonventionen. Ett villkor kan vara att svaranden när han eller hon försvarade sig mot åtalet för brott visste att ett fällande avgörande leder till en körförbudspåföljd i en administrativ process (se *Malige*, p. 47—48). Körförbudsbeslutets laglighet skulle kunna bestridas i förvaltningsdomstolen, där skuldfrågan ändå inte borde kunna öppnas på grund av *ne bis in idem*-förbudet (angående nuläget se även HFD 2013:161).

Bestämmelsen om oskyldighetspresumtion i artikel 6.2 i Europakonventionen är inte av betydelse, bara den slutliga körförbudspåföljden inte föreläggs före det fällande avgörandet.

Bedömning med avseende på grundlagen

Den avgörande grundlagsfrågan när det gäller förfarandet för meddelande av körförbud har att göra med huruvida en körförbudspåföljd på straffrättsliga grunder med tanke på maktfördelningen och rättsskyddet (3 och 21 § i grundlagen) kan föreläggas utanför de oberoende domstolarna och, om så är fallet, på vilka villkor. Det finns inget ställningstagande av grundlagsutskottet som uttryckligen gäller körförbud. När det gäller den egentliga straffrättsliga dömande makten har grundlagsutskottet betonat att attityden till en ytterligare överföring av den dömande makten utanför domstolsväsendet bör vara återhållsam (GrUU 46/2005 rd och GrUU 7/2010 rd) och konstaterat att det genom en vanlig lag bara går att lagstifta om begränsade undantag med ringa betydelse för utövandet av den dömande makten (GrUU 12/1993 rd) och att utanför domstolarna kan bestämmas endast sådana påföljder som har egendomsverkningar (GrUU 1/1982 rd och GrUU 7/2010 rd).

Å andra sidan har förhållningssättet när det har varit fråga om en administrativ — om än i sak med ett straff jämställd — påföljd varit avsevärt mer tillåtande och då har det inte gjorts några hänvisningar till ovannämnda ramvillkor (se t.ex. GrUU 57/2010 rd, s. 2, och GrUU 9/2012 vp, s. 2). Utskottet har konstaterat att det måste lagstiftas om de allmänna grunderna för en administrativ påföljd och att det innebär betydande utövande av offentlig makt när påföljden bestäms. När det gäller administrativa avgiftspåföljder måste det föreskrivas exakt och tydligt i lag om grunderna för avgiftsskyldigheten och avgiftens storlek samt om den avgiftsskyldiges rättsskydd liksom grunderna för verkställigheten av lagen. Även när det gäller andra än administrativa avgiftspåföljder har karaktären av den påföljd som lagstiftaren bestämt tilldelats betydelse. Detta framgår till exempel av utlåtandet om näringsförbud (GrUU 12/1985, s. 3). Disciplinära påföljder har betraktats som betydande utövande av offentlig makt enligt 124 § i grundlagen men inte nödvändigtvis som utövande av dömande makt (GrUU 18/2007, s. 7/I om civiltjänstlagen).

Om körförbudspåföljd klarare än tidigare definieras som en administrativ säkringsåtgärd och förfarandet blir administrativt, verkar grundlagens reglering av den straffrättsliga dömande makten inte vara betydelsefull i ljuset av grundlagsutskottets tolkningslinje. Körförbuds förfarandet måste naturligtvis uppfylla de krav på handläggning av förvaltningsärenden som följer av bland annat 21 § i grundlagen. Föraren ges tillfälle att bli hörd och har rätt att söka ändring hos förvaltningsdomstolen. I fortsättningen skulle det föreskrivas exakt om grunderna för körförbud på lagnivå. Rätten att meddela körförbud skulle med beaktande av 124 § i grundlagen finnas hos Trafiksäkerhetsverket eller polismyndigheterna och inte hos till exempel Trafis privata tjänsteleverantör.

Bedömning av genomförandet

Lagstiftningsmässigt förutsätter alternativet att 7 kap. i körkortslagen revideras så att rätten att meddela körförbud i samtliga fall överförs till samma myndighet och att bestämmelser utfärdas om vissa andra omständigheter i anslutning till förfarandet.

Alternativet förutsätter också ändringar i informationssystemen och författningsändringar i anslutning därtill. Det är framför allt fråga om att körförbudsmyndigheten behöver få sådan återrapportering om alla påföljdsavgöranden av domstolar, åklagare och polismän som inverkar på körförbud som startar körförbuds förfarandet. Dessutom borde körförbudsmyndigheten ha tillgång till innehållet i fällande avgöranden. I Trafis fordonsregister sparas redan nu uppgifter om fällande avgöranden i trafikbrott. Alternativet förutsätter dock tillgång till noggrannare information än nu om gärningen och påföljden för den. Dessutom borde det skapas en så automatiserad mekanism som möjligt som producerar återrapportering som leder till ett beslut om återkallande av körförbudet när ett fällande avgörande har upphävts vid överklagande.

Körförbudsmyndigheten borde ha tillräckliga personalresurser för att kunna handlägga körförbudsärenden smidigt trots att ett körförbudsärende kan börja behandlas först efter att det fällande avgörandet meddelats. Behandlingen kunde prioriteras utifrån om föraren har temporärt körförbud eller om det är fråga om en gärning för vilken det vanligtvis meddelas endast ett kortare körförbud. Med tanke på brottmål som drar ut på tiden kunde man skapa en allmän möjlighet att besluta om temporärt körförbud före det fällande avgörandet. Om körförbudsärendena koncentreras till en myndighet med god substanskännedom kan det i sig antas strömlinjeforma processerna jämfört med en situation där ett stort antal myndigheter och domstolar på olika håll i landet var och en handlägger ett mindre antal fall. Ur partssynvinkel bör det också påpekas att rattfylleribrott kunde i fortsättningen handläggas i bötesförfarandet i stället för i domstol, vilket kan antas förkorta den totala behandlingstiden.

Om Trafiksäkerhetsverket blir körförbudsmyndighet, borde man dessutom hitta en lösning för att vid behov kunna höra föraren muntligt.

Om polisinsättningar blir behörig körförbudsmyndighet i samtliga fall, bör man lägga märke till att polisens nuvarande administrativa körförbuds förfarande är rätt tungrott och inte baserat på en modern informationssystemlösning. I samband med att alternativet genomförs borde körförbuds förfarandet digitaliseras och i mån av möjlighet lättas upp för att undvika belastning på polisinsättningar. Hörandeförfarandet kunde lättas upp på det sätt som föreslås ovan så att det inleds genast i början av förundersökningen. Den misstänkte kan då meddelas att ett eventuellt fällande avgörande kommer att leda till körförbud, och att han eller hon kan, om han eller hon så vill, uttala sig om omständigheter i anslutning till körförbudets längd och art till körförbudsmyndigheten antingen genast eller senast inom en utsatt tid efter att det fällande avgörandet meddelats. När förfarandet lättas upp måste man beakta de ramvillkor som följer av såväl grundlagen (rätten att bli hörd och få ett motiverat beslut) som Europakonventionen. Eftersom finskt körförbud på grund av *Boman*-avgörandet ska betraktas om ett straff i Europakonventionens mening och handläggningen av det i princip som handläggning av åtal för brott, förutsätter oskyldighetspresumtionen att en egentlig körförbudspåföljd kan inte föreläggas innan skuldfrågan är avgjord. Om skuldfrågan tolkas i samband med handläggningen av både körförbudsärendet och senare brottmålet, uppstår ett problem med avseende på *ne bis in idem*-förbudet.

Om hörandeförfarandet förenklas, borde det också finnas ett enkelt sätt att spara den utredning som den misstänkte lämnat in (eller det som den misstänkte sagt om körförbudet till polismannen, om ett sådant sätt att höra föraren prövas ändamålsenligt) i det informationssystem

som används i körförbudsärenden. Då skulle körförbudsmyndigheten snabbt se om föraren har lämnat in en utredning om behovet av körrätt eller något annat uttalande inom utsatt tid och, som så är fallet, beakta den. Detsamma gäller begäran om alkoholås.

Programmet för avgörande av körförbudsärenden borde utifrån uppgifterna i fordonstrafikregistret automatiskt beakta hur återfall inverkar på körförbuds längd och verkställandet av till exempel villkorligt körförbud. I fråga om enkla fall som förekommer i stort antal kunde programmet vid behov utifrån återrapporteringen om trafikbrott upprätta ett förslag till hur sträng körförbudspåföljd som borde bestämmas. Å andra sidan finns det inte heller något hinder för att ordna förfarandet på så sätt att polismannen åtminstone i klara fall redan vid förundersökningen kan föra in sitt på en tabell baserade förslag till längd på körförbudet i det program som polisinsättningar använder för körförbudsärenden. Detta förslag kan utnyttjas när ärendet avgörs, om gärningen i samband med tillräknandet inte har visat sig vara annorlunda än när förundersökningen inleddes och något annat inte följer av till exempel en utredning som den misstänkte lämnat in. Upprättandet och insändandet av beslutsdokumentet borde kunna digitaliseras i så hög grad som möjligt. Även delgivningen av beslut kunde lättas upp i de fall där föraren kan vänta sig ett beslut om körförbud och på grund av gärningen redan har temporärt körförbud eller annars saknar körrätt.

Man ska kunna begära omprövning av beslut om körförbud och ett beslut som meddelats med anledning av omprövning ska kunna överklagas hos förvaltningsdomstolen. Förvaltningsdomstolarnas förutsättningar att bedöma lagenligheten hos besluten om körförbud borde tryggas, och om Trafi blir körförbudsmyndighet borde forumet ordnas i överensstämmelse med förarens hemort. Körförbudsärenden är inte i sig främmande för förvaltningsdomstolarna, eftersom deras behörighet sedan 2005 har omfattat alla körförbud som hör till polisinsättningar behörighet. Benägenheten att söka ändring kunde minska om föraren samtidigt som han eller hon informeras om möjlighet att bli hörd ges skriftlig standardinformation om grunderna för körförbudets längd och art.

3.2.2.2 Meddelande av körförbud i bötesförfarandet

Hur kunde förfarandet organiseras?

I detta alternativ är ett fällande avgörande i praktiken antingen åklagarens strafföreläggande eller domstolens dom, inte polismannens bötesöreläggande. Exempelvis för rattfylleri påförs nämligen i allmänhet klart strängare straff än 20 dagsböter och i fråga om grovt äventyrande av trafiksäkerheten är fallet så utifrån den straffskala som föreskrivits för det brottet. Bland annat på grund av Europakonventionens bestämmelser om oskyldighetspresumtion och *ne bis in idem*-förbudet kan man inte utgå ifrån att polismannen ska kunna avgöra körförbudsärendet slutgiltigt genast när den misstänkte kommit fast genom ett summariskt körförbudsöreläggande medan skuldfrågan fortsätter till åklagaren eller domstolen. Däremot borde polismannen få behålla befogenheten att meddela temporärt körförbud.

Om ärendet avgörs genom strafföreläggande, skulle åklagaren samtidigt meddela körförbud. Maximilängden på ovillkorligt körförbud som hör till åklagarens behörighet kan vid behov begränsas. Det yrkade körförbudets art och längd borde antecknas redan i bötes- eller strafföreläggandet, så att föraren känner till alla väsentliga omständigheter när han eller hon bedömer om han eller hon ska ge samtycke till bötesförfarandet. Innan yrkandet delges ska polismannen då beakta tidigare trafikbrottslighet som framgår av fordonstrafikregistret samt preliminärt fråga om körrätten är nödvändig. Polismannen bör också ha tillräcklig kännedom om påföljdspraxis avseende längden på körförbud.

Den misstänkte bör ha möjlighet att lämna in en utredning som påverkar valet av körförbudets längd och art till åklagaren, som ska beakta den i enlighet med 25 § i bötesförfarandelagen innan föreläggandet utfärdas. Om åklagaren anser att körförbudet bör vara strängare än vad som yrkats, ska 27 § tillämpas på det nya yrkandet. Sökande av ändring i körförbud följer 5 kap. Exempelvis om en utredning av betydelse för körförbudets längd inlämnats till åklagaren men inte beaktats, ska detta bedömas när ändring söks. Med tanke på rättsskyddet samt för att undvika besvär i anslutning till ogiltigt samtycke bör begäran om samtycke av den som är misstänkt för rattfylleri vid behov skjutas fram beroende på berusningstillståndet (RP 94/2009 rd, s. 47/II). Det är nödvändigt att skjuta fram begäran om samtycke även i en situation där valet av körförbudets art eller längd belastas av någon sådan oklarhet som det inte är möjligt eller ändamålsenligt att utreda på fältet.

Det har varit lagstiftarens allmänna målsättning att utöka användningen av alkoholås (GrUB 16/2016 rd, s. 4). Strävan att rattfylleri ska börja omfattas av bötesförfarandet bör inte äventyra detta mål. Föraren bör kunna begära alkoholås i vilket skede som helst av bötesförfarandet och han eller hon bör informeras om denna möjlighet under förfarandet. Meddelande av alkoholåsövervakad körrätt kunde dock i onödan komplicera åklagarens verksamhet i bötesförfarandeärenden. Om det inte är ändamålsenligt att åklagaren bestämmer om alkoholås, borde ärendet antingen överföras till normal behandlingsordning för brottmål eller återförvisas till polisen för alkoholåsets del, om polisen inte redan har bestämt om alkoholåsövervakad körrätt. I den sistnämnda situationen återstår ytterligare att avgöra vem som då bestämmer om villkorligt körförbud jämte provotid i anslutning till alkoholås.

Bedömning med avseende på Europakonventionen

På grund av de synpunkter som nämns ovan i samband med det första, administrativa alternativet vore inte heller åklagarens beslut om körförbud problematiskt med tanke på artikel 6 i Europakonventionen, så länge som svaranden, om han eller hon så vill, har rätt att få körförbudsärendet behandlat i en domstol som uppfyller kraven i artikeln. Inte heller i detta alternativ aktualiseras *ne bis in idem*-förbudet. Samma myndighet bestämmer både straff och körförbudspåföljd för samma gärning samtidigt, och skuldfrågan i samma gärning prövas inte i två olika linjer. Med tanke på oskyldighetspresumtionen blir det inget problem eftersom körförbud inte föreläggs innan oskyldighetspresumtionen lagligen har omkullkastats i bötesförfarandet eller genom domstolens avgörande.

Bedömning med avseende på grundlagen

Om körförbud görs till en påföljd som ingår i åklagarens strafföreläggande, blir det tämligen svårt att på nationell nivå klassa körförbud som administrativa och inte straffrättsliga påföljder. Det skulle uppstå motstridigheter i förhållande till bland annat beteckningen på strafföreläggandet, bötesförfarandets karaktär samt åklagarens faktiska befogenheter och uppgiftsbeteckning. Dessutom skulle domstolarna fortfarande meddela körförbud för samma brottsbeteckningar som ett led i handläggningen av ett straffrättsligt åtal. Om åklagarens behandlings- och avgörandeverksamhet de facto börjar motsvara handläggningen av ett förvaltningsärende, skulle förfarandet enligt förvaltningslagen också medföra nya skyldigheten för åklagaren och skapa en konstgjord administrativ väg för överklagande av åklagarens beslut om körförbud, medan ändring i strafföreläggandet i övrigt söks hos tingsrätten. Enligt grundlagsutskottets ståndpunkt ska besvär över en förvaltningsmyndighets beslut att ådöma en administrativ påföljd anses vara ett förvaltningsmål och inte ett tviste- eller brottmål. (GrUU 4/2005 rd, s. 2).

Alternativet borde sannolikt bedömas i förhållande till grundlagens bestämmelser om utövande av den dömande makten. Körförbud skulle då i princip granskas mot samma kriterier

som grundlagsutskottet tillämpat även annars i samband med den summariska straffprocessen. Då borde det motiveras varför meddelande av körförbud är endast ett begränsat undantag med ringa betydelse för utövandet av den dömande makten och varför körförbud är en påföljd som har endast egendomsverkningar (GrUU 1/1982 rd och GrUU 7/2010 rd). Motivering av den sistnämnda omständigheten förutsätter att grundlagsutskottets hänvisningar till påföljder med egendomsverkningar tolkas avse framför allt andra påföljder än frihetsberövande. Kärnområdet för utövande av den straffrättsliga dömande makten är att förelägga frihetsstraff, vilket framgår av bland annat 7 § 3 mom. i grundlagen. Körförbud innebär inte frihetsberövande, utan det är fråga om ett slags återkallande av ett förvaltningstillstånd.

Bedömning av genomförandet

Lagstiftningsmässigt förutsätter alternativet ändringar i bötesförfarandelagen, körkortslagen och nödvändiga författningar om informationssystemen. Den misstänkte kan för närvarande ge åklagaren en utredning om grunderna för bestämmande av dagsbotens belopp inom två veckor. Motsvarande möjlighet borde gälla en utredning som inverkar på körförbudets längd samt en eventuell begäran om alkoholövervakad körrätt eller en utredning om uppfyllande av villkoren för villkorligt körförbud. Eftersom ändringen skulle gälla både bötes- och straffyrkande, borde både 8 § och 9 § kompletteras. Av samma orsak borde den väntetid på två veckor som nämns i 24 § gälla även ett strafföreläggande som baserar sig på ett straffyrkande när en körförbudspåföljd har yrkats. Bestämmelser om utredningens innehåll kunde ingå i 25 §. För de fall där ett strängare eller lindrigare körförbud meddelas än vad som yrkats, borde ett tillägg om körförbud göras i 27 och 28 §.

Till 64 § 1 mom. i körkortslagen borde fogas behörighet för åklagaren att meddela körförbud i fråga om de brott som börjar omfattas av bötesförfarandet. Åklagarens behörighet borde också börja omfatta att meddela villkorligt körförbud samt verkställa villkorligt körförbud, vilket förutsätter ändringar i 67—68 §. Antingen borde endast polisen och tingsrätten vara behöriga att bestämma om alkoholövervakad körrätt eller så borde åklagaren ges behörighet att bestämma om sådan genom att ändra 67 a och 68 a §, sådana de lyder efter att reformen av alkoholslagstiftningen trätt i kraft (731/2016). Om åklagaren inte ges sådan behörighet, kan ärenden som gäller en misstänkt som begär alkohol behandling inom ramen för bötesförfarandet endast om polisen har bestämt om alkoholövervakad körrätt redan innan strafföreläggandet utfärdas. Då borde polisen uppenbarligen även kunna bestämma om längden på ett villkorligt körförbud jämte provotid i anslutning till alkohol.

Sådana körförbud som för närvarande hör till polisinskrivningarnas behörighet förändras inte alls, och de behöver inte heller i fortsättningen nämnas i bötesförfarandelagen. Ett sådant alternativ där det egentliga straffet för de nya trafikbrott som börjar omfattas av bötesförfarandet bestäms av åklagaren, och polisinskrivningen utifrån detta meddelar körförbud i ett administrativt förfarande, ingår i det administrativa alternativ som bedömts tidigare.

Alternativet förutsätter ändringar i informationssystemen. Det system för domar i brottmål som domstolarna använder för närvarande skickar information om meddelade körförbud för verkställighet. Det program som åklagarna använder borde få en motsvarande funktion som möjliggör körförbudsavgöranden och som skickar information om avgörandet för verkställighet. Polisens system borde få sådana egenskaper som behövs för att framställa körförbudsyckande.

Alternativet förutsätter att åklagarna utbildas i körförbudsärenden. För närvarande deltar åklagarna inte i körförbudsärenden på annat sätt än genom att framställa yrkande om det till domstolen. Även om alternativet vore smidigt i det avseendet att körförbudsärenden avgörs

inom ramen för bötesförfarandet, blir själva förfarandet ändå långsammare för inte bara åklagarens utan också polisens del. När bötes- eller straffyrkandet delges borde polisen kunna beakta omständigheter som hänför sig till körförbudets längd och art samt påföljdspraxisen. Åklagarens arbete minskar inte i motsvarande mån, eftersom åklagaren borde kontrollera att det yrkade körförbudet stämmer överens med åtminstone körkortslagens tvingande bestämmelser, och beakta en eventuell tilläggsutredning från den misstänkte. Det är allmänt känt att de misstänkta har en känslig inställning just till körförbudspåföljder i samband med trafikbrott. Om körförbud inkluderas i bötesförfarandet är det sålunda ägnat att minska de misstänkta vilja att samtycka till bötesförfarandet och det skulle försämra möjligheterna till en konstruktiv utredning av ärendet i samband med delgivningen. På motsvarande kunde det också öka antalet personer som kontaktar åklagaren samt antalet fall där samtycket återtas och ändring söks i enlighet med bötesförfarandelagen. Sådana omständigheter minskar de processekonomiska fördelarna med bötesförfarandet och det faktiska antalet ärenden som överförs till bötesförfarandet. Alternativet splittrar också det för närvarande dubbelspåriga körförbudssystemet ytterligare.

3.2.2.3 Jämförelse mellan alternativen och slutsats

Beträffande alternativet att koncentrera körförbudspåföljderna så att de avgörs som *förvaltningsärenden* hos en riksomfattande eller lokal körförbudsmyndighet (Trafiksäkerhetsverket, Polisens trafiksäkerhetscentral eller de regionala polisinställningarna) kan det konstateras att reformen kräver rätt omfattande ändringar i lagstiftningen och vissa ändringar av informationssystemen. Förvaltningsalternativet skulle dock göra körförbudssystemet mera konsekvent än nu, då körförbudsförfarandena är utspridda på landets alla polisinställningar och domstolar. Det kan antas främja en enhetlig påföljdspraxis samt strömlinjeforma körförbudsprocessen, bara körförbudsmyndigheten anvisas tillräckliga personalresurser för att undvika att ärendena hopas och informationssystemlösningarna i så hög grad som möjligt stödjer beslutsfattandet. Det vore skäl att förenkla hörandeförfarandet i synnerhet om behörigheten tilldelas de regionala polisinställningarna. Lösningen ligger i linje med målen som gäller digitalisering och smidigare författningar i det strategiska programmet för statsminister Juha Sipiläs regering (29.5.2015). I sådana fall där muntligt hörande behövs skulle alternativet vara problematiskt om körförbudsmyndigheten är riksomfattande. Jämfört med domstolsförfarande försvinner också det kontradiktoriska element som följer av åklagarens verksamhet, en omständighet som dock gäller även bötesförfarandevalternativet, där åklagaren har rollen som domare.

Att körförbudsförfarandet blir administrativt försämrar inte rättsskyddet så länge som körförbudsmyndigheten har möjlighet att få tillgång till sådan information som behövs för att välja körförbudets längd och art. När det gäller typiska fall tycks det vara möjligt att i hög grad förlita sig på datateknik vid beredningen av körförbudsärenden. Alternativet möjliggör smidiga körförbudspåföljder av administrativ och säkringsåtgärdskaraktär och är klart mindre problematiskt ur grundlagssynvinkel än om körförbudet integreras med bötesförfarandet. Huruvida man inom förvaltningsalternativet väljer en centraliserad eller decentraliserad lösning har sannolikt inte just någon betydelse med tanke på grundlagen, åtminstone inte om körförbudet, också när det meddelas av den regionala polisinställningen, förstås uttryckligen som ett ärende som hänför sig till dess tillståndsadministrativa och inte dess brottsundersökande verksamhet. Förvaltningsalternativet tycks också vara bättre i linje med den målsättning som framgår av bland annat reformprogrammet för rättsvården för åren 2013—2025 (åtgärd 25, s. 35) och som innebär att möjligheterna att utvidga tillämpningsområdet för administrativa sanktioner undersöks. Med avseende på Europakonventionen verkar lösningen vara problemfri på samma sätt som bötesförfarandevalternativet.

Beträffande det andra alternativet, där körförbud skulle kunna meddelas i bötesförfarandet, kan som sammanfattning konstateras att reformen kräver vissa ändringar i lagstiftningen och informationssystemen. Alternativet skulle splittra körförbudsförfarandena ännu mera och det vore inte heller ändamålsenligt med tanke på en enhetlig påföljdspraxis. Åklagarväsendet borde utbildas grundligt i körförbudsärenden, och åklagarna borde i princip ha teknisk beredskap att bestämma om körrättspåföljder av alla olika slag. Domstolarna borde ha kvar parallell behörighet med åklagarväsendet. Åklagarna skulle således fungera som en slags ny körförbuds- och alkoholåsbyrå på mellannivå.

Fördelen med bötesförfarandevalternativet vore att det är på så vis smidigt att körförbud avgörs på en gång inom ramen för bötesförfarandet. Å andra sidan skulle det fördröja bötesförfarandet avsevärt jämfört med typfallen i förfarandet. Detta gäller också delgivningen av yrkandet, då polismannen skulle bli tvungen att utreda omständigheter som är viktiga för det yrkade körförbudets längd och art i samförstånd med en eventuellt berusad misstänkt. Åklagaren skulle kontrollera den yrkade körförbudspåföljdens lagenlighet och behandla en tilläggsutredning som den misstänkte eventuellt lämnat in, vilket i en del av fallen de facto kan innebära dubbelt arbete när polisen och åklagaren gör samma sak. Med tanke på den psykologiska betydelse som körförbudspåföljder upplevs ha kan det hända att samtycke inte ges till hela bötesförfarandet eller att samtycket återtas utan att det egentligen motsvarar den misstänktes avsikt. Med tanke på grundlagen är alternativet klart osäkrare än det administrativa alternativ som behandlas ovan, eftersom man enligt grundlagsutskottets etablerade ståndpunkt kan bestämma om endast påföljder med egendomsverkningar i en summarisk straffprocess. I detta alternativ vore det svårt att motivera körförbudets administrativa karaktär och det skulle uppenbarligen också förutsätta sådana rättsskyddsgarantier vid handläggningen av förvaltningsärenden som det skulle vara oändamålsenligt för åklagaren att genomföra (till exempel muntligt hörande på begäran) eller som skulle vara konstlade vad beträffar vägen för överklagande (ändring i körförbudet söks hos förvaltningsdomstolen och till övriga delar hos tingsrätten). Eventuellt ännu osäkrare med tanke på grundlagen vore det faktum att körförbudsbehörigheten delegeras till polismännen. Med avseende på Europakonventionen verkar bötesförfarandevalternativet vara problemfritt på samma sätt som körförbud som meddelas i ett administrativt förfarande.

I ljuset av de ovannämnda synpunkterna är det bästa alternativet med tanke på grundlagen, genomförbarheten och konsekventa körförbudsförfaranden att körförbudspåföljder behandlas administrativt hos en antingen centraliserad eller decentraliserad myndighet. Vartdera alternativet förutsätter en tämligen omfattande engångssatsning på ändringar i lagstiftningen och informationssystemen.

Valet mellan Trafik och polisförvaltningen bör avgöras utifrån ändamålsenlighetssynpunkter. I regeringens proposition 313/2014 rd har körförbudsärenden ansetts motsvara snarare polisens än Trafiks kärnuppgifter (s. 24) och polisens regionorganisation har ansetts lämpa sig bättre för behandlingen av dem (s. 25). Det faktum att polisen redan nu behandlar en betydande del av körförbudsärenden talar för att polisen har bättre praktisk beredskap. Dessa omständigheter talar för alternativet att alla körförbud meddelas inom polisförvaltningen.

3.2.3 Den misstänktes samtycke

Möjligheterna att lätta upp regleringen av samtycke kan granskas ur tre synvinklar.

För det första kan man bedöma möjligheterna att helt och hållet avstå från samtycke och återgå till en modell som bygger på att mottagaren kan motsätta sig föreläggandet. Detta förfarande skulle inte heller förutsätta erkännande eller godkännande av påföljden.

Om det inte är möjligt eller ändamålsenligt att avstå från samtycke, kan man för det andra granska möjligheter att lätta upp förfarandet när samtycke ges: 1) förfrågan om samtycke och information om dess innebörd (4 § 1 mom. i bötesförfarandelagen), 2) strävan att säkerställa att den misstänkte förstår vad samtycket innebär (4 § 2 mom.) och 3) givande av samtycke (4 § 1 eller 4 mom.).

För det tredje kan man bedöma om samtyckets materiella element kunde lättas upp: 1) erkännande av gärningen, 2) godkännande av påföljden, 3) avstående från rätten till muntlig behandling och 4) samtycke till att ärendet avgörs i bötesförfarandet.

De arrangemang som hänför sig till sökandet av ändring är beroende av avgörandet som gäller samtycke, så de behandlas efter de frågor som gäller samtycke.

3.2.3.1 Avstående från samtycke, dvs. återgång till en modell där mottagaren kan motsätta sig föreläggandet

Om man avstår från samtyckeskonstruktionen skulle det med avseende på statsförfattningen förutsätta åtminstone de två följande sakerna, för att vanlig lagstiftningsordning ska kunna komma i fråga:

1. när det gäller utövande av den dömande makten (3 § i grundlagen) borde man hitta en annan motivering till varför det är fråga om "ett undantag med ringa betydelse för utövandet av den dömande makten" och hur det krav på rättsskydd som framgår av grundlagsutskottets kriterier (GrUU 1/1982 rd och senare utlåtanden) tillgodoses, och

2. det motiveras att villkor för att inskränka de grundläggande rättigheterna med avseende på rättsskyddet (21 § i grundlagen) föreligger, även om den misstänkte inte har gett samtycke.

Överföring av den dömande makten

När det gäller överföring av den dömande makten kan man se att grundlagsutskottet inte har bedömt 3 § 3 mom. i grundlagen som enbart en organisatorisk maktfördelningsnorm, utan även i detta sammanhang tilldelat rättsskyddet betydelse som ett led i bedömningen av om överföringen av den dömande makten är acceptabel (GrUU 1/1982 rd, s. 4/I, GrUU 7/2010 rd, s. 3—4). Med andra ord tycks 3 § 3 mom. och 21 § i grundlagen vara sammanlindade på ett sätt som inte till alla delar preciserats i grundlagsutskottets praxis.

För att man ska kunna avstå från samtycke borde 3 § 3 mom. i grundlagen tolkas så att rättsskyddet, grundrättsskyddet och samtyckeskonstruktionen i anslutning därtill inte är av betydelse med avseende på en sådan maktfördelningsnorm som den bestämmelsen. Då skulle samtyckets betydelse granskas endast med avseende på en inskränkning av rättigheterna enligt 21 §.

Lösningen skulle dock förutsätta en klar förändring av den tolkning som framgår av grundlagsutskottets utlåtandep Praxis, eftersom grundlagsutskottets utlåtanden anger att samtycke inverkar på den statsförfattningsrättsliga bedömningen av utövandet av den dömande makten.

Det andra alternativet vore att utgå ifrån att rättsskyddsarrangemangen och den inskränkning av myndighetens prövningsrätt och behörighet som följer av samtyckeskravet är av betydelse även för överföringen av den dömande makten, men motivera varför ett summariskt förfarande där mottagaren kan motsätta sig föreläggandet ändå uppfyller rättsskyddskraven och innebär endast mindre betydande överföring av den dömande makten, trots att så inte ansågs

vara fallet i grundlagsutskottets utlåtande från 1993. Det skulle dock vara svårt att motivera detta — framför allt om man beaktar att i propositionen föreslås också att bötesförfarandets tillämpningsområde utvidgas.

Grundlagsutskottets nuvarande utlåtandep Praxis tyder inte på att någotdera alternativet skulle komma i fråga.

Inskränkning av de grundläggande rättigheterna

De grundläggande rättigheterna kan i sig inskränkas även i andra situationer än när den berörda personen ger samtycke. För att det ska kunna föreskrivas om inskränkningen genom vanlig lag måste inskränkningen dock i princip uppfylla de sju allmänna villkor för inskränkning av de grundläggande rättigheterna som etablerats i grundlagsutskottets praxis.

Innehållet i de allmänna villkoren för inskränkning överlappar delvis de villkor som knutits till samtyckeskonstruktionen (kravet på lagstiftningen, kravet på exakthet och noggrann avgränsning, kravet på nödvändighet/proportionalitet; i bägge fallen ska också människorättsförpliktelserna iakttas). Det borde emellertid motiveras separat varför kärnområdet i de mänskliga rättigheterna inte kränks fast ett ärende avgörs helt och hållet utanför domstolarna, och hur rättsskydds kravet uppfylls när den grundläggande rättigheter som gäller rättsskyddet inskränks.

Särskilt problematisk i detta avseende blir det allmänna kravet att en inskränkning av de grundläggande rättigheterna ska vara nödvändigt. Inskränkningar av de allmänna rättigheterna ska vara nödvändigt för att uppnå ett godtagbart mål och även annars förenliga med proportionalitetsprincipen. En inskränkning av en grundläggande rättighet är tillåten endast om målet inte kan nås med metoder som ingriper mindre i den grundläggande rättigheten. Inskränkningen får inte gå djupare än vad som är motiverat med hänsyn till hur vägande intresset som ligger bakom inskränkningen är i förhållande till det rätts goda som begränsas.

Det är svårt att motivera varför det skulle vara nödvändigt att ge den misstänkte ett fällande avgörande som upphäver oskyldighetspresumtionen utan rättegång och oberoende av den misstänktes samtycke, trots att *det i själva verket skulle vara enkelt att utreda samtycket genom att fråga den misstänkte.*

Att förelägga ett straff utanför domstolarna oberoende av den misstänktes samtycke är således inte nödvändigt i den mening som villkoren för att inskränka de grundläggande rättigheterna avser, eftersom förfarandet utan problem också kan ordnas på ett sätt som inskränker den grundläggande rättigheten mindre. Eftersom den misstänkte i varje fall alltid har rätt att få saken behandlad i domstol, kan det inte anses nödvändigt i denna situation att tvinga den misstänkte till en straffprocess utanför domstolarna trots dennes motsättande och erbjuda möjlighet till domstolsdehandling först sedan den misstänkte fått det fällande avgörandet.

Situationen avviker till denna del från till exempel den automatiska kameraövervakningen av vägtrafiken, där det de facto vore väsentligt svårare att fråga efter samtycke. Fordonet stoppas inte i samband med övervakningen och den misstänkte hörs inte regelmässigt i samband med förundersökningen. Av denna orsak förutsätter föreläggande av ordningsbot för trafikförseelser som observerats utan att fordonet har stoppats (s.k. villkorlig ordningsbot, 3 kap. i bötesförfarandelagen) inte uttryckligt samtycke av den person som fått ordningsbotförelägget. I 18 § i bötesförfarandelagen sägs att om mottagaren av ett ordningsbotsföreläggande bestrider att han eller hon är skyldig till den förseelse som avses i förelägget eller annars anser att förelägget saknar grund, ska mottagaren motsätta sig förelägget.

Det verkar som om saken inte kan ordnas enbart utifrån doktrinen att ”bestämmelsen i grundlagen hindrar inte att man lagstiftar om mindre undantag från garantierna för en rättvis rättegång så länge undantagen inte rubbar rättsskyddsgarantiernas ställning som huvudregel eller äventyrar den enskildes rätt till en rättvis rättegång” (GrUU 35/2002 rd, s. 2/II, GrUU 7/2010 rd, s. 5/I, GrUU 59/2014 rd, s. 2/II, se även RP 309/1993 rd, s. 74, där ett sådant uttalande nämns i detaljmotiveringen till 2 mom.). Det sistnämnda utlåtandet GrUU 59/2014 rd, som gällde en väsentlig utvidgning av systemet med tillstånd till fortsatt handläggning, tycks dock tillåta ett klart svängrum: ”Lagstiftaren har konstitutionell prövningsmån när det gäller att föreskriva om de garantier för en rättvis rättegång som avses i grundlagens 21 §, eftersom de enligt 2 mom. i den paragrafen ska tryggas ’genom lag’.” (s. 4/II.) Till detta hänför sig dock i hög grad rätten att söka ändring, som nämns i 2 mom.

21 § 2 mom. i grundlagen innebär enligt förarbetena till grundrättsreformen (GrUB 25/1994 vp, s. 6/I) förpliktelser att trygga rättigheterna, som ålägger lagstiftaren positiva handlingsförpliktelser och som ligger ett steg högre vad gäller deras förpliktande verkan än ett regleringsförbehåll (”enligt vad som stadgas genom lag”) eller en laghänvisning (”det stadgas om en rättighet genom lag”). Det är minst sagt osäkert om förpliktelsen att trygga en rättighet i 2 mom., som gäller garantier för en rättvis rättegång (såsom rätt att söka ändring), kan tolkas så att den skapar svängrum även med avseende på den rättighet som föreskrivs i 1 mom. och som gäller tillträde till domstol över huvud taget. Även om så anses vara fallet, borde det även då vara fråga om ett mindre undantag som inte förändrar rättsskyddsgarantiernas ställning som huvudregel och inte äventyrar individens rätt till en rättvis rättegång.

I regeringens proposition som gällde reformen av de grundläggande fri- och rättigheterna har det dock konstaterats att exempelvis det förfarande som regleras i lagen om strafforderförfarande uppfyller kraven i 1 mom. på tillträde till domstol, eftersom den åtalade alltid har rätt att få ett strafforderärende behandlat i domstol (RP 309/1993 rd).

Som *slutsats* kan konstateras att det kan vara mycket svårt att undanröja samtyckeskonstruktionen helt eller delvis i vanlig lagstiftningsordning.

3.2.3.2 Lättnader i anslutning till samtyckesförfarandet

Eftersom det av de orsaker som beskrivs ovan måste anses vara svårt att avstå från samtycket, måste man härnäst granska det förfarande som hänför sig till samtycket.

Beträffande förfarandet tycks inte elementen i bötesförfarandets samtyckeskonstruktion överskrida de kriterier som grundlagsutskottet krävt i sin praxis. Utskottets praxis tyder starkt på att tyst samtycke (att man låter bli att motsätta sig) inte räcker, eftersom det måste säkerställas att samtycket är *genuint* (t.ex. GrUU 19/2000 rd, s. 3/II, GrUU 37/2005 rd, s. 3/II, GrUU 30/2010 rd, s. 7/I) och i samband med en brottmålsrättegång måste särskild uppmärksamhet dessutom fästas vid att samtycket är *explicit* (GrUU 31/2005 rd, s. 3/II, GrUU 7/2010 rd, s. 5/II, GrUU 7/2014 rd, s. 4/II).

Detta avviker från Europadomstolens rättspraxis, där man med vissa förbehåll har accepterat summariska straffprocesser där mottagaren kan motsätta sig föreläggandet och tyst avstå från sin rätt, oberoende av om det är fråga om rätt till domstolsbehandling över huvud taget eller rätt till muntlig förhandling och närvaro vid rättegången inom ramen för domstolsförfarandet.

Exempelvis av Europadomstolens dom i målet 12129/86 Hennings mot Tyskland (dom 16.12.1992, p. 26) framgår att artikel 6 i Europakonventionen inte kränks av en sådan summarisk straffprocess där personen har möjlighet att vid behov överklaga till domstol. Avstående

från närvaro vid rättegången eller muntlig förhandling inom ramen för domstolsbehandlingen har behandlats bland annat i målen 11855/85 Håkansson och Sturesson mot Sverige (dom 21.2.1990, p. 66—68), 38978/97 Salomonsson mot Sverige (dom 12.11.2002, p. 34—35), 56581/00 Sejdic mot Italien (stora avdelningens dom 1.3.2006, p. 86—87), 18114/02 Hermi mot Italien (stora avdelningens dom 18.10.2006, p. 73—75) och 4268/04 Panovits mot Cypern (dom 11.3.2009, p. 68). I denna rättspraxis har avstående ansetts kunna ske även tyst, bara det utifrån fakta står klart att personen har avstått och skäligen har kunnat förutse följderna av sitt förfarande. Dessutom förutsätts att avstående är förenat med tillräckliga rättsliga minimigarantier med hänsyn till sakens betydelse och att det inte strider mot ett viktigt allmänt intresse. Giltigt avstående har i vissa fall ansetts föreligga när ingen begäran om muntlig behandling har framförts. Minderårigas avstående har varit förenat med högre krav.

Även om grundlagsutskottet har fäst särskild uppmärksamhet vid att samtycket ska vara explicit när det straffprocessuella grundrättsskyddet inskränks på grund av samtycke, har det dock inte krävts någon bunden skriftlig form i Finland. I bötesförfarandet kan samtycke ges till exempel muntligt (RP 94/2009 rd, s. 31/II). Även betalning enligt 4 § 4 mom. i bötesförfarandelagen är en aktiv åtgärd som visar på genuint samtycke, eftersom den misstänkte i varje fall vet vad betalningen innebär och vilka följder den har (se 4 § och 9 § 2 mom. i bötesförfarandelagen).

Eftersom det enligt grundlagsutskottets etablerade ståndpunkt måste säkerställas att samtycket är genuint och grundar sig på fri vilja, kan man inte heller tänka att samtyckets innebörd inte skulle förklaras för den misstänkte. Vetskap om vad man samtycker till kan betraktas som ett nödvändigt förstadium till att kunna ge giltigt samtycke.

Den bestämmelse i grundlagsutskottet förslag som togs in i bötesförfarandelagen och enligt vilken man ska försöka säkerställa att den misstänkte förstår vad samtycket innebär innan det ges, kan betraktas som ett gränsfall, eftersom grundlagsutskottet föreslog att detta skulle ”övervägas” (GrUU 7/2010 rd, s. 5/II). Här är det fråga om ett tilläggskrav i ett utlåtande som gäller skriftligt förfarande, och det gäller explicit avstående från rättsskyddsgarantierna vid en brottmålsrättegång (GrUU 31/2005 rd, s. 3/II). Detta krav har upprepats i utlåtandet om erkännanderättegång GrUU 7/2014 rd, s. 5, så det verkar svårt att frisäga sig från kravet. Å ena sidan kan strängare påföljder föreläggas i en erkännanderättegång och skriftligt förfarande än i bötesförfarandet, å andra sidan avstår man i bötesförfarandet från hela domstolsbehandlingen och inte bara från något element i en rättvis rättegång.

I vilket fall som helst kan det inte betraktas som ändamålsenligt att samtycke ges i en situation där den misstänkte inte förstår samtyckets innebörd. Sålunda är det klart att någon slags skyldighet att säkerställa förståelsen kvarstår oberoende av bestämmelsens ordalydelse.

3.2.3.3 Lättare materiella element i samtycket

Den misstänktes samtycke innehåller fyra materiella element: a) erkännande av gärningen, b) godkännande av påföljden för gärningen, c) avstående från rätten till muntlig behandling och d) samtycke till att ärendet avgörs i bötesförfarandet.

Elementen får endast liten uppmärksamhet i grundlagsutskottets utlåtande 7/2010 rd. Elementen uppräknas i den del av utlåtandet som gäller överföring av den dömande makten (s. 4/I), medan man i den del som gäller inskränkning av de grundläggande fri- och rättigheterna endast hänvisar till att samtycke till behandling i ett summariskt förfarande betyder att man avstår från behandling i domstol (s. 5/I).

Avstående från rätten till muntlig behandling samt samtycke till bötesförfarandet

Man kan dra den slutsatsen att avstående från muntlig domstolsbehandling (c) och samtycke till summariskt förfarande (d) har särskilt stark koppling till inskränkning av den grundläggande rättigheten till rättsskydd enligt 21 § i grundlagen.

Kärnområdet för 21 § 1 mom. i grundlagen är med avseende på bötesförfarandet rätt att få ett beslut som gäller ens rättigheter och skyldigheter behandlat i domstol eller något annat oberoende rättskipningsorgan. Muntlig rättegång är åter en central del av rättsskyddsgarantierna enligt 2 mom. som gäller en rättvis rättegång. Samtycke innebär att man avstår från dessa rättigheter, åtminstone i den första fasen i behandlingen.

Till denna kan man uppenbarligen på sin höjd överväga huruvida dessa två element i samtycket, som i hög grad överlappar varandra, kunde kombineras.

I förslaget till bestämmelse om skriftligt förfarande (RP 271/2004 rd, s. 91) nämndes inte särskilt avstående från muntlig behandling, utan förslaget lydde: ”Svaranden erkänner den gärning som anges i allmänna åklagarens åtal och samtycker till att målet avgörs i skriftligt förfarande.” Grundlagsutskottet såg dock helst att ”förslaget kompletteras med att svaranden ska ge sitt explicita samtycke och med samtyckets rättsliga betydelse. — — t.ex. genom följande formulering — —: ’— — samt avstår genom ett uttryckligt meddelande till tingsrätten från sin rätt till muntlig behandling och samtycker till att målet avgörs i skriftligt förfarande’ ” (GrUU 31/2005 rd, s. 3—4).

I sak utgör villkoren dock två olika sidor av samma sak, vilket också framgår indirekt av grundlagsutskottets utlåtande. Avstående från muntlig behandling innebär (i detta fall) samtycke till bötesförfarandet och tvärtom.

Även om hänvisningen till det andra elementet stryks, skulle samtycke ändå i sak vara viktigt för att den andra ska föreligga. I själva verket avstår man från flera saker. När den misstänkte samtycker till bötesförfarandet avstår han eller hon inte bara från sin rätt till muntlig rättegång, utan i regel också från till exempel sin rätt att höra vittnen (se artikel 6.3 i Europakonventionen) och sin rätt att närvara vid rättegången (artikel 14.3 d i MP-konventionen). Sålunda verkar det inte motiverat att kombinera punkterna.

Erkännande av gärningen

Till skillnad från avstående från muntlig behandling och samtycke till bötesförfarande tycks villkoret som gäller erkännande av gärningen inte ha någon direkt beröringspunkt med de rättigheter som föreskrivs i 21 § i grundlagen.

Utifrån lagstiftningshistoriken kan man dra den slutsatsen att villkoret är en kvarleva från regleringen av domstolarnas skriftliga förfarande, där utgångspunkten har varit en annan. Såsom framgår av regeringens proposition 271/2004 rd infördes domstolarnas skriftliga förfarande för att få ett särskilt summariskt förfarande för *erkända* brottmål. Utgångspunkten var alltså att man hade att göra med erkända gärningar, som det var motiverat att handlägga i ett förenklat förfarande.

Bötesförfarandet innebär en annan situation. Syftet med förfarandet är inte att behandla just erkända ärenden, utan enkla och klara ärenden, där bötesstraff föreläggs och inga stränga straff är föreskrivna. Även en del av de gärningar som behandlades i de tidigare strafforder-

och ordningsbotsförfarandena bestreds, men detta hindrade inte att ärendet behandlades, om det annars förelåg tillräckliga bevis för ett fällande avgörande.

Man kan tänka sig att villkoret som gäller erkännande kopierades till lagstiftningen om bötesförfarande från det skriftliga förfarandet utan att dess betydelse ifrågasattes desto mer under beredningen.

Riksdagens biträdande justitieombudsman konstaterade dock i sitt yttrande (27.8.2007; Dnr 1252/5/07) att det är svårt att förstå hur den misstänkte skulle kunna ge giltigt samtycke till straff för ett brott, som han eller hon inte ens anser sig vara skyldig till. Biträdande justitieombudsmannens ställningstagande torde dock utgöra kritik mot framför allt arrangemangen för hörande av den misstänkte. Ställningstagandet är i yttrandet kopplat till biträdande justitieombudsmannens åsikt att det inte förutsattes något klart ställningstagande av den misstänkte till skuld- och påföljdsfrågorna i det förslag som då behandlades.

När det gäller bedömningen av den dömande makt som ska utövas är det också av betydelse att i skriftligt förfarande kan man döma ut betydligt strängare straff än i bötesförfarandet, också fängelsestraff. I bötesförfarandet kan man förelägga endast bötesstraff eller ordningsbot för vissa lindriga förseelser eller en förverkandepåföljd på högst 1000 euro.

Det bör påpekas att kravet på erkännande avsevärt begränsar den misstänktes valmöjligheter. Såsom beskrivs i punkten "Bedömning av nuläget" kan en person i en normal straffprocess vara av annan åsikt om de fakta som ligger till grund för avgörandet eller innehållet i gällande rätt än den domstol som avgör ärendet, men ändå nöja sig med domstolens avgörande. Om villkoret som gäller erkännande stryks, kunde den misstänkte även i bötesförfarandet, om han eller hon så vill, i sak godkännande tillräknandet och på så vis undvika den tyngre domstolsprocessen, även om han eller hon skulle vara av annan åsikt om de fakta som avgörandet grundas på.

Att avstå från villkoret kan inte heller betraktas som problematiskt med tanke på rättsskyddet eller officialprincipen, som ska iakttas i brottmål. Officialprincipen innebär inte att avsaknad av erkännande eller bestridande av gärningen i sig skulle förutsätta att ärendet handläggs i domstol. Å andra sidan binder inte heller bifall till straffyrkandet den som avgör brottmålet.

Kravet på att gärningen ska erkännas och påföljden godkännas har dock kopplingar till överföringen av den dömande makten: ju ostridigare ärendet är, desto sannolikare föreligger "ett undantag med ringa betydelse för utövandet av den dömande makten". Det går inte att bestrida att tillräknande av en viss gärning och bestämmande av en viss påföljd är en väsentlig del av utövandet av den straffrättsliga dömande makten. För att avstå från erkännande skulle det uppenbarligen som antagonist kräva möjlighet att söka ändring i det summariska avgörandet, som inte grundar sig på erkännande, inom utsatt tid så att ärendet kan behandlas i domstol även för skuldfrågans del (jfr möjligheten att söka ändring enligt 5 kap. i bötesförfarandelagen, där besvärgrunderna är begränsade).

Godkännande av påföljden

Godkännande av påföljden är i den meningen ett speciellt samtyckeselement att det inte — till skillnad från de andra elementen i det fyrdelade samtycket — krävs för skriftligt förfarande (GrUU 31/2005 rd) eller åtalsuppgörelse (GrUU 7/2014 vp). Samtidigt kan godkännande av påföljden antas vara det element som är allra svårast att godta för de flesta misstänkta, medan bötesförfarandet och avstående från domstolsdehandling i sig inte nödvändigtvis upplevs som något negativt.

Godkännande av påföljden tycks ha endast ringa anknytning till rättsskyddet som grundläggande rättighet (21 § i grundlagen) och därmed till de krav som allmänt förknippats med den konstitutionella bedömningen av samtycke (exempelvis explicitet). Garantierna för en rättvis rättegång förutsätter inte att den exakta påföljden ska kunna förutsägas. En enhetlig och förutsägbar påföljdspraxis har däremot att göra med den straffrättsliga legalitetsprincipen, som framgår av 8 § i grundlagen, och med jämlikheten, som tryggas i 6 § i grundlagen. Emellertid förutsätter inte heller dessa bestämmelser fullständig förutsebarhet.

Godkännande av påföljden påverkar däremot bedömningen av om överföringen av den dömande makten är av ringa betydelse. Eftersom vad som är godtagbar överföring av den dömande makten i sista hand tycks basera sig på en helhetsbedömning, är det dock mindre problematiskt att stryka explicit godkännande av påföljden än de andra elementen. Strykningen kan inte betraktas som problematisk, om den misstänkte i varje fall känner till den påföljd som bestäms eller yrkas innan han eller hon ger samtycke — den enda skillnaden är att den misstänkte inte särskilt behöver uttrycka sitt explicita godkännande av påföljden. Förhandsinformation om den påföljd som kommer att förläggas vore särskilt viktig i ärenden som en polisman har rätt att avgöra, och som, till skillnad från de ärenden som går till åklagaren för avgörande, inte är förenade med möjlighet att återta samtycket.

För att godkännande av påföljden kan strykas bland villkoren för samtycke talar också synpunkter som gäller domars riktighet.

Den misstänkte — i regel en lekman — känner till händelseförloppet, men har i allmänhet inga förutsättningar att bedöma till exempel korrelationen mellan förfarandet och rekvisitet i straffbestämmelsen, uppsåt eller oaktsamhet, ansvarsfrihetsgrunderna, möjligheten att avstå från åtgärder eller korrekt straffmätning. Av dessa orsaker kan den misstänkte inte nödvändigtvis föra fram för att inte tala om åberopa sådana omständigheter som kunde vara av avgörande betydelse för straffbarheten eller straffmätningen. Av samma orsaker kan den misstänkte ge sitt samtycke, även om bötesföreläggandet skulle sakna rättslig grund eller vara felaktigt.

Det är således inte ändamålsenligt att ha misstänkta att explicit uttala sig om påföljden, utan med tanke på rättsskyddet är det motiverat att erbjuda dem full möjlighet att söka ändring senare, också i påföljden, utan att de misstänkta i samband med sökande av ändring blir tvungna att bestrida uttalanden som de gjort i ett tidigt skede.

Med tanke på rättsskyddet och en rättvis rättegång är det väsentliga uttryckligen att den misstänkte har tillräckliga uppgifter om den påföljd som yrkats för honom eller henne, så att han eller hon kan bedöma sitt behov av att försvara sig. Enligt artikel 6.3 a i Europakonventionen har en var som har anklagats för ett brott rätt att ofördröjligen på ett språk som han förstår, och i detalj bli underrättad om innebörden av och orsaken till anklagelsen mot honom. Enligt led b har envar rätt att åtnjuta tillräcklig tid och möjlighet att förbereda sitt försvar. Även detta talar för en regleringslösning där användning av bötesförfarandet inte förutsätter att den misstänkte uttryckligen uttalar sig om påföljden, utan där han eller hon garanteras möjlighet att överväga sina rättsliga ställningstaganden och vid behov senare föra saken till domstol genom att söka ändring.

3.2.3.4 Sammanfattning

När det gäller samtycke kan det bäst genomförbara och med tanke på grundlagen minst problematiska alternativet anses vara att *erkännande och godkännande av påföljden stryks* som element i samtycket. Ändringen kan också antas ha faktisk inverkan på de misstänkta vilja att

ge samtycke. Å andra sidan bör ändringens inverkan inte heller överdrivas. Eftersom just påföljden kan antas vara den viktigaste frågan för många misstänkta, kan det hända att samtycke i många fall ändå inte ges när det redogörs för påföljden. Även om samtycke ges kan följden vara att samtycket återtas eller att ändrings söks enligt 5 kap. i bötesförfarandelagen, när den misstänkte i efterhand bedömer påföljdens innebörd på nytt.

Dessutom kunde man eventuellt *slå samman* villkoren för avstående från muntlig behandling och samtycke till bötesförfarande samt överväga att upphäva bestämmelsen om *säkerställande av att den misstänkte förstått samtyckets innebörd*. Dessa ändringar skulle ändå inte påverka förfarandet i sak, och det kan inte antas att de skulle leda till att samtycke ges väsentligt oftare. Av denna orsak kan ändringarna inte betraktas som motiverade.

3.2.4 Sökande av ändring

Om villkoren som gäller erkännande och godkännande av påföljden stryks, följer att även regleringen av sökande av ändring måste ändras.

Detta är nödvändigt för det första därför att erkännande och godkännande av påföljden har samband med den helhetsbedömning av utövandet av den dömande makten som avses i 3 § 3 mom. i grundlagen. Genom att vidga grunderna för ändringssökande kan man kompensera den inverkan som slopandet av erkännande och godkännande av påföljden har på helhetsbedömningen av undantaget från den dömande makten. Man kan bedöma att om bötesförfarandet ändras på detta sätt kan det fortfarande betraktas som endast ett undantag med ringa betydelse för utövandet av den dömande makten enligt 3 § 3 mom. i grundlagen.

Å andra sidan är det också rent allmänt motiverat att vidga grunderna för sökande av ändring även med avseende på de bötfälldas rättsskydd.

Ändringen kan genomföras så att den detaljerade bestämmelsen om besvärgrunder i 35 § 1 mom. för den misstänkte upphävs och besvär tillåts över bland annat tillräknandet och påföljden. För att det ska vara konsekvent borde ändringen gälla alla misstänkta oberoende av om den misstänkte har erkänt eller bestridit sin skuld i bötesförfarandet eller helt enkelt inte uttalat sig om saken.

I och med att begränsningarna av besvärgrunderna stryks är det också nödvändigt att bedöma de procedurbestämmelser som iakttas när den misstänktes besvär handläggs. Även om den misstänkte har avstått från rättegång i bötesförfarandet, bör det ändå betraktas som en viktig utgångspunkt att tingsrätten är behörig att pröva fakta- och rättsfrågor samt upphäva eller ändra en lägre instans beslut helt och hållet (se t.ex. Europadomstolens dom 23.10.1995, p. 43 i målet 16718/90 Palaoro mot Österrike).

För närvarande hänvisas i bötesförfarandelagens bestämmelser om sökande av ändring till 8 kap. i rättegångsbalken, som gäller ansökningsrättskipning. Vid behandlingen av ansökningsärenden iakttas som ett komplement procedurbestämmelserna om tvistemål (8 kap. 13 §). Enligt förslaget kan på grund av den misstänktes besvär även hela brottmålet handläggas i tingsrätten, och då kan 8 kap. i rättegångsbalken inte betraktas som lämpligt procedurregelverk till denna del.

Å andra sidan går det inte att reglera förfarandet enbart genom att hänvisa till vad som föreskrivs om handläggningen av brottmål. Ärendet blir nämligen anhängigt på den misstänktes initiativ och inte genom åklagarens stämningsansökan. Den misstänkte har möjlighet att bestämna föremålet för sina besvär, och det är inte nödvändigtvis ändamålsenligt att behandla

till exempel ett procedurfel eller en omständighet som har att göra med påföljdmätningen lika ingående som besvär, där skulden till den gärning som avses i föreläggandet har bestridits.

I detta avseende skiljer sig förfarandet från en sådan rättegång som varit följden av att man motsatt sig ett straffyrkande enligt lagen om strafforderförfarande (692/1993). Utgångspunkterna påminner snarare om domstolsbehandlingen enligt den upphävda lagen om ordningsbotsförfarande (66/1983), som begreppsmässigt har betraktats som sökande av ändring (LaUB 5/1982, s. 4).

Till tingsrätten överklagas för närvarande förutom avgöranden som meddelats i bötesförfarandet bland annat disciplinstraff på det sätt som föreskrivs i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom försvarsmakten (255/2014). Lagens 7 kap. innehåller bestämmelser om förfarandet för sökande av ändring. Även om flera av kapitlets bestämmelser uttrycker särdrag hos disciplinförfarandet motsvarar de i övrigt till stora delar sakinhållet i bestämmelserna om hovrättsförfarandet.

Även utgångspunkterna för sökande av ändring i bötesförfarandet kan lämpligen sökas i hovrättsförfarandet. Muntlig behandling borde dock alltid ordnas när en part begär det eller när tingsrätten på eget initiativ finner det nödvändigt. Till grund för ett avgörande som meddelats i bötesförfarandet ligger nämligen inte bevisprövning som utförts av domstolen eller någon motiverad handling liknande tingsrättens dom. Det vore skäl att utfärda explicita bestämmelser om inte bara förutsättningarna för muntlig behandling utan också om besvärsskriftens innehåll och komplettering av den, med beaktande av att de misstänkta som överklagar ett föreläggande som utfärdats i bötesförfarandet oftast är lekmän. I övrigt kan man hänvisa till behövliga bestämmelser om hovrättsförfarandet. Till återstående delar kan man som komplement iaktta vad som föreskrivs om handläggningen av brottmål i tingsrätten.

Eftersom de besvärsgrunder som målsäganden förfogar över inte utvidgas, behöver de nuvarande procedurreglerna inte ändras till dessa delar. Detsamma gäller procedurbestämmelserna om sökande av ändring. I de situationer där både den misstänkte och målsäganden har besvärat sig bör man iaktta de procedurregler som gäller handläggning av den misstänktes besvär. När det gäller målsägandens besvär är det skäl att förtydliga att åklagaren ska betraktas som delaktig i ärendet.

3.3 De viktigaste förslagen

Det föreslås att *det faktiska tillämpningsområdet för bötesförfarande* utvidgas genom att behörigheten att bestämma om *körkortspåföljder* överförs till polisen. En körkortspåföljd föreläggs i ett administrativt förfarande utifrån ett fällande avgörande som meddelats i bötesförfarandet eller i domstolen. I samband med reformen moderniseras polisens körförbuds förfarande och hörandet av föraren i samband därmed så att hörandet kan inledas redan på platsen för händelsen innan det fällande avgörandet meddelas. Det slutliga beslutet om körförbud får delges den som meddelats temporärt körförbud eller annars saknar körrätt som vanlig delgivning, alltså genom ett brev med posten. Polisens möjligheter att bestämma att ett temporärt körförbud ska upphöra utvidgas. Ändring i körförbudsbeslut söks genom att man begär omprövning och därefter anför besvär hos förvaltningsdomstolen. Bestämmelser om körförbuds förfarandet meddelas med tanke på situationer där det fällande avgörandet har upphävts eller ändrats i samband med överklagande. Utgångspunkten för förslaget är att de grundläggande informationssystemlösningarna inte ändras, varvid meddelandet av körförbud framför allt baserar sig på uppgifterna i fordonstrafikregistret.

Som ett allmänt villkor för att använda bötesförfarandet föreslås ett krav på att brottmålet ska vara *klart och enkelt*. För närvarande framgår kravet endast indirekt av villkoren för summarisk förundersökning.

Det föreslås att *den misstänktes samtycke*, som föreskrivits som ett villkor för bötesförfarandet, lättas upp så att erkännande och godkännande av påföljden stryks som element i samtycket. Den misstänkte ska ändå på nuvarande sätt underrättas om den förväntade påföljden i samband med förfrågan om samtycke.

Det föreslås att bestämmelsen om *besvärsgrunder* i anslutning till bötesförfarandet upphävs för den misstänktes del, och ändring i ett bötesföreläggande eller strafföreläggande kan sökas genom besvär hos tingsrätten. De procedurbestämmelser som iakttas vid handläggningen av sådana besvär ändras. För målsägandens del ändras inte besvärsgrunderna och behandlingsordningen för besvärssärenden. Åklagarens roll vid handläggningen av målsägandens besvär förtydligas.

4 Propositionens konsekvenser

4.1 Samhälleliga konsekvenser

Propositionens samhälleliga konsekvenser gäller framför allt rättsskyddet. Den utvidgade användningen av bötesförfarandet påskyndar handläggningen av brottmål och förbättrar sålunda tillgången till rätt, eftersom det i genomsnitt går snabbare att handlägga ärenden i bötesförfarandet än i domstolarna. Att villkoret som gäller erkännande och godkännande av påföljden stryks som materiella element i samtycket ökar de brottsmisstänkta möjligheter att välja i vilket förfarande deras ärenden behandlas, och de utvidgade besvärsgrunderna förbättrar rättsskyddet för dem som fått ett föreläggande.

Den utvidgade användningen av bötesförfarandet kan i någon mån försämra det straffrättsliga systemets brottsförebyggande inverkan när det gäller rattfylleri (general- och specialprevention). Bötesförfarandet är inte förenat med en lika kraftig stämplande skrämseleffekt som handläggningen av brottmål i tingsrätten. Å andra sidan handläggs en stor del av rattfylleriärendena för närvarande i skriftligt förfarande i tingsrätten.

Obetalda bötesstraff som förelagts i bötesförfarandet kan inte omvandlas till fängelse, vilket minskar sanktionssträngheten och minskar omvandlingsstraffets specialhindrande effekt i ärenden som överförs till förfarandet. Å andra sidan har tidigare minskningar av antalet omvandlingsstraff i Finland inte haft någon skönjbar inverkan på böteskriminaliteten (Hinkkanen 2010). Dessutom leder de föreslagna ändringarna till att påföljden bestäms snabbare än förr, vilket är ägnat att öka straffens brottsförebyggande inverkan. Som helhet kan föreslagen av dessa orsaker inte anses ha någon betydande inverkan på brottsituationen, brottsbekämpningen eller trafiksäkerheten.

Utvecklandet av körförbuds förfarandet lättar upp den administrativa bördan för dem som meddelar körförbud, eftersom handläggningen av körförbudsärenden i regel sker enligt den s.k. principen om första kontakt. Den som meddelats körförbud ska endast sällan behöva besöka myndigheterna flera gånger på grund av körkortsärendet. Automatiseringen och digitaliseringen av meddelandet av körförbud samt förenklingen av förfarandet förenhetligar förfarandet samt längden på körförbud mellan olika polisinrättningar och tryggar således likabehandlingen av dem som meddelats körförbud.

Av de böter som påförs i bötesförfarandet gäller 79 procent män och av de bötesstraff som döms ut i tingsrätterna gäller 81 % män (tidigare strafforderförfarandet 2015). Reformen påverkar således framför allt männens ställning.

4.2 Konsekvenser för myndigheterna

Propositionen innebär att uppskattningsvis cirka 5 000 rattfylleriärenden överförs från domstolarnas skriftliga förfarande till bötesförfarandet. Förändringen minskar åklagarnas och domstolarnas *arbetsmängd* och förbättrar således rättsväsendets möjligheter att koncentrera sig på sin kärnuppgift, dvs. handläggning av svåra och stridiga ärenden.

I samband med att bötesförfarandet utvidgas överförs behörigheten att meddela körförbud från domstolarna till polisen. År 2015 meddelade domstolarna sammanlagt 17 191 körförbud och polisen cirka 23 000.

Polisstyrelsen har meddelat anvisningar om det förfarande som ska iakttas vid behandlingen av fall som gäller körförbud. För närvarande tar det ungefär 45—60 minuter att behandla ett körförbudsärende. På denna grund binder körförbudsförfarandet ungefär 10—14 årsverken vid polisen. Om förfarandet och arbetssättet i anslutning till det inte ändras, skulle behandlingen av de nya ärenden som överförs till polisen med samma beräkningsgrund uppta ungefär 7—10 årsverken. I propositionen föreslås emellertid att körförbudsförfarandet lättas upp, varför ökningen av polisens arbetsmängd kan antas vara något mindre än vad som anges ovan. Ändringen förutsätter att informationssystemen för körförbud revideras. Om systemen revideras ingående, kan man anta att överföringen av körförbud ökar polisens arbetsmängd med 3—5 årsverken.

Propositionen förutsätter bland annat att polisens POLO-system ändras så att det är tekniskt möjligt att behandla körförbudsärenden i samband med bötesförfarandet. Förenklingen förutsätter dessutom att det skapas ett ärendehanteringssystem för behandlingen av körförbudsärenden. Polisens nuvarande körförbudsprocess baserar sig på pappersdokument. Systemet skulle automatisera bland annat informationsutbytet mellan den polisman som meddelat temporärt körförbud och den polistjänsteman som handlägger det administrativa körförbudsbeslutet samt eventuellt överklagande, och systemet är också nödvändigt för att skapa ett elektroniskt arkiv. Under utvecklingsarbetet bedömer man om det är möjligt att bygga upp ärendehanteringssystemet från något existerande ärendehanteringssystem.

Dessutom måste man bland annat säkerställa att domstolens avgöranden som gäller brott för vilka temporärt körförbud har meddelats kommer till polisens kännedom automatiskt, samt automatisera meddelandena om körförbud till Trafiksäkerhetsverkets informationssystem.

Det nya förfarandet kräver utbildning inom polisförvaltningen.

År 2015 dömdes det ut 6 507 straff för rattfylleri som huvudbrott. Av straffen var 5 967 böter. Ungefär 4 300 ärenden behandlades i skriftligt förfarande. Man kan anta att möjligheten att behandla ett ärende snabbt i bötesförfarandet leder till att även en del av de fall som för närvarande leder till sammanträdesbehandling överförs till bötesförfarandet. Till detta bidrar också att man inte heller behandlar frågan om körförbud i samband med straffprocessen, utan polisen meddelar körförbudet separat senare utifrån det fällande avgörandet. I fall som behandlas muntligt torde det för närvarande till stor del vara fråga om att bedöma framför allt förutsättningarna för körförbud.

Att alla körförbud som meddelas på straffrättsliga grunder överförs från de allmänna domstolarna till att omfattas av förvaltningsrättskipningen är ägnat att öka besvären över körförbud i *förvaltningsdomstolen*. Å andra sidan minskas besvären av införandet av omprövningsförfarandet.

De senaste åren har förvaltningsdomstolarna behandlat ungefär 500—600 körrättsärenden varje år, vilket betyder att för närvarande söks ändring i ungefär 2,4 procent av de körförbud som polisen meddelar. Om man antar att alla som överklagar de körförbud som polisen för närvarande meddelar skulle begära omprövning i fortsättning och att andelen som begär omprövning även i de nya körförbudsärendena (17 000) skulle motsvara de ärenden som behandlas för närvarande, skulle omprövning i fortsättningen begäras i cirka 1 000 fall.

Eftersom de körförbud som överförs till polisens behörighet ändå är längre än de körförbud som polisen meddelar för närvarande, kan andelen som söker ändring bli större. Av de trafikbrottmål som handlagts i tingsrätten överklagas ungefär 5 procent till hovrätten (SL 23 kap.; Statistikcentralen, Rättsstatistik årsbok tabell 6.6 för statistikåret 2012). Om benägenheten att söka ändring i fråga om de körförbud som överförs till polisen ligger på samma nivå, skulle omprövning begäras i ungefär 1 400 fall. Behandlingen av dem skulle påverka polisens arbetsmängd.

I de ärendekategorier där begäran om omprövning redan tillämpas leder dock endast en liten del av de fall där omprövning begärs till besvär (se RP 230/2014 rd). I de ärendekategorier där intresset är störst har besvärsggraden för närvarande varit ungefär 10 procent. På denna grund kan man anta att förvaltningsdomstolarna även i fortsättningen får ta emot högst några hundra fall av besvär över körförbud, på samma sätt som för närvarande. Dessutom är de beslut som överklagas sannolikt mer detaljerat motiverade, vilket minskar förvaltningsdomstolarnas arbetsmängd när de behandlar besvären.

Som helhet betraktad kan reformen sålunda inte antas ha någon betydande inverkan på förvaltningsdomstolarnas arbetsmängd.

Reformen minskar *antalet fångar* och Brottspåföljdsmyndighetens arbetsmängd, eftersom bötesstraff som föreläggs i bötesförfarandet inte kan omvandlas till fängelse. Genomsnittsstraffet för rattfylleri är cirka 50 dagsböter. Om antalet brott som överförs är 5000, som uppskattats tidigare, skulle cirka 250 000 dagsböter överföras från domstolarna till bötesförfarandet. År 2015 förelade tingsrätterna sammanlagt 1 470 000 dagsböter (Statistikcentralen), så antalet omvandlingsbara böter skulle minska med ungefär 17 procent.

Ungefär 20 procent av omvandlingsstraffen gäller ändå vite (Haavisto & Kuivajärvi 2003), så antalet bötesfångar skulle inte minska lika kraftigt som antalet omvandlingsbara dagsböter. Om man antar att omvandlingsstraffens andel av rattfylleribrotten motsvarar medeltalet av alla bötesbrott, skulle antalet bötesfångar minska med ungefär 14 procent.

År 2015 var det dagliga genomsnittsantalet bötesfångar 52. Dessutom avtjänade i medeltal 50 fångar ett omvandlingsstraff vid sidan av rannsakningsfängelse eller fängelsestraff. Det dagliga genomsnittsantalet bötesfångar skulle således minska med ungefär 7 fångar och antalet straff- och rannsakningsfångar som avtjänar ett omvandlingsstraff för böter likaså med ungefär 7 fångar.

De ändringar som föreslås i lagstiftningen har i sig ingen direkt inverkan på myndigheternas *organisation och personal*. Förändringar i arbetsmängden kan dock beaktas till exempel när

rättsväsendets organisation utvecklas. Beslut om de resurser som står till rättsväsendets förhållande fattas särskilt i statsbudgeten.

4.3 Ekonomiska konsekvenser

Propositionens ekonomiska konsekvenser hänför sig framför allt till de offentliga finanserna. För åklagar- och domstolsväsendet är bötesförfarandet förmånligt att använda än en vanlig straffprocess och kostnaderna för bötesförfarandet är mindre än för en fullständig förundersökning. Färre omvandlingsbara bötesstraff sänker kostnaderna för verkställigheten av straff. Propositionen bedöms inte ha någon betydande inverkan på de privata finanserna, dvs. näringslivet och hushållen.

Det är svårt att uppskatta hur ändringen inverkar på *polisens* kostnader. Vilka konsekvenser propositionen de facto har för polisen klarnar först efter ikraftträdandet av lagen. Det antal brott som polisen undersöker förblir oförändrat, men andelen brott som handläggs i bötesförfarandet ökar. Å andra sidan blir det polisens uppgift att meddela körförbud och behandla begäranden om omprövning.

För att utreda förseelser som handläggs i bötesförfarandet görs summarisk förundersökning enligt förundersökningslagen, där endast de omständigheter utreds som är nödvändiga för att ett bötesyrkande, straffyrkande eller bötesföreläggande ska kunna utfärdas. Vid förundersökningen ska dock alltid målsäganden och den misstänkte höras. (7 § i bötesförfarandelagen) Å andra sidan får enligt förundersökningslagen i enkla och klara ärenden summarisk förundersökning göras, om inte gärningen enligt allmän straffpraxis kan förutses medföra strängare straff än böter (3 kap. 14 § 1 mom. i förundersökningslagen).

Kostnaderna för summarisk förundersökning kan antas vara något lägre än för fullständig förundersökning. Vid summarisk förundersökning finns ingen undersökningsledare, och i förhörberättelsen antecknas endast huvudinnehållet i den förhördes utsaga, vilken kan tas in i någon annan handling än ett förhörprotokoll (11 kap. 2 § 1 mom. i förundersökningslagen). Enligt Rättspolitiska forskningsinstitutet var förundersökningskostnader för alla brott 2013 i medeltal 401 euro/brott som kommit till polisens kännedom (Rikollisuustilanne 2013). De resurser som undersökningen kräver varierar enligt typ av brott. Förundersökningen av trafikbrott (ej trafikförseelser) kostade 2012 i medeltal 180 euro/brott, förundersökningen av andra massbrott (bl.a. trafikförseelser) 32 euro/brott.

Enligt inrikesministeriets uppskattning (promemoria 11.6.2015/SM1529815) skulle reformen minska polisens kostnader i första hand när straff- eller bötesyrkandet kan ges den misstänkte direkt på platsen för brottet. I fråga om rattfylleri kan detta i första hand innebära fall där alkohol konstateras med precisionsalkometer och som inte är förenade med några brott som förutsätter domstolsbehandling.

Enligt Statistikcentralens tvångsmedelsstatistik undersöktes 2016 berusningstillståndet hos 4403 misstänkta för grundrekvisitet för rattfylleri med precisionsalkometer. Ungefär 65 procent av de misstänkta fallen av rattfylleri som kommer till polisens kännedom leder till en fällande dom där huvudbrottet är rattfylleri. På denna grund kan man uppskatta att arbetsbördan minskar med ungefär 2900 fall per år.

Om man antar att det för närvarande för ett fall med olika arbetsmoment används fyra timmar mer än vid summarisk förundersökning i anslutning till bötesförfarandet (jfr RP 291/2014 rd, s. 18, där arbetsmängden vid summarisk förundersökningar har uppskattat till 6 timmar), är inbesparingen i arbetsmängd cirka 12 000 timmar, dvs. 7 årsverken. Om priset för ett årsverke

är 56 000 euro, effektiviserar reformen polisens arbete för förundersökningens del med cirka 0,4 miljoner euro/år.

När det gäller *körförbud* bedöms propositionen öka polisens arbetsmängd och kostnader med cirka 0,2—0,3 miljoner euro per år. Detta förutsätter att informationssystemen revideras. Innan ärendehanteringssystemet för körförbud är färdigt behövs det emellertid en extra resurs på cirka 7—10 årsverken för handläggningen av körförbudsärenden, vilket upphäver den minskning av arbetsmängden som förundersökningen medför. Det bör dessutom påpekas att den minskning av arbetsmängden som förundersökningen medför och å andra sidan det behov av tilläggsresurser som körförbudsförfarandet medför inte berör samma personalkategori inom polisen.

Kostnaderna för åklagarväsendet för fastställande av en strafforder enligt den tidigare lagen (692/1993) var cirka 7—8 euro (Rättspolitiska forskningsinstitutet, Rikollisuustilanne 2013 och åklagarväsendets Tarmo-statistik). År 2015 var nettoutgifterna för ett årsverke inom åklagarväsendet cirka 85 300 euro (nettoutgifterna 43,95 miljoner euro/515 årsverken). Enligt 2015 års arbetstidsstatistik (Tarmo) använde åklagarväsendet för strafforderförfarandet enligt den tidigare lagen sammanlagt 17,6 årsverken, vilket motsvarar cirka 1,449 miljoner euro. År 2015 behandlade åklagarväsendet 180 775 strafforderärenden enligt den tidigare lagen, så en strafforder (enligt den tidigare lagen) kan beräknas kosta åklagarväsendet 8,02 euro (0,02 dagsverken). Det nya bötesförfarandet har uppskattats minska åklagarväsendets arbetsmängd med cirka 4 årsverken. Man har uppskattat att med det nya förfarandet avgör åklagaren årligen ungefär 26—28 procent av ärendena enligt den tidigare lagen, vilket skulle betyda cirka 50 000 ärenden enligt uppgifterna från 2015 (se RP 94/2009 rd). Kostnaden per enhet för böter som förläggs i ett strafföreläggande enligt den nya bötesförfarandelagen skulle således bli 22,39 euro (=13,6 årsverken / 17,6 årsverken * 1,449 mn € / 50 000).

Åklagarväsendets kostnader för *åtalsprövning och domstolsbehandling av åtal* är i medeltal 526 euro/åtal (Rättspolitiska forskningsinstitutet, 2013), vid skriftligt förfarande dock endast 131 euro/åtal (beräknat utifrån siffror som Riksåklagarämbetet lämnat 2016 och uppgifter i budgetpropositionen för 2017). Den arbetsmängd som åklagarväsendet använde för skriftligt förfarande i brottmål 2015 uppgick till 26,2 årsverken och motsvarande andel av nettoutgifterna var 2,3 miljoner euro. I skriftligt förfarande handlades 17 581 ärenden, så kostnaden per enhet blir 131 euro (=2,3 mn € / 17581). Den på detta sätt beräknade kostnaden innehåller bland annat personal- och lokalkostnader, administrativa och kontorstjänster samt kostnader för frånvaro med lön.

Överföringen av ovan uppskattade 5 000 ärenden från skriftligt förfarande till bötesförfarandet skulle således innebära att åklagarväsendets kostnader minskar med cirka 0,6—0,7 miljoner euro om året.

Det finns mindre information om behandlingskostnaderna för enkla brottmål i *tingsrätterna* än inom åklagarväsendet. Det finns till exempel ingen statistik tillgänglig över hur olika slags straff döms ut enligt förfarande. Man kan dock anta att en betydande del av bötesstraffen döms ut i skriftligt förfarande i tingsrätterna.

Enligt domstolarnas arbetstidsuppföljningssystem Tarmo var de totala kostnaderna för behandlingen av brottmål som avgjordes skriftligt 2,5 miljoner euro 2015. I siffran ingår bland annat personalkostnader jämte lönebikostnader och lokalkostnader. När man räknar med kostnaderna för anhängiggörandet av ärenden, efterarbeten i kansliet, delgivningar, stödfunktioner, it-standardtjänster och it-utveckling liksom frånvaro med lön, blir de totala kostnaderna 8,197

RP 103/2017 rd

miljoner euro och kostnaderna per enhet 426 euro/ärende (kalkylerade 19 219 ärenden, där även handläggningsbeslut har beaktats).

Att 5000 ärenden som handlagts i skriftligt förfarande försvinner från tingsrätterna sänker således tingsrätternas kostnader med uppskattningsvis 2,1 miljoner euro per år.

Det bör påpekas att de ovannämnda kostnaderna per enhet, som gäller rättsväsendet och polisen, beskriver genomsnittliga brottmål. De mål som överförs till bötesförfarandet är sannolikt av enklare natur än genomsnittet, så summorna bör betraktas som maximiuppskattningar.

Brottspåföljdsmyndighetens nettoomkostnader var 64 970 euro/fånge 2015. När bötesfångarna minskar med 14 fångar sjunker således kostnaderna för verkställigheten med straff med cirka 0,9 miljoner euro om året. De så kallade rörliga kostnadernas andel härav är 0,1 miljoner euro om året (7 800 euro/fånge), som innehåller kostnaderna för fångarnas uppehälle, men inte lön till personalen eller lokaler.

Informationssystem. Utöver de permanenta ändringar som beskrivs ovan föranleder reformen dessutom informationssystemkostnader av engångsnatur (Patja och POLO som används för närvarande samt Vitja som är under beredning).

Utvidgningen av tillämpningsområdet för bötesförfarandet förutsätter ändringar i polisens informationssystem.

Ändringarna som gäller meddelande av körförbud förutsätter ändringar i polisens POLO-system, för vilka kostnaderna uppskattas till 50 000—100 000 euro. Uppbyggnaden av polisens nya ärendehanteringssystem för körkortsärenden kan beräknas kosta minst 1—2 miljoner euro och ta flera år. Det är emellertid möjligt att ärendehanteringssystemet tillfälligt kan ordnas i anslutning till något redan existerande administrativt ärendehanteringssystem. Då behöver polisen resurser som motsvarar 7—10 årsverken för behandlingen av körförbudsärenden tills det egentliga ärendehanteringssystemet är i bruk och förfarandet de facto har lättats upp. Detta tillfälliga behov motsvarar den inbesparade arbetsmängd som orsakas av att förundersökningen inskränks, vilket innebär att reformen minskar polisens arbetsmängd och därmed kostnaderna först när ärendehanteringssystemet är färdigt. Kostnaderna för uppdatering av de befintliga systemen är för polisens del cirka 200 000—500 000 euro.

De ovan angivna ändringarna som gäller meddelande av körförbud inverkar också på de ändringar som måste företas i Trafiksäkerhetsverkets system. Trafiksäkerhetsverket upprätthåller och administrerar ett fordonstrafikinformationssystem, där man hanterar körrätt och körförbud. De föreslagna ändringarna innebär att den nuvarande automatiserade informationsutbytesprocessen mellan Trafiksäkerhetsverket och domstolarna tas bort och i stället läggs en manuell funktion för polisen till informationssystemet. Dessa ändringar har beräknats kosta cirka 200 000 euro. Dessutom binder utvecklingsarbetet Trafiksäkerhetsverkets egen arbetskraft motsvarande två årsverken.

De ändringar som måste företas i rättsväsendets system föranleder dessutom kostnader på 70 000—100 000 euro.

Utbildning. Utbildningen om reformerna enligt propositionen förutsätter enligt preliminär uppskattning att cirka 7 000—8 000 personer inom polisen utbildas, vilket innebär en resurseffekt som motsvarar 9—10 årsverken. Om priset på ett årsverke är 56 000 euro/år, medför utbildningen om reformen en engångskostnad på cirka 500 000 euro för polisförvaltningen.

Sammandrag. I tabell 1 presenteras reformens långsiktiga minskande inverkan på statens kostnader. De beskrivna kostnadsbesparingarna är kalkylmässiga och innehåller även fasta kostnader förutom rörliga kostnader på kort sikt.

Tabell 1. Sammandrag av långsiktiga verkningar som minskar statens kostnader.

Polisen (efter det att ärendehanteringssystemet för körförbud blivit färdigt)	-0,1...-0,2 mn €/år
Åklagarväsendet	-0,6...-0,7 mn e/v
Domstolarna	-2,1 mn e/v
Verkställigheten av straff	-0,9 mn e/v
Sammanlagt	-3,7... -3,9 mn e/v

Dessutom förorsakar ändringarna polisen utbildningskostnader av engångsnatur på cirka 0,5 miljoner euro samt justitieförvaltningen, polisen och Trafiksäkerhetsverket informations-systemkostnader av engångsnatur i storleksklassen 1,5—2,9 miljoner euro.

De kalkylmässiga kostnadsbesparingar som presenterats innebär eller förutsätter som sådana inga ändringar i rättsväsendets resurser. Beslut om åklagarväsendets och domstolarnas omkostnadsanslag fattas särskilt i statsbudgeten. I samband med beredningen av den har man dock beaktat att om propositionen går igenom minskar den arbetsmängden inom rättsväsendet. I det budgetförslag som behandlas i samband med propositionen föreslås att åklagarväsendets och domstolarnas anslag justeras redan 2018.

5 Beredningen av propositionen

Den 8 juni 2016 tillsatte justitieministeriet en arbetsgrupp som fick i uppgift att bedöma en utvidgning av tillämpningsområdet för det summariska förfarande i brottmål utanför domstolen och bereda förslag till bestämmelser om detta. I arbetsgruppen var förutom justitieministeriet även inrikesministeriet, kommunikationsministeriet, Helsingfors tingsrätt, Riksåklagarämbetet, Polisstyrelsen och Finlands Advokatförbund företrädare. Den 19 augusti utsågs en sakkunnig från Trafiksäkerhetsverket till arbetsgruppen för körförbudsärenden. I anslutning till dessa frågor hörde arbetsgruppen även företrädare för Polisstyrelsen, Aipa-projektet och Rättsregistercentralen. Arbetsgruppen blev klar med sitt betänkande den 30 november 2016.

Yttrande om arbetsgruppens förslag begärdes av justitieministeriets justitieförvaltningsavdelning, justitieministeriets dataadministrationsenhet, inrikesministeriet, finansministeriet, kommunikationsministeriet, justitiekanslern i statsrådet, riksdagens justitieombudsman, Helsingfors hovrätt, Östra Finlands hovrätt, Birkalands tingsrätt, Egentliga Finlands tingsrätt, Helsingfors förvaltningsdomstol, Riksåklagarämbetet, Åklagarämbetet i Östra Nyland, Åklagarämbetet i Österbotten, Polisstyrelsen, Trafiksäkerhetscentralen vid Polisinrättningen i Helsingfors, Polisinrättningen i Lappland, Polisinrättningen i Uleåborg, Tullen, Gränsbevakningsväsendet, Forststyrelsen, Brottspåföljdsmyndigheten, Rättsregistercentralen, Trafiksäkerhetsverket Trafi, Suomen Lakimiesliitto – Finlands Juristförbund ry, Finlands Advokatförbund, Auktoriserade Jurister rf, Suomen Syyttäjähdistys ry, Suomen tuomariliitto – Finlands domareförbund ry, Finlands Polisorganisationers Förbund rf, Tullförbundet rf, Tulltjänstemannaförbundet rf, Gränssäkerhetsunionen rf, Auto- ja Kuljetusalan Työntekijäliitto AKT ry, Autoliikenteen Työntekijäliitto ry, Finlands Transport och Logistik SKAL rf, Linja-autoliitto ry, Suomen Paikallisliikenneliitto – Finlands Lokaltrafikförbund r.y., Suomen Taksiliitto r.y., Automobilförbundet rf, Institutet för kriminologi och rättspolitik vid Helsingfors universitet,

professorn (emer.) i straff- och processrätt Pekka Viljanen, professorn i straff- och processrätt Matti Tolvanen (Östra Finlands universitet), professorn i straffprocessrätt Mikko Vuorenpää (Lapplands universitet) och professorn i statsförfattningsrätt Veli-Pekka Viljanen (Åbo universitet). Högsta domstolen och högsta förvaltningsdomstolen gavs möjlighet att yttra sig.

Det kom 33 yttranden, och ett sammandrag av dem har publicerats (Justitieministeriets betänkanden och utlåtanden 34/2017). Responsen i de flesta yttrandena var positiv, men innehållet motstridigt. De viktigaste punkterna i responsen gällde grundlagsenligheten hos arbetsgruppens förslag.

I responsen tog man i synnerhet upp arbetsgruppens förslag att utvidga bötesförfarandets tillämpningsområde till brott för vilka det föreskrivna straffet är fängelse i höst ett år och sex månader och till vissa brott för vilka maximistraffet är fängelse i två år. Arbetsgruppens förslag innebär att den dömande makten i allt högre grad överförs från domstolsverket till åklagaren. Den centrala frågan i responsen är huruvida arbetsgruppens förslag innebär endast ett tillåtet undantag av ringa betydelse för 3 § 3 mom. i grundlagen, enligt vilket den dömande makten utövas av oberoende domstolar, eller står arbetsgruppens förslag i strid med bestämmelsen. Bötesförfarandet ansågs lämpa sig bäst för bland annat trafik- och rattfylleribrott. Omvandlingsstraff och allmänt förebyggande verkan, Gränsbevakningsväsendet och Tullens ställning, brottsofferavgiften och tidtabellen för ikraftträdandet togs också upp i responsen i yttrandena.

I flera yttranden föreslogs det att förslagen om att lätta upp samtycket och om sökande av ändring skulle genomföras oberoende av om bötesförfarandets tillämpningsområde utvidgas.

På grund av yttrandena har man beslutat att föreslå att endast en del av arbetsgruppens förslag genomförs i detta skede. Ändringen av de maximistraff som begränsar bötesförfarandets tillämpningsområde har ställts utanför propositionen. Av denna orsak är det inte heller nödvändigt att granska de EU-direktiv som gäller straffprocessen i propositionen. Till följd av avgränsningen saknar också en stor del av de detaljerade anmärkningar som framförts i yttrandena betydelse för den proposition som nu överlämnas.

Stråvan har varit att beakta responsen i yttrandena framför allt genom uttalanden i motivering. På grund av yttrandena har bland annat ett lagförslag om domstolsavgifter fogats till propositionen, förhållandet mellan förvaltnings- och straffprocessen har preciserats i körkortslagen och en bestämmelse om åklagarens roll vid behandlingen av målsägandens besvär har fogats till bötesförfarandelagen. Uppskattningen av förvaltningsdomstolarnas och polisens arbetsmängd har preciserats.

En del av remissinstanserna bedömde att reformen försämrar *offentligheten* för behandlingen av brottmål. Till denna del kan det konstateras att offentligheten för bötesförfarandeärenden även i fortsättningen bestäms enligt 24 § 3 mom. i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999). Förundersökningshandlingarna blir i regel offentliga när beslut om att avsluta behandlingen av ärendet har fattats, till exempel ett bötes-, ordningsbot- eller strafföreläggande har utfärdats (se RP 30/1998 rd, s. 89—90).

I responsen i yttrandena föreslogs att bestämmelserna om *självrättelse* skulle utvidgas samt ändringar i bestämmelserna om *inkomstutredning och betalning av böter*. Till dessa delar föreslås inga ändringar i förfarandet. När det gäller självrettelse motsvarar bestämmelserna i huvudsak straffprocessen i övrigt, och situationen tyder inte på att man skulle bli tvungen att behandla ett stort antal sådana ärenden vid extraordinärt ändringssökande som det vore ändamålsenligt att behandla med hjälp av självrettelse. I frågor med anknytning till inkomstutredningar och betalning handlar det framför allt om myndigheternas praktiska arbetsmetoder och

informationssystem, som det inte är ändamålsenligt att börja reformera i någon större utsträckning i detta skede.

Under den fortsatta beredningen har man granskat Riksåklagarämbetets förslag, enligt vilket en bestämmelse om *bevisbörda* borde fogas till lagen med tanke på sådana situationer där den misstänkte inte erkänner gärningen.

I Finland har grundlagsutskottets etablerade åsikt varit att oskuldspresumtion hör till garantierna för en rättvis rättegång i 21 § i grundlagen (t.ex. GrUU 60/2010 rd, GrUU 57/2010 rd, GrUU 4/2004 rd). Även enligt artikel 6.2 i Europakonventionen, som gäller som lag, ska envar som anklagats för ett brott betraktas som oskyldig till dess att hans skuld lagligen har fastställts. Enligt regeringens proposition om godkännande av Europakonventionen (22/1990 rd., s.7) innebär oskuldspresumtionen att åklagaren måste kunna leda åtalet för brott i bevis. Oskuldspresumtionen är dessutom fastställd i artikel 48.1 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna och i artikel 14.2 i MP-konventionen.

Oskuldspresumtionen och åklagarens bevisbörda gäller således utan särskilt omnämnande även vid bötesförfarandet, och en enskild hänvisningsbestämmelse är inte ägnad att förtydliga rättsläget.

I enlighet med 33 § i självstyrelselagen för Åland (1144/1991) ombads *Ålands* landskapsregering yttra sig om förslaget till 3 § 2 mom. 14 punkten i bötesförfarandelagen. Landskapet hade inget att anmäla på förslaget.

6 Samband med andra propositioner

Propositionen hänför sig till budgetpropositionen för 2018 och avses bli behandlad i samband med den.

Vid kommunikationsministeriet bereds en totalreform av vägtrafiklagen. Om propositionerna behandlas samtidigt i riksdagen, bör de ändringar som ingår i totalreformen vid behov samordnas med denna proposition när man behandlar den av propositionerna som är avsedd att träda i kraft senare. Vid kommunikationsministeriet bereds också regeringens proposition som gäller andra fasen av lagen om transportservice, och den kan påverka bland annat lagen om fordonstrafikregistret (lagförslag 4).

DETALJMOTIVERING

1 Lagförslag

1.1 Lagen om föreläggande av böter och ordningsbot

1 kap. Allmänna bestämmelser

1 §. Tillämpningsområde. Det föreslås att till *1 mom.* fogas ett krav på att alla bötesförfarandearärenden ska vara enkla och klara. Tillägget innebär ingen ändring i sak för de ärenden som för närvarande handläggs i bötesförfarandet, eftersom samma krav har framgått indirekt av villkoren för summarisk förundersökning. I vissa fall kan dock praktiska skäl kräva fullständig förundersökning. Även vid bötesförfarande på åklagarens initiativ enligt 33 § har fullständig förundersökning kunnat göras. Sålunda är det nödvändigt att foga kravet till lagen för att förhindra att sådana ärenden som inte kan betraktas som klara och enkla avgörs i bötesförfarandet.

Ett ärende som handläggs i bötesförfarandet ska vara enkelt och klart både vad gäller bevisningen och i rättsligt hänseende. Det avgörande är att ärendet är enkelt och klart vid den tidpunkt då avgörandet meddelas. Det är framför allt fråga om en bedömning som görs av den som avgör ärendet, såsom polismannen eller åklagaren. Det ska inte ha någon väsentlig betydelse för bedömningen av klarheten att den misstänkte bestrider gärningen, om bevisningen i ärendet annars är stark. I sådana situationer kan den misstänkte eller målsäganden låta bli att ge samtycke, om han eller hon så vill, och då handläggs ärendet i en normal straffprocess.

Liksom för närvarande ska även klara och enkla ärenden kunna göras till föremål för åtalsprövning och handläggas i normal behandlingsordning för brottmål. För närvarande kan man gå till väga på detta sätt till exempel om den misstänkte tidigare har gjort sig skyldig till liknande brott upprepade gånger.

3 §. Behöriga tjänstemän och tillämpningsområdet för bötesföreläggande. Det föreslås att *2 mom. 3 punkten* upphävs eftersom lagen om koncession för fordonsbesiktning (1099/1998) har upphävts genom lagen om fordonsbesiktningsverksamhet (957/2013). Det är inte nödvändigt att hänvisa till den nya lagen, eftersom den inte innehåller några självständiga straffbestämmelser. I *11 punkten* ändras hänvisningen till den upphävda lagen om farkostregistret (976/2006) till en hänvisning till lagen om farkostregistret (424/2014).

Det föreslås att för tydlighetens skull fogas en ny *14 punkt* till *2 mom.*, med stöd av vilken bötesföreläggande också kan användas i fall där någon bryter mot en författning i landskapet Åland som motsvarar 1—13 punkten. Med motsvarighet avses i detta sammanhang inte att bestämmelsen ska vara identisk med rikets lagstiftning eller att gärningen ska vara straffbar enligt rikets lagstiftning, utan mera allmänt objektet för regleringen.

Enligt 27 § 23 punkten i självstyrelselagen för Åland (1144/1991) har riket lagstiftningsbehörighet i fråga om rättskipning med beaktande av vad som stadgas i 25 och 26 §, där det föreskrivs om förvaltningsrättskipning. Bötesförfarandet, som hör till straffrättskipningen, liksom tillämpningsområdet för bötesföreläggande hör således till rikets lagstiftningsbehörighet. Bestämmelsen behövs, eftersom en del av den materiella strafflagstiftning som det hänvisas till i paragrafen gäller rättsområden som hör till landskapet Ålands lagstiftningsbehörighet. Enligt 18 § i självstyrelselagen för Åland har landskapet lagstiftningsbehörighet i fråga om bland annat vägtrafik, spårbunden trafik, båttrafik och farleder för den lokala sjötrafiken (21 punkten). Enligt 25 punkten i självstyrelselagen har landskapet lagstiftningsbehörighet i fråga om beläg-

gande med straff och storleken av straff inom rättsområden som hör till landskapets lagstiftningsbehörighet. Landskapet har utövat sin straffrättsliga behörighet bland annat i fråga om vägtrafiken. Straffbestämmelser som gäller vägtrafiken ingår till exempel i trafikbrottslagen för landskapet Åland (2004:28).

4 §. *Den misstänktes samtycke.* Det föreslås att erkännande av gärningen och godkännande av den påföljd som föreläggs slopas bland elementen i samtycket enligt 1 mom. Ett villkor för förfarandet är fortfarande att den misstänkte avstår från sin rätt till en muntlig behandling och samtycker till att ärendet avgörs i ett förfarande enligt denna lag.

Den misstänkte ska även i fortsättningen tillfrågas om han eller hon erkänner gärningen. Den misstänkte kan låta bli att svara eller bestrida gärningen, men ärendet kan trots detta handläggas i bötesförfarandet, om den misstänkte samtycker till det. Det bör påpekas att i dessa situationer är ett villkor för ett fällande avgörande att det i stället för erkännande föreligger andra bevis som gör att det inte kvarstår några beaktansvärda tvivel om skulden (se även allmänna motiveringen, kap. 5 Beredningen av propositionen).

Enligt 4 mom. betraktas som den misstänktes samtycke också att böterna eller ordningsboten helt eller delvis betalas inom 30 dagar från det att straffyrkandet delgavs. Av ändringen av 1 mom. följer att det s.k. samtycke genom betalning som avses i 4 mom. inte längre innebär att man erkänner gärningen utan endast att man avstår från rätten till muntlig behandling och samtycker till att ärendet avgörs i bötesförfarandet. Om gärningen inte har erkänts, måste straffyrkandet således basera sig på tillräcklig andra bevis.

Den misstänkte behöver inte längre uttryckligen uttala att han eller hon godkänner påföljden. Ett villkor för att samtycket ska vara giltigt är ändå att den misstänkte på nuvarande sätt underrättas om den påföljd som föreläggs i förfarandet i samband med förfrågan om samtycke. Det föreslås att en bestämmelse om detta fogas till momentet. Den misstänkte är sålunda medveten om den förväntade påföljden och kan bedöma om han eller hon ska ge samtycke till exempel med tanke på påföljdens stränghet.

5 kap. Särskilda bestämmelser

34 §. *Sökande av ändring.* Det föreslås att i 2 mom. slopas den senare meningen om förfarandet för sökande av ändring. Det föreskrivs om förfarandet i kapitlets senare bestämmelser, och förfarandet föreslås vara beroende av om det är fråga om den misstänktes besvär eller målsägandens besvär eller extraordinärt ändringssökande.

35 §. *Besvär.* I 1 mom. föreslås att bestämmelserna om besvärsgrunder slopas för den misstänktes del. Den misstänkte kan söka ändring i ett föreläggande som avses i 34 § 1 mom. på samma grunder som när besvär anförs över tingsrättens avgörande hos hovrätten. I besvären kan man till exempel bestrida det händelseförlopp som ligger till grund för förelägandet eller så kan besvären gälla den påföljd som förelagts den misstänkte eller bedömningen av bevisningen. Den misstänkte kan naturligtvis också basera sina besvär på grunderna enligt den nuvarande lagen, dvs. grunderna för klagan, oriktig tillämpning av lag eller ogiltigt samtycke. För målsägandens del förblir besvärsgrunderna oförändrade.

Det föreslås att 2 mom. kvarstår oförändrat (RP 94/2009 rd, s. 47—48).

35 a §. *Besvärsskrift.* I paragrafen föreslås bestämmelser om den misstänktes och målsägandens besvärsskrift. Syftet med bestämmelsen är framför allt att göra det lättare att upprätta skriften. Avsikten är inte att överklagande i regel ska förutsätta att man anlitar ett biträde, utan

att en lekman själv ska kunna upprätta skriften utifrån bestämmelsen. Av denna orsak är bestämmelsen inte avsedd att tolkas snävt. I besvärsskriften ska åtminstone nämnas det föreläggande i vilket ändring söks, ändringsyrkandena jämte motivering samt ändringssökandens namn, processadress och andra kontaktuppgifter. Besvärsskriften ska undertecknas och till den ska fogas en kopia av det föreläggande som besvären anförs över. Om ändringssökanden inte har fått något föreläggande i form av en handling eller om det annars inte är möjligt att bifoga det, ska det föreläggande som besvären anförs över specificeras på något annat sätt. Detta kan göras genom att man bifogar en kopia av straffanspråksblanketten eller uppger den indrivningsskod som framgår av den. Ändringssökanden kan vid behov nämna bevisning eller framställa begäran om muntlig förhandling. Muntlig förhandling innebär i sak huvudförhandling. Det är dock skäl att föreskriva om besvärsskriftens innehåll med så allmänfattliga begrepp som möjligt. Begäran ska också kunna framställas i ett senare skede. När den som meddelats föreläggandet besvarar sig ska tingsrätten dessutom i enlighet med förslaget till 35 c § vid behov ordna huvudförhandling oberoende av begäran.

35 b §. *Komplettering och avvisande av besvär.* I 1 och 2 mom. föreskrivs på ett sätt som i stor utsträckning motsvarar hovrättsförfarandet om uppmaning att komplettera besvären samt om påföljden om uppmaningen inte följs. Om besvären är bristfälliga också efter det att de har kompletterats, får parten av särskilda skäl ges ett nytt tillfälle att komplettera dem. Eftersom ett avgörande som meddelats i bötesförfarandet vanligtvis kan överklagas utan hjälp av något biträde, bör villkoret särskilda skäl inte tolkas snävt. När man enligt 2 mom. ska bedöma om besvären är så bristfälliga att de inte duger som underlag för en rättegång i tingsrätten, bör man beakta att ärendet först i och med besvären handläggs första gången i domstol. Sålunda bör tröskeln för att avvisa besvären vara jämförelsevis hög. Dessutom föreskrivs i 3 mom. om avvisande av besvär på andra grunder än att besvären är bristfälliga. En sådan situation som avses i momentet föreligger till exempel då det framgår direkt av ansökan att besvären har anförts först efter att den utsatta tiden har gått ut eller att ändringssökanden inte har rätt att söka ändring (se också RP 33/1997 rd, s. 57)

35 c §. *Annat förfarande när besvär anförs av den som meddelats ett föreläggande.* Det fortsatta förfarandet i ett besvärssärende är beroende av om det är fråga om besvär från den som meddelats ett föreläggande (35 c §) eller målsägandens besvär (35 d §). De föregående paragraferna 34, 35, 35 a och 35 b § gäller bägge typerna av besvärssärenden.

Syftet med 1 mom. är att när tingsrätten prövar besvären ska den ha samma roll som hovrätten när denna prövar besvär som anförts med anledning av en dom i ett brottmål, och att tingsrätten ska kunna anpassa behandlingssättet beroende på besvärens och bemötandets innehåll. Momentet består av en hänvisning till vissa bestämmelser i 26 kap. i rättegångsbalken samt av två specialbestämmelser som gäller huvudförhandling och förundersökning.

Enligt den första specialbestämmelsen ska tingsrätten hålla huvudförhandling om en part begär det eller om tingsrätten anser att det behövs. Med part avses den som anført besvär och dennes motpart. Om huvudförhandling inte har begärts och tingsrätten anser att sådan inte behövs, kan saken avgöras skriftligt i kansliet. Det är inte nödvändigt att hålla huvudförhandling till exempel när besvären gäller endast påföljden, om saken kan avgöras utifrån besvären och bemötandet av dem. Om den som anført besvär har bestridit sin skuld eller ens delvis bestridit det händelseförlopp som ligger till grund för det föreläggande som besvären gäller ska huvudförhandling däremot alltid hållas.

Enligt den andra specialbestämmelsen ska åklagaren se till att det görs förundersökning i sådan omfattning som handläggningen av överklagandet förutsätter. Åklagaren får kännedom om besvären när tingsrätten begär bemötande av honom eller henne, och på denna grund kan

Åklagaren bedöma behovet och omfattningen av en eventuell förundersökning. Förundersökningen behöver inte nödvändigtvis kompletteras, om det är fråga om till exempel besvär över dagsbotens belopp eller ett enstaka procedurfel. Däremot ska förundersökning göras åtminstone i fall där den som meddelats föreläggandet bestrider sin skuld eller kräver att påföljden ska nedsättas eftersom gärningen inte har motsvarat uppfattningen hos den tjänsteman som meddelat föreläggandet. Vid förundersökningen ska då iakttas bestämmelserna om normal förundersökning av brottmål, och man kan inte till exempel på det sätt som 7 § 2 mom. i bötesförfarandelagen möjliggör låta bli att iakttä 4 kap. 10 § 2 mom. och 13 och 16 § i förundersökningslagen. Syftet med bestämmelsen är att säkerställa att rättigheterna enligt tolknings-, informations- och biträdesdirektiven tillämpas när ärendet överförs till domstolen för handläggning. Det bör påpekas att även vid förfarandet med ändringssökande ankommer det på åklagaren att bevisa att den som meddelats föreläggandet är skyldig. När den som anförs besvär bestrider sin skuld ska åklagaren således lägga fram tillräckliga bevis för domstolen så att gärningen kan tillräknas. Naturligtvis kan åklagaren medge ändringsyrkandet, om det framgår att besvären är motiverade vid förundersökningen eller annars.

Handläggningen av besvärsärendet gäller den sak som avsetts i det föreläggande som utfärdats i bötesförfarandet till den del det återopats i besvären och i det eventuella bemötandet (hänvisningen till 26 kap. 1 § i rättegångsbalken). Det prövas om och på vilket sätt föreläggandet ska ändras. Ett avgörande i huvudsaken som ändrar strafföreläggandet leder inte till en direkt ändring i själva föreläggandet utan det meddelas som en dom. Med anledning av besvär kan man också låta bli att ändra föreläggandet eller undanröja det (se RP 94/2009 rd, s. 47). Vid handläggningen av besvär som anförs av den som meddelats ett föreläggande iakttas den allmänna principen att avgörandet inte får ändras till den ändringssökandes nackdel (RP 94/2009 rd, s. 47). Hänvisningen till 26 kap. 2 § 2 mom. i rättegångsbalken innebär att om ändring i ett föreläggande som utfärdats i bötesförfarandet söks endast i fråga om straffpåföljden, får tingsrätten inte utan särskilda skäl pröva om ändringssökanden har gjort sig skyldig till den gärning som tillräknats honom eller henne. Sådana skäl kan föreligga om tingsrätten upptäcker att den som meddelats föreläggandet inte har gjort sig skyldig till den gärning som tillräknats honom eller henne (se även LaUB 79/1993 rd, s. 5).

Skriftligt bemötande med anledning av besvär som anförs av den som meddelats ett föreläggande begärs av åklagaren och, då det finns en målsägande i brottet, i princip även av denne. Bemötande behöver inte begäras, om det är uppenbart onödigt (hänvisningen till 26 kap. 3 § i rättegångsbalken). Så kan vara fallet i synnerhet för målsägandens del, om det utifrån de omständigheter som angetts i besvären är uppenbart att avgörandet inte kommer att ändras (se även RP 105/2009 rd, s. 66). Situationen är densamma om besvären gäller endast bestämmande av dagsbotens belopp. I en sådan sak kan målsäganden inte ha något eget intresse. Det är klart att bemötande inte heller begärs om besvären avvisas med stöd av 35 b §.

Angående bemötandets innehåll samt komplettering och delgivning av det till ändringssökanden gäller vad som i 26 kap. 4—6 § i rättegångsbalken föreskrivs om bemötande i hovrättsförfarandet. I bemötandet ska uppges den sak i vilken bemötandet avges, om ändringsyrkandet medges eller motsätts samt åsikt om grunderna för ändringssökandens yrkanden och de omständigheter på vilka den som avger bemötandet önskar stöda sig. Dessutom uppges i bemötandet kontaktuppgifter, bevisning samt eventuell begäran om muntlig förhandling. Begäran behöver inte motiveras. När det gäller bevisningen bör det påpekas att även vid ändringssökande är det åklagaren som ska bevisa att den som meddelats föreläggandet är skyldig.

Tingsrätten har möjlighet att vid behov begära även ett skriftligt yttrande av en part (hänvisningen till 26 kap. 8 § i rättegångsbalken). I princip är detta dock inte nödvändigt vid besvär i

bötesförfarandet, utan det är mer ändamålsenligt att behandla oklarheter vid huvudförhandlingen.

För att möjliggöra en effektiv handläggning ska tingsrätten kunna tillämpa samma bestämmelser på kallelse till huvudförhandling och följden av utevaro från den som hovrätten (hänvisningen till 26 kap. 17—23 § i rättegångsbalken). Åklagaren ska alltid närvara vid huvudförhandlingen. Vid huvudförhandlingen iaktas i stor utsträckning de normala procedurbestämmelserna om huvudförhandling i brottmål i tingsrätten (förslaget till 2 mom.). Huvudförhandlingens förlopp avviker dock på grund av besvärshandlingens natur i någon mån från vanliga brottmål, och därför hänvisas det i momentet till 26 kap. 24 § i rättegångsbalken. Den paragraf som det hänvisas till tillåter prövning på det sätt som framgår av dess 2 mom.

Angående delgivningssättet gäller vad som föreskrivs i 26 kap. 28 § i rättegångsbalken. Uppmaningar, kallelser och meddelanden får sålunda med undantag av vissa fall som nämns i paragrafen sändas till den processadress som parten har uppgett.

I 2 mom. föreskrivs att i andra procedurfrågor än sådana som ska avgöras utifrån 1 mom. och de bestämmelser i 26 kap. i rättegångsbalken som det hänvisas till där ska som ett komplement iaktas de procedurbestämmelser som allmänt tillämpas i tingsrätten vid handläggning av brottmål. Exempelvis i fråga om tolkning och översättning iaktas 6 a kap. i lagen om rättegång i brottmål. En ändringssökande som meddelats ett föreliggande jämföras med svaranden i ett brottmål när åklagaren driver brottmålet. Sålunda ska ändringssökanden ges en översättning av domen i besvärshandlingen på det sätt som föreskrivs i 3 § i det kapitlet. Detsamma gäller rätten till tolkning enligt 2 § i det kapitlet. På grund av tolkningsdirektivet är det dock nödvändigt att föreskriva särskilt att översättning av ett föreläggande över vilket besvär har anförts berörs av samma skyldighet som översättning av stämningsansökan. På detta sätt säkerställs att ändringssökanden känner till det ärende som berör honom eller henne, även om han eller hon inte har fått någon översättning av föreläggandet under bötesförfarandet. Bakgrunden till specialbestämmelsen är att tolkningsdirektivets begränsning av bötesförfarandets tillämpningsområde inte längre gäller efter att brottmålet överförts till domstol för handläggning.

I 3 mom. klarläggs att motpart i besvär som anförs av den misstänkte är alltid åklagaren, även om besvaren gäller ett bötesföreläggande eller ett ordningsbotföreläggande som meddelats av en polisman. Parterna kan dock utse den polisman som meddelat föreläggandet till vittne. En eventuell målsägande ska ha ställning som motpart i den misstänktes besvär. Bemötande behöver dock i enlighet med 26 kap. 3 § i rättegångsbalken, som det hänvisas till i 1 mom., inte begäras, om det är uppenbart onödigt.

35 d §. Annat förfarande när en målsägande anför besvär. I paragrafen föreskrivs på motsvarande sätt som i nuläget att om endast målsäganden har anfört besvär över ett föreläggande som meddelats i bötesförfarandet, ska bestämmelserna om behandling av ansökningsärenden i 8 kap. i rättegångsbalken tillämpas. Målsäganden har tillgång till mer begränsade och tekniska besvärsgrunder än den som meddelats föreläggandet. Av denna orsak behöver sättet att behandla målsägandens besvär inte på samma sätt likna en straffprocess som det förfarande som inleds när den som meddelats föreläggandet anför besvär. Å andra sidan möjliggör även bestämmelserna i 8 kap. i rättegångsbalken muntligt hörande vid behov. I den andra meningen i bestämmelsen förtydligas att åklagaren och den som meddelats föreläggandet betraktas som delaktiga i ärendet, som ska höras när ärendet behandlas (se 8 kap. 6 § i rättegångsbalken). Åklagarens uppgift är att sörja för förverkligandet av det straffrättsliga ansvaret utan onödigt dröjsmål och på ett jämlikt och ekonomiskt sätt enligt vad parternas rättsskydd och allmänintresset kräver, liksom i bötesförfarandet och andra brottmål överlag (se lagen om åklagarvä-

sendet, 439/2011, 6 § 1 mom.). I momentet klarläggs också att om både målsäganden och den misstänkte har anfört besvär iakttas 35 c § i förslaget.

36 §. Extraordinärt ändringssökande. I 1 mom. företas för tydlighetens skull en teknisk ändring till följd av ändringen av 35 §. Extraordinärt ändringssökande ska även i fortsättningen vara möjligt om samtycket inte är giltigt.

Paragrafens 2 och 3 mom. kvarstår oförändrade (RP 94/2009 rd, s. 48).

Det föreslås att till paragrafen fogas ett nytt 4 mom., där det föreskrivs om det förfarande som ska iakttas vid handläggningen av extraordinärt ändringssökande. Bestämmelsen motsvarar i sak den senare meningen i 34 § 2 mom., som föreslås bli struken.

1.2 Körkortslagen

7 kap. Körförbud och andra påföljder

64 §. Körförbud. I 1 mom. överförs behörigheten att meddela körförbud från tingsrätten till polisen. När den misstänkte i ett avgörande som meddelats i bötesförfarandet eller i normal behandlingsordning för brottmål har konstaterats skyldig till ett sådant brott som avses i momentet, inleder polisen ett administrativt körförbuds förfarande när den återrapporterar om brottet som förmedlas av informationssystemet ankommer. Med stöd av 106 § i vägtrafiklagen är domstolen och polisen, samt på grund av det föreslagna tillägget till paragrafen även åklagaren, skyldiga att anmäla uppgift om bland annat straff som meddelats för trafikbrott till fordonstrafikregistret. Enligt paragrafen ska domstolen, och med stöd av det föreslagna tillägget även åklagaren, registrera uppgifterna i registret över avgöranden och meddelanden om avgöranden, via vilket uppgifterna förmedlas till fordonstrafikregistret. Med stöd av 17 § i lagen om fordonstrafikregistret (541/2003) får sekretessbelagda uppgifter i registret lämnas ut till polisen för behandling av körkortsärenden och ärenden som gäller körrätt. Eftersom polisen till följd av de ändringar som föreslås i körkortslagen blir skyldig att fatta beslut om körförbud, ska polisen för att kunna utföra sina uppgifter vara skyldig att utnyttja sin rätt att få uppgifter med stöd av lagen om fordonstrafikregistret. I den mån som polisen behöver mer detaljerad information om innehållet i ett fällande avgörande för att fatta beslutet om körförbud, har polisen med stöd av den gällande 13 § i lagen om behandling av personuppgifter i polisens verksamhet (761/2003) rätt att trots sekretessbestämmelserna genom en teknisk anslutning eller som en datamängd få sådan information som polisen behöver för att utföra sina uppdrag, såsom uppgifter om avgöranden i brottmål och huruvida de vunnit laga kraft.

Det föreslås också att i momentet ändras ordalydelsen som gäller konstaterande av skuld så att skulden ska ha konstaterats innan körförbud meddelas. Det fällande avgörandet behöver dock inte ha vunnit laga kraft innan körförbudsärendet avgörs. I förslaget till 76 b § bestäms om situationer där ett fällande avgörande upphävs vid ändringssökande enligt bötesförfarandelagen eller normalt ändringssökande.

Om föraren i enlighet med förslaget till 76 a § 2 mom. skulle ha getts tillfälle att bli hörd redan i samband med förundersökningen, behöver föraren inte höras på nytt innan beslutet om körförbud fattas. Till denna del bör man emellertid lägga märke till att det kan bestämmas att tidsfristen för att yttra sig går ut först efter att det fällande avgörandet har meddelats.

I 2 mom. föreslås att ordalydelsen i 3 och 4 punkten ändras så att av dem framgår den ordning enligt vilken beslut om körförbud fattas, dvs. först i bötesförfarandet eller på grundval av domstolens fällande avgörande. Emellertid behöver man inte heller i dessa fall vänta på att be-

slutet ska vinna laga kraft. I synnerhet om man ska vänta på att tiden för sökande av ändring enligt bötesförfarandelagen ska gå ut skulle körförbuds förfarandet dra ut på tiden onödigt.

65 §. Körförbud på grundval av återkommande förseelser. Det föreslås att ordalydelsen i 1 mom. ändras i överensstämmelse med ändringarna i 64 § så att de förseelser som avses i momentet ska ha konstaterats i bötesförfarandet eller genom domstolsavgöranden. Å andra sidan ska det inte heller här förutsättas att avgörandena vunnit laga kraft. Det föreslås att 3 mom. upphävs eftersom bestämmelserna om omedelbar verkställighet av körförbud koncentreras till 66 § 3 mom. för följdriktighetens skull.

66 §. Körförbudets längd. I 2 mom. föreslås av följdriktighetsskäl en bestämmelse som gäller både 64 och 65 § och enligt vilken det ska bestämmas att ett beslut om körförbud ska verkställas omedelbart. I momentets sista mening preciseras att beslutet om körförbud ska verkställas även om själva beslutet eller avgörandet i det brottmål som det grundar sig på ännu inte har vunnit laga kraft. I den nya 76 b § föreskrivs om inverkan av att tillräknande upphävs genom överklagande. Innehållet i regleringen av körförbuds längd ändras inte (se RP 212/2010 rd, s. 72).

67 §. Villkorligt körförbud. Det föreslås att namnet på den behöriga myndigheten som meddelat villkorligt körförbud ändras i 1 och 3 mom. Bestämmelsernas innehåll ändras inte i sak (se RP 212/2010 rd, s. 73).

67 a §. Alkolåsövervakad körrätt. I 1 och 2 mom. föreslås vissa tekniska ändringar som beror på att behörigheten i fråga om körförbud överförs till polisen. Bestämmelsernas innehåll ändras inte i sak (se RP 68/2016 rd, s. 32).

68 §. Verkställande av villkorligt körförbud. I paragrafen föreslås vissa tekniska ändringar som beror på att behörigheten i fråga om körförbud överförs till polisen. Dessutom preciseras att den brottsliga gärning som leder till att villkorligt körförbud verkställs ska ha konstaterats i bötesförfarandet eller genom ett domstolsavgörande och att pågående förundersökning inte är tillräcklig. Å andra sidan förutsätts inte att det fällande avgörandet ska ha vunnit laga kraft. Eftersom åtalshelfgift inte är ett avgörande som konstaterar skuld och sålunda inte kan utgöra grund för verkställande av villkorligt körförbud, finns det ingen orsak att utvidga undantaget som gäller domseftergift till åtalshelfgift eller avstående från en åtgärd som avses i 30 § 1 mom. i bötesförfarandelagen. Dessutom preciseras att ett beslut om verkställighet får verkställas även om det eller det brottmål som beslutet grundar sig på ännu inte har vunnit laga kraft. I övrigt ändras paragrafen inte i sak (se RP 212/2010 rd, s. 73).

68 a §. Hur alkolåsövervakad körrätt sätts i kraft och upphör att gälla. I 1, 3 och 4 mom. föreslås vissa tekniska ändringar som beror på att behörigheten i fråga om körförbud överförs till polisen. Bestämmelsernas innehåll ändras inte i sak (se RP 68/2016 rd, s. 32—33).

69 §. Återkallelse av alkolåsövervakad körrätt. I 1 och 2 mom. föreslås vissa tekniska ändringar som beror på att behörigheten i fråga om körförbud överförs till polisen. I 2 mom. ändras dessutom hänvisningen till 68 a § 2 mom. så att den börjar gälla 3 mom. i den paragrafen. Det föreslås inga ändringar i sak (se RP 68/2016 rd, s. 33—34). Eftersom polisen ska vara behörig i fortsättningen, finns det inte längre något behov av procedurbestämmelserna i 3 och 4 mom., som föreslås bli strukna. Polisen ska dock höra föraren i enlighet med förvaltningslagen, så att det är möjligt att bedöma bland annat godtagbar orsak enligt 2 mom.

70 §. Temporärt körförbud. I 1 mom. föreslås att de felaktiga hänvisningarna i 5 och 6 punkten ändras. Efter att alkolåsreformen trädde i kraft föreskrivs det om begäran som avses i 5 punk-

ten i 69 § 1 mom. i körkortslagen i stället för i 69 § 2 mom. Det föreskrivs inte i 69 § 2 mom. om de gärningar som avses i 6 punkten utan i delvis förändrad form i 69 § 1 mom.

72 §. Längden på temporärt körförbud. I de nuvarande 1—4 mom. föreslås vissa tekniska ändringar som beror på att behörigheten i fråga om körförbud överförs till polisen. Till dessa delar ändras inte bestämmelsernas innehåll i sak (se RP 212/2010 rd, s. 73, RP 144/2012 rd, s. 21, RP 313/2014 rd, s. 61, och RP 68/2016 rd, s. 34), med undantag för att situationen enligt 30 § i bötesförfarandelagen beaktas i den gällande 4 mom. 1 punkten.

Det föreslås att till paragrafen fogas ett *nytt 3 mom.*, som innebär att de nuvarande 3—5 mom. blir 4—6 mom. Enligt det nya 3 mom. kan polisen i vissa fall på förarens motiverade begäran bestämma att det temporära körförbudet ska upphöra, trots att det brottmål som hänför sig till körförbudet ännu inte har avgjorts i domstol. Ett absolut villkor är att ärendet är anhängigt vid domstol. Villkoret beror för det första på att ärenden som behandlas i bötesförfarandet avgörs tämligen snabbt och det finns inget motsvarande behov av att bestämma att det temporära körförbudet upphör. För det andra, om domstolen har hunnit meddela sitt avgörande redan före begäran, ska det egentliga körförbudsärendet i enlighet med förslaget till 76 a § avgöras utan dröjsmål. Av denna orsak är det motiverat att begränsa den föreslagna bestämmelsen till fall som är anhängiga vid domstol. Ett ytterligare villkor för att ett temporärt körförbud ska upphöra i förtid, som är beroende av prövning, är att om det med beaktande av längden på behandlingen av brottmål, hur allvarligt det misstänkta trafikbrottet är, de konsekvenser som anges i 66 § 4 mom. eller övriga omständigheter finns vägande skäl för detta. Avsikten med bestämmelsen är inte att påverka den praxis som iakttas i många domstolar och som innebär att man försöker behandla brottmål som leder till körförbud snabbt. Det kan betraktas som eftersträvansvärt att inte heller i fråga om trafikbrott som går till domstol förlängs den totala längden från gärningsdagen.

Längden på det avtjänade temporära körförbudet ska naturligtvis beaktas när längden på det slutliga körförbudet bestäms i enlighet med 66 § 5 mom. i körkortslagen, även om det temporära förbudet inte skulle ha varit i kraft oavbrutet.

76 a §. Förfarande i ärenden som gäller körförbud på straffrättsliga grunder. I paragrafen bestäms om vissa omständigheter i anslutning till körförbuds förfarande på straffrättsliga grunder. I övrigt iakttas förvaltningslagen även i fortsättningen. Även om ett ärende som gäller meddelande av körförbud delvis kan behandlas samtidigt med förundersökningen, är körförbudsärendet inte en del av förundersökningen eller straffprocessen utan ett separat förvaltningsärende. Av denna orsak blir förvaltningslagen tillämplig på meddelandet av körförbud (se 2 § i förvaltningslagen, jfr 4 § 1 mom.).

I 1 mom. anges de tidsmässiga specialvillkoren för beslutsfattandet. Körförbud föreslås kunna meddelas tidigast när ett fällande avgörande, som är en förutsättning för körförbud, har meddelats i bötesförfarandet eller en normal straffprocess. Avgörandet behöver dock inte ha vunnit laga kraft. Det är inte ändamålsenligt att vänta på att besvärstiden för ett avgörande som meddelats i synnerhet i bötesförfarandet ska gå ut, eftersom detta medför onödigt dröjsmål för handläggningen av ärendet och eftersom det inte finns någon centraliserad informations-systemlösning för information om lagakraftvunna avgöranden som meddelats i bötesförfarandet. Ett körförbudsärende ska behandlas utan förarens initiativ och utan dröjsmål efter det att det fällande avgörandet har meddelats. Ärendet kan naturligtvis inte avgöras innan parten har hörts. Bestämmelsen hindrar inte att ett körförbudsärende vid behov bereds redan innan det fällande avgörandet meddelas.

I början av 2 mom. föreskrivs för tydlighetens skull om allmän skyldighet att i samtliga fall ge föraren tillfälle att bli hörd innan ett beslut om körförbud fattas. Därefter föreskrivs om möjlighet att höra den som beslutet om körförbud gäller i enlighet med den s.k. principen med en kontaktpunkt. Detta innebär att föraren informeras om tillfället att bli hörd redan under förundersökningen, även om det egentliga körförbudsärendet ännu inte är anhängigt. Möjligheten är viktigt så att onödiga dröjsmål kan undvikas vid handläggningen av körförbudsärenden.

Oberoende av om det är fråga om hörande som inleds redan under förundersökningen eller först efter det fällande avgörandet, avgörs hörandets innehåll och form med stöd av förvaltningslagen. Föraren ska informeras om syftet med hörandet och inom vilken tid föraren kan yttra sig om saken. Informationen kan ges på standardblanketten. Det är inte nödvändigt att föreskriva särskilt om tidsfristen i lag. Enligt 33 § i förvaltningslagen ska det för avgivande av förklaring och framläggande av utredning sättas ut en frist som är tillräcklig med hänsyn till ärendets art, och som kan förlängas på en parts begäran, om det är nödvändigt för att ärendet ska kunna utredas. Den tid som reserverats för hörande ska i samtliga fall gå ut först efter en skälig tid efter det att det fällande avgörandet har meddelats, eftersom avgörandet är en sådan i 34 § i förvaltningslagen avsedd utredning som kan inverka på hur ärendet kommer att avgöras. Även en utredning som lämnats in före det fällande avgörandet ska naturligtvis beaktas. I praktiken gäller förarens behov av att yttra sig oftast nödvändigheten av körrätten. De omständigheter som hänför sig till själva brottet behandlas i bötesförfarandet eller en normal straffprocess. Föraren kan inte till denna del i körförbuds förfarandet ifrågasätta slutsatserna i det fällande avgörandet, men kan, om han eller hon så vill, göra körförbudsmyndigheten uppmärksam på sådana omständigheter i domen eller ett annat avgörande som han eller hon till exempel anser att talar för ett så kort körförbud som möjligt.

Momentet gör det naturligtvis också möjligt att hörandet på samma sätt som ett vanligt förvaltningsärende inleds först efter det att körförbudsärendet anhängiggjorts, dvs. det fällande avgörandet har meddelats. Det kan vara nödvändigt att gå till väga på detta sätt till exempel i samband med återkommande förseelser samt sådana enstaka brottmål som redan under förundersökningen är förenade med oklarare frågor än normalt. Om det är oklart för den som avgör körförbudsärendet huruvida föraren har getts tillfälle att bli hörd under förundersökningen eller inte, ska föraren också höras i enlighet med förvaltningslagen.

Föraren kan i enlighet med 37 § i förvaltningslagen själv begära muntlig behandling.

I 3 mom. möjliggörs delgivning per brev av beslut om körförbud på straffrättsliga grunder i vissa situationer. Mottagaren anses i enlighet med 59 § 2 mom. i förvaltningslagen ha fått del av beslutet den sjunde dagen efter det att brevet avsändes, om inte något annat visas.

Delgivning per brev kan anses vara acceptabel, om föraren har temporärt körförbud när beslutet fattas. Då kommer beslutet om körförbud inte som någon överraskning, utan innebär i sak framför allt information om när körrätten återfås. Inte heller för personer som saknar körrätt av andra orsaker finns det något hinder mot delgivning per brev, eftersom beslutet om körförbud inte har någon betydande inverkan på sådana personers rättigheter. Delgivning per brev har betraktats som acceptabel bland annat i fråga om ordningsbotförelägganden som grundar sig på straffrättsligt ansvar (11 och 17 § i bötesförfarandelagen). För personer som har körrätt vid beslutstidpunkten är beslut om körförbud däremot så viktiga att delgivningen måste vara bevislig på det sätt som föreskrivs i förvaltningslagen.

76 b §. Hur överklagande i ett brottmål inverkar på körförbud. För att garantera smidiga avgöranden ska beslut om körförbud inte förutsätta att avgörandet i brottmålet har vunnit laga kraft. I en del fall kan ett tillräknat trafikbrott upphävas vid antingen ändringsökande enligt

bötesförfarandelagen eller sökande av ändring i en normal straffrättslig dom. Föraren kan också tillräknas ett lindrigare trafikbrott än i den lägre instansen. I sådana situationer kan det inte betraktas som tillfredsställande att föraren själv ska kräva att beslutet om körförbud ändras. I dessa fall ska polisen sålunda i enlighet med för slaget till 1 mom. utan dröjsmål på eget initiativ upphäva körförbudet. I praktiken får polisen information om att tillräknandet ändrats via informationssystemet, eftersom domstolarna enligt 106 § i vägtrafiklagen är skyldiga att till fordonstrafikregistret anmäla bland annat uppgift om straff som meddelats för trafikbrott, straff som inte påförts och åtal som förkastats. Momentet gäller inte bara tillräknande som upphävs, utan också ändring av brottsbeteckningen. Ändrad beteckning ger inte nödvändigtvis alltid anledning att ändra beslutet, och därför är den senare meningen i momentet mer flexibel än den första. I de situationer som avses i momentet behöver polisen inte höra föraren separat, om beslutet om körförbud ändras till förarens fördel.

I 2 mom. föreskrivs om andra ändringar än sådana som avses i 1 mom. Det kan till exempel vara fråga om en situation där beteckningen på ett brott som tillräknats föraren inte har ändrats vid ändringsökandet, men föraren anser att gärningen ändå bedömts avsevärt lindrigare där än i den lägre instansen. I sådana situationer kan det betraktas som tillräckligt att föraren ska ta initiativet. Föraren kan rikta en skriftlig begäran om saken till polisinstansen, där den behandlas som ett förvaltningsärende. Polisen har med stöd av 13 § 1 mom. 5 punkten i lagen om behandling av personuppgifter i polisens verksamhet rätt att få uppgifter om domstolarnas avgöranden i brottmål.

I 3 mom. föreslås en bestämmelse som likar 2 mom. för sådana situationer där något av de fallande avgöranden som lett till körförbud enligt 65 § har upphävts. Korrektheten av ett avgörande som meddelats i ett brottmål kan däremot inte ifrågasättas i förvaltningsförfarande (se även HD 2013:161).

Enligt 4 mom. ska den begäran som avses i 2 och 3 mom. framföras skriftligen. Begäran ska framföras till den myndighet som fattat beslutet om körförbud.

I 5 mom. föreskrivs för tydlighetens skull att polisen får också på eget initiativ göra en ändring enligt 2 och 3 mom. i sitt tidigare beslut om körförbud. Dessutom föreskrivs att föraren inte behöver höras förrän ett beslut enligt 1—3 mom. fattats på tjänstens vägnar, om beslutet om körförbud ändras till förarens fördel. I en sådan situation kan föraren inte anses ha något intresse av att bli hörd (se även RD 72/2002 rd, s. 96/II). I den sista meningen i momentet föreskrivs om rätt för polisen att fatta ett nytt beslut om körförbud i de fall som avses i 1—3 trots att ändring har sökts. På grund av de ändringar som gäller brottmålet får polisen fatta ett nytt beslut om körförbud, även om ärendet som gäller körförbud behandlas i omprövningsförfarande eller förvaltningsdomstolen eller om förvaltningsdomstolen redan har avgjort ärendet till följd av överklagande. Polisen meddelar då förvaltningsdomstolen att körförbudsärendet behandlas på nytt.

9 kap. Särskilda bestämmelser

95 a §. Överklagande av ett beslut om körförbud. De föreslagna bestämmelserna föreslås ha företräde framom bestämmelserna i 95 § om sökande av ändring. De föreslås gälla alla beslut enligt 7 kap., alltså även till exempel temporära körförbud som meddelats av en polisman (jfr HD 2014:108). Den som beslutet gäller ska först begära omprövning. Bestämmelser om tidsfrist och form för omprövningsbegäran, skyndsam behandling och andra omständigheter i anslutning till förfarandet framgår av 7 a kap. i förvaltningslagen. En begäran om omprövning ska göras skriftligen hos den myndighet eller någon annan handhavare av offentliga förvaltningsuppgifter som har fattat beslutet. Det beslut som meddelas med anledning av begäran om

omprövning får överklagas genom besvär hos förvaltningsdomstolen på det sätt som anges i förvaltningsprocesslagen (586/1996). Överklagande av förvaltningsdomstolens beslut ska vara beroende av om högsta förvaltningsdomstolen beviljar besvärstillstånd. Även besvär från myndighetens ska förutsätta besvärstillstånd (se polisens besvärsträtt HFD 2013:161).

101 §. *Anmälan till fordonstrafikregistret.* I 2 mom. föreskrivs om skyldighet för inte bara domstolen utan också åklagaren och polisen att till fordonstrafikregistret anmäla uppgift om tillräknade brott enligt 64 § i körkortslagen. Domstolen och åklagaren ska använda registret över avgöranden och meddelanden om avgöranden enligt lagen om justitieförvaltningens riksomfattande informationssystem. Det är viktigt att fullgöra anmälningsskyldigheten, eftersom körförbudsförfarandet inleds på basis av uppgifterna om brott i fordonstrafikregistret. Polisen får i enlighet med sin nya behörighet nya anmälningsskyldigheten även när det gäller att meddela alkoholövervakad körrätt samt verkställa villkorligt körförbud. I fråga om körförbud och vissa andra påföljder för körrätten är polisen anmälningsskyldig redan med stöd av den nuvarande 1 mom. 4 punkten.

1.3 Vägtrafiklagen

106 §. *Anmälan om beslut som gäller trafikbrott.* Det föreslås att till paragrafen fogas skyldighet för åklagaren att till fordonstrafikregistret anmäla uppgift om straff som meddelats för trafikbrott och trafikförseelse. Ett tillägg som gäller åklagaren föreslås också i den andra meningen som gäller registret över avgöranden och meddelanden om avgöranden.

1.4 Lagen om fordonstrafikregistret

17 §. *Sekretessbelagda uppgifter och utlämnande av dem.* Med stöd av det tillägg som föreslås i 2 mom. får sekretessbelagda uppgifter i registret utan hinder av sekretessbestämmelserna lämnas ut till polisen för behandling av inte bara körkortsärenden utan också ärenden som gäller körrätt. Ordalydelsen motsvarar 3 punkten, enligt vilken sekretessbelagda uppgifter får lämnas ut till domstolar för handläggning av ärenden som gäller körrätt. Det är nödvändigt att behålla 3 punkten, eftersom ärenden som gäller körrätt även i fortsättningen handläggs i förvaltningsdomstolarna.

1.5 Lagen om domstolspraktik

15 §. *Befogenheter vid tingsrätten för en tingsnotarie som tjänstgjort i två månader.* Avsikten är att ändringssökande enligt bötesförfarandelagen ska hör till tingsnotariers befogenheter (RP 94/2009 rd, s. 40). I lagen om domstolspraktik har tingsnotariernas befogenheter enligt 17 § i tingsrättslagen inte ändrats i sak (RP 7/2016 rd, s. 128). Eftersom det ändå föreslås att karaktären av ändringssökande enligt bötesförfarandelagen ändras till vissa delar, är det skäl att införa en ny specialbestämmelse om tingsnotariernas befogenheter i 1 mom. Den föreslagna bestämmelsen gäller både besvär enligt 35 § i bötesförfarandelagen och extraordinärt ändringssökande enligt 36 § i den lagen. En tingsnotarie som tjänstgjort i två månader ska ha befogenheter att handlägga dessa typer av ändringssökande utan särskilt förordnande.

1.6 Lagen om domstolsavgifter

5 §. *Avgiftsfria prestationer.* I paragrafen föreskrivs om ärenden för vilkas behandling vid domstol rättegångs- eller ansökningsavgifter inte tas ut. Till 7 punkten fogas en bestämmelse enligt vilken ingen avgift tas ut för ärenden som behandlas vid tingsrätt och som gäller sökande av ändring enligt lagen om föreläggande av böter och ordningsbot. Avgiftsfriheten gäller både besvär enligt 35 § och extraordinärt ändringssökande enligt 36 §.

Ändringen är av teknisk karaktär. Bestämmelser om avgiftsfrihet för sökande av ändring ingår för närvarande i 2 a § i justitieministeriets förordning om vissa ansökningsavgifter vid domstolar (1744/2015). Eftersom en del ärenden som gäller sökande av ändring inte längre ska behandlas i den ordning som föreskrivs för ansökningsärenden i 8 kap. i rättegångsbalken, måste bestämmelsen om avgiftsfrihet lyftas upp på lagnivå.

2 Ikraftträdande

Lagarna föreslås träda i kraft under 2019.

Enligt det strategiska programmet för statsminister Sipiläs regering (bilaga 6 till programmet, s. 30) träder reformen i kraft "t.ex. under 2018". Ikraftträdandet beror framför allt på tidtabellen för ändringarna i informationssystemen. Reformen förutsätter att informationssystemen utvecklas och att utvecklingsarbetet omprioriteras i synnerhet vid Polisstyrelsen och Trafiksäkerhetsverket. Även justitieförvaltningens system måste ändras. Betydande utvecklingsprojekt pågår hos dessa myndigheter, varför de ändringar som föreslås i propositionen kan börja genomföras tidigast 2018.

Utgångspunkt för de straffprocessuella bestämmelserna är att de ska tillämpas från och med den tidpunkt då lagen träder i kraft. Processuella bestämmelser har i regel inte retroaktiv verkan till den åtalades fördel. Detta innebär att utvidgningen av bötesförfarandets tillämpningsområde inte har någon inverkan till exempel på sådana omvandlingsstraff som föreläggs efter lagens ikraftträdande och där de böter som ligger till grund för straffet har bestämts i en normal straffprocess före lagens ikraftträdande. Å andra sidan kan ett brott som begåtts före lagens ikraftträdande och som i och med reformen börjar omfattas av bötesförfarandets tillämpningsområde efter lagens ikraftträdande handläggas i bötesförfarandet.

3 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning

3.1 Utövande av den dömande makten utanför domstolarna, jämlikhet och legalitetsprincipen

Enligt 3 § 3 mom. i grundlagen utövas den dömande makten av oberoende domstolar, i högsta instans av högsta domstolen och högsta förvaltningsdomstolen. Enligt 7 § 3 mom. i grundlagen döms straff som innefattar frihetsberövande ut av domstol. Enligt 99 § i grundlagen utövas den högsta domsrätten i brottmål av högsta domstolen, som övervakar rättskipningen inom sitt behörighetsområde.

Enligt grundlagsutskottet går det genom en vanlig lag bara att lagstifta om begränsade undantag med ringa betydelse för utövandet av den dömande makten (GrUU 12/1993 rd och GrUU 7/2010 rd). Attityden till en ytterligare överföring av den dömande makten utanför domstolsväsendet bör vara återhållsam (GrUU 46/2005 rd). Ramvillkoren för summariskt förfarande utanför domstolarna har behandlats i synnerhet i utlåtandena GrUU 1/1982 rd och GrUU 7/2010 rd. Innehållet i dessa och vissa andra utlåtanden har relaterats i avsnitt 2.1.3 ovan och deras betydelse har bedömts i avsnitt 3.2.

Det föreslås att det faktiska tillämpningsområdet för bötesförfarandet utvidgas till rattfylleri-brott genom att behörigheten att meddela körförbud överförs till polisen. Dessutom föreslås det att bestämmelsen om den misstänktes samtycke ändras så att erkännande av gärningen och godkännande av påföljden stryks som villkor för samtycke.

RP 103/2017 rd

Bötesförfarandet som helhet innebär ett undantag från 3 § 3 mom. i grundlagen. Undantaget kan dock betraktas som begränsat och av ringa betydelse för utövandet av den dömande makten av följande orsaker.

Rattfylleri ingår redan för närvarande i det formella tillämpningsområdet för bötesförfarandet. I förslaget ingår dessutom som allmänt villkor för användning av bötesförfarandet ett krav på att ärendet ska vara klart och enkelt. Rattfylleri är en typ av brott där sådana fall förekommer även i praktiken och där det utifrån rättspraxis går att utarbeta klara anvisningar för myndigheterna om när bötesstraff är tillräckligt och brottsrekvisitet uppfyllt samt om andra nödvändiga omständigheter.

På samma sätt som i bötesförfarandet för närvarande säkerställs med hjälp av anvisningar som baserar sig på domstolarnas straffpraxis att den jämlika behandling som tryggas i 6 § i grundlagen tillgodoses. Enligt bestämmelsen är alla lika inför lagen. Med hjälp av riksomfattande anvisningar säkerställs att förundersökningsmyndigheternas tillämpningspraxis inte skiljer sig åt i olika områden eller från domstolarnas tillämpningspraxis. Bestämmelsen på lagnivå om kravet på enhetlig straffpraxis i 6 kap. 3 § 1 mom. i strafflagen gäller även bötesförfarandet.

I 8 § i grundlagen bestäms om den straffrättsliga legalitetsprincipen. Enligt bestämmelsen får ingen betraktas som skyldig till ett brott eller dömas till straff på grund av en handling som inte enligt lag var straffbar när den utfördes. Kravet på exakthet har understrukits som ett viktigt led i den straffrättsliga legalitetsprincipen (se GrUU 31/2002 rd s. 2 och GrUB 25/1994 rd s. 8/I). Propositionen innebär inget undantag från detta och förutsätter ingen omvärdering av den materiella straffregleringen. När det gäller prövningrätten i anslutning till rattfylleri kan det med tanke på såväl enhetlighet i praktiken som exakt reglering påpekas att påföljdspraxis i anslutning till rattfylleri är etablerad och förhållandevis schematisk, och behovet av individuell straffmätning är de facto litet. Inte heller bedömningen av om rekvisitet är uppfyllt är i allmänhet förenad med några betydande frågor som kräver att man använder sig av prövningrätten.

I lagen anges även i fortsättningen exakt befogenheterna för de tjänstemän som är involverade i bötesförfarandet och det förfarande som ska tillämpas, och förslaget är inte förenat med några drag som skulle försämra ombesörjandet av tjänstemännens sakkunskap och ansvar eller övervakningen av dem. De rattfylleribrott som börjar omfattas av förfarandet hör till en juridiskt utbildad åklagares avgörandebefogenheter, och regleringen innebär således ingen utvidgning av kretsen av myndigheter som har rätt att utöva den dömande makten.

Att villkoren som gäller erkännande av gärningen och godkännande av påföljden styrks utvidgar inte betydelsen av den dömande makt som utövas utanför domstolsväsendet. Parternas rättsskydd beaktas i bötesförfarandet på det sätt som relateras nedan i avsnittet som gäller 21 § i grundlagen, och det föreslås att rättsskyddet förbättras i vissa avseenden. Eftersom den misstänkte är medveten om vad det innebär att ge sitt samtycke, har han eller hon möjlighet att återta samtycket och enligt förslaget har han eller hon, till skillnad från nuläget, rätt att söka ändring hos domstolen utan begränsningar av besvärsgrunderna, trots att han eller hon skulle ha samtyckt till att ärendet avgörs i bötesförfarande.

Förslaget rör inte vid kärnområdet i utövandet av den dömande makten. I bötesförfarandet kan man inte heller i fortsättningen bestämma om frihetsberövande, och det bötesstraff som föreläggs i förfarandet kan inte omvandlas till fängelse.

Europakonventionen ställer inga hinder för ändringarna, eftersom den misstänkte alltid har rätt att få sin sak behandlat i domstol.

3.2 Rättsskydd och den misstänktes samtycke

Enligt 21 § i grundlagen har var och en rätt att på behörigt sätt och utan ogrundat dröjsmål få sin sak behandlad av en domstol eller någon annan myndighet som är behörig enligt lag samt att få ett beslut som gäller hans eller hennes rättigheter och skyldigheter behandlat vid domstol eller något annat oavhängigt rättskipningsorgan. Offentligheten vid handläggningen, rätten att bli hörd, rätten att få motiverade beslut och rätten att söka ändring samt andra garantier för en rättvis rättegång och god förvaltning ska tryggas genom lag.

Enligt artikel 6.1 i Europakonventionen ska envar vara berättigad till en rättvis och offentlig rättegång inom skälig tid och inför en oavhängig och opartisk domstol, som upprättats enligt lag när det gäller att pröva hans rättigheter och skyldigheter eller anklagelser mot honom för brott. I artikel 6.3 bestäms vidare om minimirättigheter för den som har anklagats för ett brott.

Enligt artikel 14 i konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter ska envar, när det gäller att pröva anklagelse mot honom för brott, vara berättigad till opartisk och offentlig rättegång inför en behörig, oavhängig och opartisk domstol, som upprättats enligt lag. I artikel 14.3 bestäms om de minimigarantier som ska tillämpas när anklagelser mot någon för brott prövas.

En misstänkt som samtycket till bötesförfarandet avstår från rättegång och muntlig behandling. Det blir aktuellt att använda bötesförfarandet endast om den misstänkte uttryckligen samtycket till att ärendet avgörs i förfarandet och avstår från sin rätt till muntlig behandling. I propositionen föreslås att kraven på erkännande av gärningen och godkännande av den påföljd som föreläggs för den stryks som villkor för användning av bötesförfarandet.

Begränsning av de grundläggande rättigheterna och samtycke granskas i avsnitten 2.1.3 och 3.2.3 ovan. För bedömningen av propositionen är det väsentligt att ett bötesförfarande som baserar sig på samtyckeskonstruktion bedömdes som godtagbart med tanke på de grundläggande rättigheterna redan i samband med stiftandet av bötesförfarandelagen (RP 94/2009 rd och GrUU 7/2010 rd). Eftersom det inte föreslås att villkoren som gäller avstående från muntlig behandling och samtycke till bötesförfarandet ska strykas och inga ändringar företas i procedurbestämmelserna som gäller lämnande av samtycke, är 21 § i grundlagen inte av direkt betydelse för bedömningen av förslaget. Det är således inte nödvändigt att granska de allmänna villkoren för begränsning av de grundläggande rättigheterna.

Att erkännande av gärningen stryks har dock indirekt betydelse för den misstänktes rättsskydd. Den misstänktes behov av rättsskydd är större när han eller hon föreläggs en påföljd för en gärning som han eller hon inte erkänner. På grund av följande synpunkter är sloandet av erkännande av gärningen och godkännandet av påföljden som villkor för bötesförfarandet i harmoni med grundlagen.

Innan den misstänkte ger samtycke vet han eller hon för vilken gärning han eller hon är misstänkt och hur stor påföljd som hans eller hennes samtycke leder till. Likaså vet den misstänkte att samtycke innebär att ärendet avgörs utan domstolsbehandling. Regleringen förutsätter att tjänstemannen förklarar samtyckets innebörd för den misstänkte i samband med att den misstänkte frågar om det och att man försöker säkerställa att den misstänkte förstår samtyckets innebörd innan han eller hon ger samtycke. Möjligheten att avgöra vissa brottmål utan domstolsbehandling är inte någon överraskande eller svårbegriplig sak för medborgarna utan allmänt känd. Till den del det är fråga om ärenden som omfattas av åklagarens avgörandebefogenheter har den misstänkte också möjlighet att återta sitt samtycke fram till dess att ärendet avgörs. Återtagande leder till att ärendet behandlas i normal behandlingsordning för brottmål.

Som motvikt till ändringarna som gäller samtycke ges alla misstänkta till skillnad från nuläget dessutom möjlighet att anföra besvär hos domstolen över förelägganden som utfärdats på grund av samtycket utan begränsning av besvärsgrunderna. Denna rätt ska vara oberoende av om den misstänkte har erkänt gärningen eller inte i samband med bötesförfarandet. I domstolen kan den misstänkte bestrida till exempel det händelseförlopp som föreläggandet baserar sig på eller påföljdens stränghet. Detta förbättrar den misstänktes rättsskydd, eftersom den misstänkte har möjlighet att i både förhand och efterhand i förhållande till tidpunkten för tillräknandet av gärningen få sin sak behandlad i domstol. Om en person på ett giltigt sätt har erkänt gärningen och godkänt påföljden i det nuvarande förfarandet, kan han eller hon inte längre i ändringsökandefasen effektivt bestrida sin skuld eller bedöma påföljden på ett väsentligt annat sätt än då han eller hon godkände föreläggandet. I det föreslagna förfarandet har den misstänkte också mera tid än för närvarande att sätta sig in i den påföljd som förelagts honom eller henne och grunderna för tillräknandet, även om han eller hon har samtyckt till förfarandet.

De föreslagna ändringarna leder inte till omvänd bevisbörda och sänker inte heller tröskeln för tillräknande i bötesförfarandet. Som ett led i förundersökningen tillfrågas den misstänkte om han eller hon erkänner gärningen, och även när erkännande saknas ska det alltid föreligga bevis som innebär att den som avgör ärendet inte har någon beaktansvärd orsak att betvivla den misstänktes skuld.

Det faktum att det i en skriftlig domstolsprocess, som var föremål för bedömning i grundlagsutskottets utlåtande GrUU 31/2005 rd, förutsatts att gärningen erkänns, är inte relevant för bedömningen av förslaget. Till skillnad från en skriftlig domstolsprocess är det särskilda syftet med ett summariskt förfarande utanför domstolen inte att behandla de erkända sakerna. Syftet är däremot att behandla sådana enkla och klara ärenden för vilka bötesstraff föreläggs. Det bör också påpekas att de påföljder som föreläggs i bötesförfarandet är betydligt lindrigare än de påföljder som föreläggs i skriftligt förfarande.

Med avseende på Europakonventionen räcker det att den misstänkte har möjlighet att få sin sak behandlad i domstol. Detta kan ske också genom att man motsätter sig ett strafföreläggande som har utfärdats utan den misstänktes samtycke (t.ex. mål 12129/86 Hennings mot Tyskland, dom 16.12.1992). Då har det förutsatts i Europadomstolens rättspraxis att domstolen med anledning av överklagandet är behörig att pröva fakta- och rättsfrågorna samt upphäva eller ändra den lägre instansens beslut i dess helhet (t.ex. ärende 16718/90 Palaoro mot Österrike, dom 23.10.1995, p. 43). Även om ett föreläggande som utfärdats i bötesförfarandet enligt förslaget baserar sig på att den misstänkte frivilligt och uttryckligen har avstått från sin rätt till rättegång, erbjuds de misstänkta ett besvärsförfarande som uppfyller nämnda kriterier. Även i besvärsförfarandet vilar bevisbördan på åklagaren.

3.3 Förfarandet med körförbud

I propositionen föreslås att polismyndigheterna i fortsättningen meddelar alla körförbud administrativt efter att det först konstaterats i domstol eller i bötesförfarandet att föraren gjort sig skyldig till ett visst trafikbrott. Körförbudsförfarandet ska basera sig direkt på ett sådant tillräknande, och i polisens behörighet ingår inte straffrättslig bedömning av den gärning som körförbudet baserar sig på.

Lagstiftaren har avsett att körförbud ska vara en säkringsåtgärd (RP 104/2004 rd, s. 4/I, RP 36/2008 rd, s. 16/I och 25/II) och detta är också en etablerad ståndpunkt i rättspraxis (HD 2006:101, p. 7, HD 2010:29, p. 8, HD 2011:3, p. 3). Lagstiftarens statsförfattningsrättsliga prövningsrätt när det gäller att organisera myndigheternas behörighet är inte lika bunden när det gäller administrativa säkringsåtgärder och andra administrativa påföljder som när man be-

dömer förläggandet av straffrättsliga straff. Det faktum att körförbudspåföljder har betraktas som straff i Europadomstolens rättspraxis påverkar inte bedömningen av de nationella behörighetsarrangemangen. Även vissa skattehöjningar har betraktats som straff enligt Europadomstolens praxis, och grundlagsutskottet har ändå inte förutsatt omprövning av den myndighet som är behörig att meddela påföljden (GrUU 17/2013 rd). Av dessa orsaker är förslaget inte relevant med tanke på 3 § i grundlagen, om gäller utövande av den dömande makten.

Däremot måste förslaget bedömas med avseende på de krav som följer av grundlagen på handläggningen av förvaltningsärenden och rättsskyddet för den person som berörs av beslutet. Då måste man beakta att beslut om körförbud kan vara betydande beslut för medborgaren med tanke på rörelsefriheten, som tryggas i 9 § i grundlagen, och i vissa fall näringsfriheten som avses i 18 § i den lagen.

När förslaget bedöms är det väsentligt att behörigheten att meddela körförbud blir kvar hos en myndighet och att rättsskyddet för den person som berörs av beslutet om körförbud tillgodoses på behörigt sätt. På polismyndighetens beslut tillämpas förvaltningslagens bestämmelser om förvaltningsbeslut, den som berörs av beslutet ska höras och får begära omprövning av beslutet samt vidare söka ändring hos förvaltningsdomstolen i det beslut som meddelats med anledning av omprövningsbegäran. Lagen ska även i fortsättningen ha klara bestämmelser om körförbud och grunderna för det. Om tillgodoräkandet av ett trafikbrott upphävs när ändring söks under straffprocessen, ska körförbudsmyndigheten på eget initiativ bestämma att körförbudet upphör.

De körförbud som börjar meddelas av polisen är i medeltal längre än de körförbud på straffrättsliga grunder som polisen meddelar för närvarande. Polisen meddelar emellertid redan nu med stöd av den gällande lagstiftningen körförbud som gäller tills vidare (66 § 3 mom. i körkortslagen). Längden på de körförbud som nu föreslås börja meddelas av polisen vore högst fem år.

Förfarandet kränker inte förbudet mot dubbla straff i det sjunde tilläggsprotokollet till Europakonventionen, eftersom polisförvaltningens beslut om körförbud baserar sig direkt på ett avgörande som meddelats i ett brottmål och av det kan man inte dra några slutsatser om skulden (mål 41604/11 Boman mot Finland, dom 17.2.2015, p. 43). Det är också i harmoni med artikel 6 om rättvis rättegång i Europakonventionen. Den misstänkte har nämligen först rätt att försvara sig mot brottsåtalet i en rättegång som uppfyller artikelns krav, varvid han eller hon är medveten om att lagen föreskriver om körförbud som påföljd av vissa tillräknade trafikbrott. För det andra har den misstänkte rätt att föra körförbudsärendet separat till förvaltningsdomstolen (ärende 27812/95 Malige mot Frankrike, dom 23.9.1998, p. 48—50).

På grundval av dessa omständigheter kan lagförslagen behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

På grund av de statsförfattningsrättsliga synpunkter som hänför sig till i synnerhet utövandet av den dömande makten samt rättsskyddet anser regeringen ändå att det är motiverat att grundlagsutskottets utlåtande begärs om propositionen.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs riksdagen följande lagförslag:

1.

Lag

om ändring av lagen om föreläggande av böter och ordningsbot

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i lagen om föreläggande av böter och ordningsbot (754/2010) 3 § 2 mom. 3 punkten,
ändras det inledande stycket i 1 § 1 mom. samt 3 § 2 mom. 11 och 13 punkten, 4 § 1 mom. och 34 § 2 mom. samt 35 och 36 §, och
fogas till 3 § 2 mom. en ny 14 punkt och till lagen nya 35 a—35 d § som följer:

1 §

Lagens tillämpningsområde

I ett förfarande enligt denna lag kan i enkla och klara ärenden följande föreläggas som påföljd:

3 §

Behöriga tjänstemän och tillämpningsområdet för bötesföreläggande

Strafföreläggande utfärdas av åklagaren. Bötesföreläggande utfärdas av en polisman. I ett bötesföreläggande kan som påföljd föreläggas ett bötesstraff på högst 20 dagsböter och en förverkandepåföljd för den som bryter mot

11) lagen om farkostregistret (424/2014),

13) 28 kap. 3 § i strafflagen,

14) en författning i landskapet Åland som motsvarar en bestämmelse som avses i 1–13 punkten.

4 §

Den misstänktes samtycke

Ett ärende kan handläggas i ett förfarande enligt denna lag, om den som misstänks för förseelsen avstår från sin rätt till en muntlig behandling och samtycker till att ärendet avgörs i ett förfarande enligt denna lag (*den misstänktes samtycke*). I samband med förfrågan om den misstänktes samtycke ska han eller hon informeras om vad samtycket innebär och underrättas om den påföljd som föreläggs i förfarandet.

RP 103/2017 rd

34 §

Sökande av ändring

När det är fråga om ändring som ska sökas hos tingsrätten prövas ärendet av tingsrätten för den gärningsort för den förseelse som framgår av föreläggandet. Tingsrätten är beslutför med en lagfaren ledamot ensam.

35 §

Besvär

Den som meddelats ett föreläggande som avses i 34 § 1 mom. får söka ändring i föreläggandet genom att anföra besvär hos tingsrätten. Målsäganden får söka ändring i föreläggandet hos tingsrätten genom att anföra besvär antingen på de grunder som föreskrivs i 31 kap. 1 § i rättegångsbalken eller på den grund att föreläggandet grundar sig på oriktig tillämpning av lag eller att målsäganden inte har gett ett samtycke enligt 4 eller 5 § på giltigt sätt.

Besvär över bötesföreläggande och ordningsbotsföreläggande ska anföras inom 30 dagar från det att föreläggandet delgavs. Besvär över ett strafföreläggande ska anföras inom 60 dagar från det att samtycke gavs. Besvär över ett strafföreläggande får dock alltid anföras inom 30 dagar från det att föreläggandet utfärdades. Om bötesföreläggandet eller ordningsbotsföreläggande har utfärdats i enlighet med 12 § 2 mom., tillämpas det som föreskrivs om besvär över strafföreläggande.

35 a §

Besvärsskrift

I besvärsskriften, som ska ställas till tingsrätten, ska anges

- 1) vilket ordningsbotsföreläggande, bötesföreläggande eller strafföreläggande ansökan om ändring avser,
- 2) till vilka delar ändring söks i föreläggandet och vilka ändringar som yrkas,
- 3) på vilka grunder ändring yrkas,
- 4) vilka eventuella bevis ändringssökanden önskar stödja sig på och vad ändringssökanden vill styrka med vart och ett av dem,
- 5) en eventuell begäran om att muntlig förhandling ska hållas i tingsrätten,
- 6) ändringssökandens namn och kontaktuppgifter till hans eller hennes lagliga företrädare eller ombud eller biträde samt den postadress och eventuell annan adress under vilken uppmaningar, kallelser och meddelanden i saken kan sändas till ändringssökanden, samt
- 7) telefonnummer och andra kontaktuppgifter till ändringssökanden samt eventuella vittnen och andra som ska höras.

Besvärsskriften ska undertecknas av ändringssökanden eller, om denne inte själv har upprättat besvärsskriften, av den som gjort det.

Till besvärsskriften ska fogas en kopia av det föreläggande som besvären anföras över eller, om detta inte är möjligt, ska det avgörande som besvären anföras över specificeras på annat sätt. Till besvärsskriften ska också fogas eventuella andra handlingar som ändringssökanden åberopar.

35 b §

Komplettering och avvisande av besvär

Om besvären är bristfälliga och en komplettering behövs för att rättegången ska kunna föras vidare, ska ändringssökanden uppmanas att avhjälpa bristen inom en tid som tingsrätten sätter ut. Samtidigt ska ändringssökanden upplysas om vad påföljden kan bli om uppmaningen inte följs. Om besvären är bristfälliga också efter det att de har kompletterats, får parten av särskilda skäl ges ett nytt tillfälle att komplettera dem.

Om ändringssökanden inte följer en uppmaning att komplettera besvären och de är så bristfälliga att de inte kan läggas till grund för en rättegång i tingsrätten, ska besvären avvisas.

Tingsrätten ska genast avvisa besvären, om det finns något annat hinder för att pröva dem än ett sådant som avses i 1 mom.

35 c §

Annat förfarande när besvär anförs av den som meddelats ett föreläggande

Vid handläggning i tingsrätten av besvär som anförs av den som meddelats ett föreläggande iaktas vad som i 26 kap. 1 §, 2 § 2 mom. samt 3—6, 8, 17—24 och 28 § i rättegångsbalken föreskrivs om handläggning av besvärssärenden i hovrätten. Huvudförhandling ska hållas om en part begär det eller om tingsrätten anser att det behövs. Åklagaren ska se till att det med anledning av besvären görs förundersökning i en sådan omfattning som ändringssökandet förutsätter.

I övrigt ska vid förfarandet iaktas vad som föreskrivs om behandling av brottmål i tingsrätt. För översättning av ett föreläggande över vilket besvär har anförts gäller vad som i 6 a kap. i lagen om rättegång i brottmål föreskrivs om översättning av stämningsansökan.

Motpart i besvär som anförs av den som meddelats ett föreläggande är åklagaren och en eventuell målsägande.

35 d §

Annat förfarande när en målsägande anför besvär

Vid handläggning i tingsrätt av besvär som anförs av en målsägande iaktas bestämmelserna om behandling av ansökningsärenden i 8 kap. i rättegångsbalken. Åklagaren och den misstänkte betraktas som delaktiga i ärendet. Om både målsäganden och den misstänkte har anförts besvär iaktas 35 c §.

36 §

Extraordinärt ändringssökande

I ett föreläggande som avses i 34 § 1 mom. får ändring sökas på de grunder som anges i 31 kap. i rättegångsbalken. Ändring kan också sökas på den grund att den som misstänks för en förseelse eller målsäganden inte har gett ett samtycke enligt 4 eller 5 § på giltigt sätt.

Extraordinärt ändringssökande prövas av tingsrätten. Högsta domstolen prövar dock ändringssökande som grundar sig på 31 kap. 8, 8 a, 9 eller 9 c § i rättegångsbalken.

Ansökan ska göras hos tingsrätten inom ett år från den dag då föreläggandet utfärdades. Ansökan får dock göras oberoende av fristen, om vid utfärdandet av föreläggandet en person har blivit behandlad som någon annan eller under oriktigt namn.

RP 103/2017 rd

Vid handläggningen av extraordinärt ändringssökande i tingsrätten iakttas bestämmelserna om behandling av ansökningsärenden i 8 kap. i rättegångsbalken.

Denna lag träder i kraft den 20 .

2.

Lag

om ändring av körkortslagen

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i körkortslagen (386/2011) 65 § 3 mom.,
ändras 64 § 1 mom. och 2 mom. 3 och 4 punkten, det inledande stycket i 65 § 1 mom., 66 § 2 mom., 67 § 1 och 3 mom., 67 a § 1 och 2 mom., 68 §, 68 a § 1, 3 och 4 mom., 69 §, 70 § 1 mom. 5 och 6 punkten, 72 § och 101 § 2 mom.,
av dem 64 § 1 mom., 66 § 2 mom., 68 § och 101 § 2 mom. sådana de lyder i lag 1081/2012, 67 § 1 och 3 mom., 67 a § 1 och 2 mom., 68 a § 1, 3 och 4 mom. samt 69 § sådana de lyder i lag 731/2016 och 72 § sådan den lyder delvis ändrad i lagarna 1081/2012, 70/2015 och 731/2016, samt
fogas till lagen nya 76 a, 76 b och 95 a § som följer:

64 §

Föreläggande om körförbud

Polisen ska meddela föraren av ett motordrivet fordon körförbud, om föraren konstaterats ha gjort sig skyldig till grovt äventyrande av trafiksäkerheten enligt 23 kap. 2 §, rattfylleri enligt 23 kap. 3 § eller grovt rattfylleri enligt 23 kap. 4 § i strafflagen eller brott mot bestämmelserna om transport av farliga ämnen enligt 44 kap. 13 § i strafflagen. Körförbud behöver inte meddelas, om föraren inte döms till straff för något av de ovan nämnda brotten.

Polisen ska meddela en körrättsinnehavare körförbud om

3) han eller hon konstaterats ha gjort sig skyldig till äventyrande av trafiksäkerheten enligt 23 kap. 1 § i strafflagen vid körning av ett motordrivet fordon och gärningen tyder på allvarlig likgiltighet för trafiksäkerheten,

4) han eller hon konstaterats ha gjort sig skyldig till förande av fortskaffningsmedel utan behörighet enligt 23 kap. 10 § i strafflagen, eller

65 §

Körförbud på grundval av återkommande förseelser

Polisen ska meddela en körrättsinnehavare körförbud, om det har konstaterats att denne minst fyra gånger på två år eller tre gånger på ett år har gjort sig skyldig till följande vid körning med motordrivet fordon:

66 §

Körförbudets längd

Körförbudet gäller i högst fem år. I beslutet om körförbud ska förbudets sista giltighetsdag anges. Körförbud enligt 64 och 65 § ska meddelas så att det verkställs omedelbart efter det att

RP 103/2017 rd

beslutet om körförbud har fattats. Beslutet om körförbud får verkställas även om besvär anförs över det eller över det brottmål som beslutet grundar sig på.

67 §

Villkorligt körförbud

Om inte allmänintresset kräver något annat, kan polisen förklara körförbudet för en gärning enligt 64 § 1 mom. villkorligt, om körrätt är nödvändig på grund av personens yrke eller av andra särskilt vägande skäl och gärningen inte har riskerat någons säkerhet. På körförbudets längd tillämpas bestämmelserna i 66 §.

Om körförbudet är villkorligt, ska polisen också bestämma en prøvotid som är minst ett och högst tre år. Prövotiden börjar när beslutet om villkorligt körförbud meddelas och upphör den dag som anges i beslutet om körförbud.

67 a §

Alkolåsövervakad körrätt

Polisen ska besluta om alkolåsövervakad körrätt för en person som gjort sig skyldig till rattfylleri eller grovt rattfylleri enligt 67 § 2 mom., om den som ska meddelas körförbud begär det. Den som ska meddelas alkolåsövervakad körrätt ska ha vanlig vistelseort i Finland och får inte vara belagd med körförbud av någon annan orsak. På meddelande av övervakad körrätt tillämpas inte de på prövning beroende förutsättningarna för villkorligt körförbud som föreskrivs i 67 § 1 mom.

Den som misstänks för ett brott som avses i 1 mom. får redan under förundersökningen begära alkolåsövervakad körrätt, fastän brottmålet ännu inte har avgjorts.

68 §

Verkställande av villkorligt körförbud

Polisen ska bestämma att ett villkorligt körförbud ska verkställas, om det konstateras att den som fått körförbud under prøvotiden har gjort sig skyldig till en gärning enligt 64 § 1 mom. Polisen kan dock avstå från att bestämma att ett villkorligt körförbud ska verkställas, om föraren inte döms till straff för en gärning enligt 64 § 1 mom. När det bestäms att ett villkorligt körförbud ska verkställas, ska förbudets sista giltighetsdag vara den sista giltighetsdagen för det längst gällande körförbudet. Beslutet om verkställighet av villkorligt körförbud får verkställas även om besvär anförs över det eller över det brottmål som beslutet grundar sig på.

I beslutet om verkställighet av villkorligt körförbud ska anges vilka omständigheter som beslutet om verkställighet av det villkorliga körförbudet grundar sig på. Det villkorliga körförbudet förfaller, om det inte inom ett år från det att prøvotiden har gått ut har bestämts att det ska verkställas.

68 a §

Hur alkoholövervakad kör rätt sätts i kraft och upphör att gälla

För att en alkoholövervakad kör rätt som meddelats efter det att brottmålet avgjorts eller under förundersökningen ska kunna sättas i kraft ska den övervakade för polisen lägga fram ett intyg över att han eller hon har besökt läkare eller någon annan yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården för att diskutera användningen av berusningsmedel och deras inverkan på hälsan och de möjligheter det finns att få vård för missbruk.

Polisen kan ändra kör rätten till prøvotid så att den gäller körning av fordon som hör till en eller flera kategorier under tiden med övervakad kör rätt. Kör rätt för körkortskategorierna i grupp 2 kan fortsätta att gälla även utan kör rätt för fordon i kategori B, men på körkortet ska då som begränsning antecknas att det är giltigt bara i Finland. Den av polisen ändrade kör rätten återställs när polisen, när den övervakade kör rätten upphör, återlämnar det körkort som motsvarar den tidigare kör rätten och som är i polisens besittning.

Den övervakade kör rätten börjar när körkortet eller det temporära körkortet lämnas ut till den övervakade och upphör den dag då den prøvotid som polisen har bestämt löper ut. Om ett temporärt körkort inte lämnas ut till den övervakade eller om den övervakade inte ansöker om ett körkort som motsvarar övervakad kör rätt, upphör den övervakade kör rätten den dag då prøvotiden för det villkorliga körförbudet löper ut.

69 §

Återkallelse av alkoholövervakad kör rätt

Polisen ska återkalla en alkoholövervakad kör rätt och besluta att ett villkorligt körförbud ska verkställas i dess helhet, om den övervakade under prøvotiden begär att beslutet om övervakad kör rätt ska återkallas eller om denne utan godtagbar orsak bryter mot begränsningarna i den alkoholövervakade kör rätten genom att

- 1) framföra något annat fordon än ett fordon som är tillåtet enligt 68 a § 3 mom., eller
- 2) påverka alkoholsets funktionsduglighet i strid med 7 § 3 mom. i lagen om alkohol.

Om den som ska meddelas körförbud har blivit belagd med temporärt körförbud med stöd av 1 mom. innan körförbudet har meddelats och denne fortfarande begär alkoholövervakad kör rätt, ska polisen avgöra om det finns en godtagbar orsak som avses i 1 mom. till gärningen eller försummelsen.

70 §

Temporärt körförbud

En polisman har rätt att meddela en kör rättsinnehavare temporärt körförbud och omhänderta körkortet eller, om körkortet ännu inte har lämnats ut, intyget över förarexamen i följande fall:

- 5) om begäran enligt 69 § 1 mom. återtas, eller
- 6) om det finns anledning att misstänka att kör rättsinnehavaren har gjort sig skyldig till en gärning som avses i 69 § 1 mom. 1 eller 2 punkten.

72 §

Längden på temporärt körförbud

I det fall som avses i 70 § 1 mom. 1 punkten fortsätter det temporära körförbudet att gälla tills ett beslut om körförbud enligt 64 § fattas. I de fall som avses i 70 § 1 mom. 2 punkten ska polisen utan dröjsmål besluta om det temporära körförbudet ska fortsätta att gälla eller inte. Om det är sannolikt att den som har belagts med temporärt körförbud har gjort sig skyldig till en gärning som avses i 70 § 1 mom. 2 punkten, ska det temporära körförbudet fortsätta att gälla tills ett beslut om körförbud enligt 64 § fattas.

Om det på grundval av förundersökningen är uppenbart att villkorligt körförbud kommer att meddelas, får polisen redan innan beslutet om körförbud fattas bestämma att det temporära körförbudet ska upphöra eller, om förutsättningarna enligt 67 a § är uppfyllda, besluta om alkoholövervakad kör rätt.

Polisen kan också annars på motiverad begäran bestämma att det temporära körförbudet ska upphöra, om det med beaktande av längden på behandlingen av brottmål, hur allvarligt det misstänkta brottet är, de konsekvenser som anges i 66 § 4 mom. eller övriga omständigheter finns vägande skäl för detta och ett till körförbudet anknutet brottmål är anhängigt vid domstol.

I de fall som avses i 70 § 1 mom. 3 och 4 punkten ska den polisman som meddelat temporärt körförbud utan dröjsmål underrätta den polis som beslutar om körförbud. Denna ska utan dröjsmål i ett i 3 punkten avsett fall besluta om körförbud och i ett i 4 punkten avsett fall att det temporära körförbudet ska fortsätta att gälla. Polisen ska fatta ett sådant beslut också när körrätten redan har upphört att gälla efter det att temporärt körförbud meddelats.

Polisen ska utan dröjsmål återlämna körkortet eller ge ett temporärt körkort och underrätta körrättsinnehavaren om att körrätten fortbestår, om

1) åtal inte väcks för en gärning som avses i 70 § 1 mom. 1 eller 2 punkten eller åtalet förkastas eller om körförbudet för gärningen meddelas villkorligt eller om åklagaren avstår från att utfärda strafföreläggande för gärningen med stöd av 30 § 1 mom. i lagen om föreläggande av böter och ordningsbot (754/2010),

2) körförbud inte meddelas i fall som avses i 70 § 1 mom. 3 punkten, eller

3) temporärt körförbud inte hålls i kraft i fall som avses i 70 § 1 mom. 4 punkten.

I de fall som avses i 70 § 1 mom. 5 och 6 punkten fortsätter det temporära körförbudet att gälla tills polisen beslutar om alkoholövervakad kör rätt.

76 a §

Förfarande i ärenden som gäller körförbud på straffrättsliga grunder

Körförbud som avses i 64 § 1 mom., 64 § 2 mom. 3 och 4 punkten och 65 § får meddelas när ett ordningsbotsföreläggande, bötesföreläggande, strafföreläggande eller en dom som gäller en gärning som avses i de bestämmelserna har meddelats. Ärendet om körförbud ska behandlas utan dröjsmål efter det att det ovan avsedda avgörandet har meddelats.

I ärenden som gäller körförbud ska föraren ges tillfälle att bli hörd innan beslutet i ärendet fattas. Information om möjligheten att bli hörd får ges föraren redan innan det i 1 mom. avsedda fällande avgörandet meddelas och så snart föraren har underrättats om att han eller hon misstänks för ett brott som leder till körförbud.

Om föraren är belagd med temporärt körförbud eller av någon annan orsak inte har kör rätt när ett beslut om körförbud som avses i 1 mom. fattas, får föraren delges beslutet om körförbud genom brev per post.

76 b §

Inverkan på körförbud av ändringssökande i brottmål

Om ett avgörande genom vilket en gärning enligt 64 § 1 mom. eller 64 § 2 mom. 3 eller 4 punkten har tillräknats föraren har upphävts med anledning av ändringssökande, ska polisen på eget initiativ upphäva körförbudet utan dröjsmål. Om föraren med anledning av ändringssökande har tillräknats något annat i ovan avsedda bestämmelser avsett brott än det som beslutet om körförbud grundar sig på, ska polisen på eget initiativ och utan dröjsmål bedöma om det finns skäl att ändra det tidigare beslutet om körförbud, och vid behov utfärda ett nytt beslut.

Om det vid ändringssökande med avseende på bedömningen av en gärning enligt 64 § 1 mom. eller 64 § 2 mom. 3 eller 4 punkten eller den påföljd som förelagts för gärningen har skett någon annan ändring än en sådan som avses i 1 mom. i denna paragraf, kan polisen på förarens begäran ändra beslutet om körförbud.

Om något av de fällande avgöranden som lett till körförbud enligt 65 § har upphävts med anledning av ändringssökande, kan polisen på förarens begäran ändra beslutet om körförbud.

Begäran som avses i 2 och 3 mom. ska framföras skriftligen.

Polisen får också på eget initiativ göra en ändring enligt 2 och 3 mom. i sitt tidigare beslut om körförbud. När det gäller beslut om avses i 1—3 mom., behöver föraren inte höras innan beslutet fattas, om ändringen sker tills hans eller hennes fördel. Polisen får fatta ett beslut som avses i 1—3 mom. trots överklagande som gäller körförbudet.

95 a §

Sökande av ändring i beslut om körförbud

Trots bestämmelserna i 95 § får omprövning av ett beslut enligt 7 kap. begäras på det sätt som anges i förvaltningslagen. Det beslut som meddelas med anledning av begäran om omprövning får överklagas genom besvär hos förvaltningsdomstolen på det sätt som anges i förvaltningsprocesslagen. Förvaltningsdomstolens beslut får överklagas genom besvär endast om högsta förvaltningsdomstolen beviljar besvärstillstånd.

101 §

Anmälan till fordonstrafikregistret

Trots sekretessbestämmelserna ska domstolen, åklagaren och polisen till fordonstrafikregistret anmäla uppgift om straff eller körförbud som den meddelat för brott som avses i 64 §, avslag på yrkande om körförbud, meddelande av alkoholövervakad körrätt eller verkställigheten av ett villkorligt körförbud. Fullföljdsdomstolen ska också lämna anmälan om straff som inte påförts eller åtal som förkastats, när domstolen i samband med överklagande har upphävt eller undanröjt ett straff som dömts ut eller påförts tidigare och om vilket det finns en anteckning i fordonstrafikregistret. Domstolen och åklagaren ska registrera uppgifterna i registret över avgöranden och meddelanden om avgöranden enligt lagen om justitieförvaltningens riksomfattande informationssystem (372/2010) för förmedling till fordonstrafikregistret.

Denna lag träder i kraft den 20 . _____

3.

Lag

om ändring av 106 § i vägtrafiklagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i vägtrafiklagen (267/1981) 106 §, sådan den lyder i lag 1082/2012, som följer:

106 §

Anmälan om beslut som gäller trafikbrott

Trots sekretessbestämmelserna ska polisen, åklagaren och domstolen till fordonstrafikregistret anmäla uppgift om straff som meddelats för trafikbrott och trafikförseelse vid framförande av motordrivet fordon eller uppgift om straff som inte påförts eller åtal som förkastats, om domstolen i samband med överklagande har upphävt eller undanröjt ett straff som dömts ut eller påförts tidigare och som det finns en anteckning om i fordonstrafikregistret. Domstolen och åklagaren ska registrera uppgifterna i registret över avgöranden och meddelanden om avgöranden enligt lagen om justitieförvaltningens riksomfattande informationssystem (372/2010) för förmedling till fordonstrafikregistret. Bestämmelser om myndighetens anmälningskyldighet vid körförbud och vid trafikbrott och trafikförseelser som ligger till grund för körförbud finns i körkortslagen (386/2011).

Denna lag träder i kraft den 20 .

4.

Lag

om ändring av 17 § i lagen om fordonstrafikregistret

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om fordonstrafikregistret (541/2003) 17 § 2 mom. 2 punkten som följer:

17 §

Sekretessbelagda uppgifter och utlämnande av dem

Sekretessbelagda uppgifter i registret får dock utan hinder av sekretessbestämmelserna lämnas ut som följer:

2) till polisen och försvarsmakten för behandling av körkortsärenden och ärenden som gäller körrätt,

Denna lag träder i kraft den 20 . _____

5.

Lag

om ändring av 15 § i lagen om domstolspraktik

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om domstolspraktik (674/2016) 15 § 1 mom. 4 punkten, sådan den lyder i lag 1005/2016, samt
fogas till 15 § 1 mom., sådant det lyder i lag 1005/2016, en ny 5 punkt som följer:

15 §

Befogenheter vid tingsrätten för en tingsnotarie som tjänstgjort i två månader

När en tingsnotarie har tjänstgjort i två månader får han eller hon utan särskilt förordnande vara ordförande i tingsrätten

-
- 4) vid sammanträden med en domare i ärenden som gäller förvandlingsstraff för böter,
 - 5) vid handläggning av besvär och extraordinärt ändringssökande enligt 5 kap. i lagen om föreläggande av böter och ordningsbot (754/2010).
-

Denna lag träder i kraft den 20 .

6.

Lag

om ändring av 5 § i lagen om domstolsavgifter

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om domstolsavgifter (1455/2016) 5 § 7 punkten som följer:

5 §

Avgiftsfria prestationer

Avgifter enligt denna lag tas inte ut

7) i ärenden som gäller förvandlingsstraff för böter och inte heller i ärenden som behandlas vid tingsrätt och som gäller sökande av ändring enligt lagen om föreläggande av böter och ordningsbot (754/2010),

Denna lag träder i kraft den 20 .

Helsingfors den 19 september 2017

Statsminister

Juha Sipilä

Justitieminister Antti Häkkänen

1.

Lag

om ändring av lagen om föreläggande av böter och ordningsbot

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i lagen om föreläggande av böter och ordningsbot (754/2010) 3 § 2 mom. 3 punkten,
ändras det inledande stycket i 1 § 1 mom. samt 3 § 2 mom. 11 och 13 punkten, 4 § 1 mom. och 34 § 2 mom. samt 35 och 36 §, och
fogas till 3 § 2 mom. en ny 14 punkt och till lagen nya 35 a—35 d § som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §

1 §

Tillämpningsområde

Lagens tillämpningsområde

I ett förfarande enligt denna lag kan följande föreläggas som påföljd:

I ett förfarande enligt denna lag kan *i enkla och klara ärenden* följande föreläggas som påföljd:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §

3 §

Behöriga tjänstemän och tillämpningsområdet för bötesföreläggande

Behöriga tjänstemän och tillämpningsområdet för bötesföreläggande

Strafföreläggande utfärdas av åklagaren. Bötesföreläggande utfärdas av en polisman. I ett bötesföreläggande kan som påföljd föreläggas ett bötesstraff på högst 20 dagsböter och en förverkandepåföljd för den som bryter mot

Strafföreläggande utfärdas av åklagaren. Bötesföreläggande utfärdas av en polisman. I ett bötesföreläggande kan som påföljd föreläggas ett bötesstraff på högst 20 dagsböter och en förverkandepåföljd för den som bryter mot

3) lagen om koncession för fordonsbesiktning (1099/1998) eller bestämmelser eller föreskrifter som har utfärdats med stöd av den,

(upphävs)

11) lagen om farkostregistret (976/2006),

11) lagen om farkostregistret (424/2014),

13) 28 kap. 3 § i strafflagen.
(ny)

13) 28 kap. 3 § i strafflagen,
14) en författning i landskapet Åland som motsvarar en bestämmelse som avses i 1–13

punkten.

Gällande lydelse

4 §

Den misstänktes samtycke

Ett ärende kan handläggas i ett förfarande enligt denna lag, om den som misstänks för förseelsen *erkänner gärningen och godkänner den påföljd som föreläggs på grund av gärningen samt* avstår från sin rätt till en muntlig behandling och samtycker till att ärendet avgörs i ett förfarande enligt denna lag (*den misstänktes samtycke*). I samband med förfrågan om den misstänktes samtycke ska han eller hon informeras om vad samtycket innebär.

Föreslagen lydelse

4 §

Den misstänktes samtycke

Ett ärende kan handläggas i ett förfarande enligt denna lag, om den som misstänks för förseelsen avstår från sin rätt till en muntlig behandling och samtycker till att ärendet avgörs i ett förfarande enligt denna lag (*den misstänktes samtycke*). I samband med förfrågan om den misstänktes samtycke ska han eller hon informeras om vad samtycket innebär *och underrättas om den påföljd som föreläggs i förfarandet*.

Gällande lydelse

34 §

Sökande av ändring

När det är fråga om ändring som ska sökas hos tingsrätten prövas ärendet av tingsrätten för den gärningsort för förseelsen som framgår av föreläggandet. Tingsrätten är beslutför med en lagfaren ledamot ensam. *Vid handläggningen av en ansökan om ändring i tingsrätten ska bestämmelserna i 8 kap. i rättegångsbalken om behandling av ansökningsärenden iaktas i tillämpliga delar.*

Föreslagen lydelse

34 §

Sökande av ändring

När det är fråga om ändring som ska sökas hos tingsrätten prövas ärendet av tingsrätten för den gärningsort för *förseelse* som framgår av föreläggandet. Tingsrätten är beslutför med en lagfaren ledamot ensam.

Gällande lydelse

35 §

Besvär

Besvär över ett föreläggande som avses i 34 § 1 mom. får anföras hos tingsrätten förutom på de grunder som föreskrivs i 31 kap. 1 § i rättegångsbalken också på den grund att föreläggandet grundar sig på oriktig tillämpning av lag eller att den som misstänks för förseelsen eller målsäganden inte har gett ett

Föreslagen lydelse

35 §

Besvär

Den som meddelats ett föreläggande som avses i 34 § 1 mom. får söka ändring i föreläggandet genom att anföra besvär hos tingsrätten. Målsäganden får söka ändring i föreläggandet hos tingsrätten genom att anföra besvär antingen på de grunder som föreskrivs i 31 kap. 1 § i rättegångsbalken eller

samtycke enligt 4 eller 5 § på giltigt sätt.

Besvär över bötesföreläggande och ordningsbotsföreläggande ska anföras inom 30 dagar från det att föreläggandet delgavs. Besvär över ett strafföreläggande ska anföras inom 60 dagar från det att samtycke gavs. Besvär över ett strafföreläggande får dock alltid anföras inom 30 dagar från det att föreläggandet utfärdades. Om bötesföreläggandet eller ordningsbotsföreläggande har utfärdats i enlighet med 12 § 2 mom., tillämpas det som föreskrivs om besvär över strafföreläggande.

Gällande lydelse

(ny)

på den grund att föreläggandet grundar sig på oriktig tillämpning av lag eller att målsäganden inte har gett ett samtycke enligt 4 eller 5 § på giltigt sätt.

Besvär över bötesföreläggande och ordningsbotsföreläggande ska anföras inom 30 dagar från det att föreläggandet delgavs. Besvär över ett strafföreläggande ska anföras inom 60 dagar från det att samtycke gavs. Besvär över ett strafföreläggande får dock alltid anföras inom 30 dagar från det att föreläggandet utfärdades. Om bötesföreläggandet eller ordningsbotsföreläggande har utfärdats i enlighet med 12 § 2 mom., tillämpas det som föreskrivs om besvär över strafföreläggande.

Föreslagen lydelse

35 a §

Besvärsskrift

I besvärsskriften, som ska ställas till tingsrätten, ska anges

1) vilket ordningsbotsföreläggande, bötesföreläggande eller strafföreläggande ansökan om ändring avser,

2) till vilka delar ändring söks i föreläggandet och vilka ändringar som yrkas,

3) på vilka grunder ändring yrkas,

4) vilka eventuella bevis ändringssökanden önskar stödja sig på och vad ändringssökanden vill styrka med vart och ett av dem,

5) en eventuell begäran om att muntlig förhandling ska hållas i tingsrätten,

6) ändringssökandens namn och kontaktuppgifter till hans eller hennes lagliga företrädare eller ombud eller biträde samt den postadress och eventuell annan adress under vilken uppmaningar, kallelser och meddelanden i saken kan sändas till ändringssökanden, samt

7) telefonnummer och andra kontaktuppgifter till ändringssökanden samt eventuella vittnen och andra som ska höras.

Besvärsskriften ska undertecknas av ändringssökanden eller, om denne inte själv har upprättat besvärsskriften, av den som gjort det.

Till besvärsskriften ska fogas en kopia av det föreläggande som besvaren anföras över eller, om detta inte är möjligt, ska det avgö-

rande som besvären anförs över specificeras på något annat sätt. Till besvärsskriften ska också fogas eventuella andra handlingar som ändringssökanden åberopar.

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

35 b §

Komplettering och avvisande av besvär

(ny)

Om besvären är bristfälliga och en komplettering behövs för att rättegången ska kunna föras vidare, ska ändringssökanden uppmanas att avhjälpa bristen inom en tid som tingsrätten sätter ut. Samtidigt ska ändringssökanden upplysas om vad påföljden kan bli om uppmaningen inte följs. Om besvären är bristfälliga också efter det att de har kompletterats, får parten av särskilda skäl ges ett nytt tillfälle att komplettera dem.

Om ändringssökanden inte följer en uppmaning att komplettera besvären och de är så bristfälliga att de inte kan läggas till grund för en rättegång i tingsrätten, ska besvären avvisas.

Tingsrätten ska genast avvisa besvären, om det finns något annat hinder för att pröva dem än ett sådant som avses i 1 mom.

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

35 c §

Annat förfarande när besvär anförs av den som meddelats ett föreläggande

(ny)

Vid handläggning i tingsrätten av besvär som anförs av den som meddelats ett föreläggande iakttas vad som i 26 kap. 1 §, 2 § 2 mom. samt 3—6, 8, 17—24 och 28 § i rättegångsbalken föreskrivs om handläggning av besvärssaken i hovrätten. Huvudförhandling ska hållas om en part begär det eller om tingsrätten anser att det behövs. Åklagaren ska se till att det med anledning av besvären görs förundersökning i en sådan omfattning som ändringssökandet förutsätter.

I övrigt ska vid förfarandet iakttas vad som föreskrivs om behandling av brottmål i tingsrätt. För översättning av ett föreläggande över vilket besvär har anförts gäller vad som

i 6 a kap. i lagen om rättegång i brottmål föreskrivs om översättning av stämningsansökan.

Motpart i besvär som anförs av den som meddelats ett föreläggande är åklagaren och en eventuell målsägande.

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

35 d §

Annat förfarande när en målsägande anför besvär

(ny)

Vid handläggning i tingsrätt av besvär som anförs av en målsägande iaktas bestämmelserna om behandling av ansökningsärenden i 8 kap. i rättegångsbalken. Åklagaren och den misstänkte betraktas som delaktiga i ärendet. Om både målsäganden och den misstänkte har anfört besvär iaktas 35 c §.

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

36 §

36 §

Extraordinärt ändringssökande

Extraordinärt ändringssökande

I ett föreläggande som avses i 34 § 1 mom. får ändring sökas på de grunder som anges i 31 kap. i rättegångsbalken. Ändring kan också sökas på en grund som gäller samtycke som avses i 35 § i denna lag.

I ett föreläggande som avses i 34 § 1 mom. får ändring sökas på de grunder som anges i 31 kap. i rättegångsbalken. Ändring kan också sökas på *den grund att den som misstänks för en förseelse eller målsäganden inte har gett ett samtycke enligt 4 eller 5 § på giltigt sätt.*

Extraordinärt ändringssökande prövas av tingsrätten. Högsta domstolen prövar dock ändringssökande som grundar sig på 31 kap. 8, 8 a, 9 eller 9 c § i rättegångsbalken.

Extraordinärt ändringssökande prövas av tingsrätten. Högsta domstolen prövar dock ändringssökande som grundar sig på 31 kap. 8, 8 a, 9 eller 9 c § i rättegångsbalken.

Ansökan ska göras hos tingsrätten inom ett år från den dag då föreläggandet utfärdades. Ansökan får dock göras oberoende av fristen, om *någon* vid utfärdandet av föreläggandet har behandlats som en annan person eller under oriktigt namn.

Ansökan ska göras hos tingsrätten inom ett år från den dag då föreläggandet utfärdades. Ansökan får dock göras oberoende av fristen, om vid utfärdandet av föreläggandet *en person har blivit behandlad som någon annan* eller under oriktigt namn.

(ny)

Vid handläggningen av extraordinärt ändringssökande i tingsrätten iaktas bestämmelserna om behandling av ansökningsärenden i 8 kap. i rättegångsbalken.

Denna lag träder i kraft den 20 .

2.

Lag

om ändring av körkortslagen

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i körkortslagen (386/2011) 65 § 3 mom.,
ändras 64 § 1 mom. och 2 mom. 3 och 4 punkten, det inledande stycket i 65 § 1 mom., 66 § 2 mom., 67 § 1 och 3 mom., 67 a § 1 och 2 mom., 68 §, 68 a § 1, 3 och 4 mom., 69 §, 70 § 1 mom. 5 och 6 punkten, 72 § och 101 § 2 mom.,
av dem 64 § 1 mom., 66 § 2 mom., 68 § och 101 § 2 mom. sådana de lyder i lag 1081/2012, 67 § 1 och 3 mom., 67 a § 1 och 2 mom., 68 a § 1, 3 och 4 mom. samt 69 § sådana de lyder i lag 731/2016 och 72 § sådan den lyder delvis ändrad i lagarna 1081/2012, 70/2015 och 731/2016, samt
fogas till lagen nya 76 a, 76 b och 95 a § som följer:

Gällande lydelse

64 §

Körförbud

Tingsrätten ska meddela föraren av ett motordrivet fordon körförbud, om han eller hon konstateras ha gjort sig skyldig till grovt äventyrande av trafiksäkerheten enligt 23 kap. 2 §, rattfylleri enligt 23 kap. 3 § eller grovt rattfylleri enligt 23 kap. 4 § i strafflagen eller brott mot bestämmelserna om transport av farliga ämnen enligt 44 kap. 13 § i strafflagen. Körförbud behöver inte meddelas, om föraren inte döms till straff för något av de ovan nämnda brotten.

Polisen ska meddela en körrättsinnehavare körförbud om

3) han eller hon har gjort sig skyldig till äventyrande av trafiksäkerheten enligt 23 kap. 1 § i strafflagen vid körning av ett motordrivet fordon och detta tyder på allvarlig likgiltighet för trafiksäkerheten,

4) han eller hon har gjort sig skyldig till förande av fortskaffningsmedel utan behörighet enligt 23 kap. 10 § i strafflagen, eller

Föreslagen lydelse

64 §

Föreläggande om körförbud

Polisen ska meddela föraren av ett motordrivet fordon körförbud, om *föraren konstaterats* ha gjort sig skyldig till grovt äventyrande av trafiksäkerheten enligt 23 kap. 2 §, rattfylleri enligt 23 kap. 3 § eller grovt rattfylleri enligt 23 kap. 4 § i strafflagen eller brott mot bestämmelserna om transport av farliga ämnen enligt 44 kap. 13 § i strafflagen. Körförbud behöver inte meddelas, om föraren inte döms till straff för något av de ovan nämnda brotten.

Polisen ska meddela en körrättsinnehavare körförbud om

3) han eller hon *konstaterats ha* gjort sig skyldig till äventyrande av trafiksäkerheten enligt 23 kap. 1 § i strafflagen vid körning av ett motordrivet fordon *och gärningen* tyder på allvarlig likgiltighet för trafiksäkerheten,

4) han eller hon *konstaterats ha* gjort sig skyldig till förande av fortskaffningsmedel utan behörighet enligt 23 kap. 10 § i strafflagen, eller

Gällande lydelse

65 §

Körförbud på grundval av återkommande förseelser

Polisen ska meddela en körrättsinnehavare körförbud, om denne minst fyra gånger på två år eller tre gånger på ett år har gjort sig skyldig till följande vid körning med motor-drivet fordon:

Körförbudet ska meddelas så att det verkställs omedelbart efter det att beslutet om körförbud har fattats.

Föreslagen lydelse

65 §

Körförbud på grundval av återkommande förseelser

Polisen ska meddela en körrättsinnehavare körförbud, om *det har konstaterats* att denne minst fyra gånger på två år eller tre gånger på ett år har gjort sig skyldig till följande vid körning med motordrivet fordon:

(se 66 § 3 mom.)

Gällande lydelse

66 §

Körförbudets längd

 Körförbudet gäller i högst fem år. I sitt beslut ska *tingsrätten ange* förbudets sista giltighetsdag. *Tingsrättens* beslut får verkställas även om besvär anförs.

Föreslagen lydelse

66 §

Körförbudets längd

 Körförbudet gäller i högst fem år. I *beslutet om körförbud* ska förbudets sista giltighetsdag *anges*. *Körförbud enligt 64 och 65 § ska meddelas så att det verkställs omedelbart efter det att beslutet om körförbud har fattats. Beslutet om körförbud får verkställas även om besvär anförs över det eller över det brottmål som beslutet grundar sig på.*

Gällande lydelse

67 §

Villkorligt körförbud

 Om inte allmänintresset kräver något annat, kan tingsrätten förklara körförbudet villkorligt, om körrätt är nödvändig på grund av personens yrke eller av andra särskilt vägande skäl och gärningen inte har riskerat någons säkerhet. På körförbudets längd tillämpas bestämmelserna i 66 §.

Föreslagen lydelse

67 §

Villkorligt körförbud

 Om inte allmänintresset kräver något annat, kan *polisen* förklara körförbudet *för en gärning enligt 64 § 1 mom. villkorligt*, om körrätt är nödvändig på grund av personens yrke eller av andra särskilt vägande skäl och gärningen inte har riskerat någons säkerhet. På körförbudets längd tillämpas bestämmelserna i 66 §.

Om körförbudet är villkorligt, ska tingsrätten också bestämma en prøvotid som är minst ett och högst tre år. Prövotiden börjar när beslutet om villkorligt körförbud meddelas och upphör den dag som anges i *tingsrättens* beslut.

Gällande lydelse

67 a §

Alkolåsövervakad körrätt

Tingsrätten ska besluta om alkolåsövervakad körrätt för en person som gjort sig skyldig till rattfylleri eller grovt rattfylleri enligt 67 § 2 mom., om den som ska meddelas körförbud begär det. Den som ska meddelas alkolåsövervakad körrätt ska ha vanlig vistelseort i Finland och får inte ha meddelats körförbud av någon annan orsak. På meddelande av övervakad körrätt tillämpas inte de på prövning beroende förutsättningarna för villkorligt körförbud som föreskrivs i 67 § 1 mom.

Den som misstänks för ett brott som avses i 1 mom. får redan under förundersökningen *hos polisen* begära alkolåsövervakad körrätt innan tingsrätten beslutar om det.

Gällande lydelse

68 §

Verkställande av villkorligt körförbud

Tingsrätten ska bestämma att ett villkorligt körförbud ska verkställas, om den som fått körförbud under prøvotiden gör sig skyldig till en gärning enligt 64 § 1 mom. Ett villkorligt körförbud *behöver dock inte* verkställas, om föraren inte döms till straff för en gärning enligt 64 § 1 mom. När det bestäms att ett villkorligt körförbud ska verkställas, ska förbudets sista giltighetsdag vara den sista giltighetsdagen för det längst gällande körförbudet. Tingsrättens beslut får verkställas även om besvär anförs.

Om körförbudet är villkorligt, ska *polisen* också bestämma en prøvotid som är minst ett och högst tre år. Prövotiden börjar när beslutet om villkorligt körförbud meddelas och upphör den dag som anges i *beslutet om körförbud*.

Föreslagen lydelse

67 a §

Alkolåsövervakad körrätt

Polisen ska besluta om alkolåsövervakad körrätt för en person som gjort sig skyldig till rattfylleri eller grovt rattfylleri enligt 67 § 2 mom., om den som ska meddelas körförbud begär det. Den som ska meddelas alkolåsövervakad körrätt ska ha vanlig vistelseort i Finland och får inte *vara belagd med* körförbud av någon annan orsak. På meddelande av övervakad körrätt tillämpas inte de på prövning beroende förutsättningarna för villkorligt körförbud som föreskrivs i 67 § 1 mom.

Den som misstänks för ett brott som avses i 1 mom. får redan under förundersökningen begära alkolåsövervakad körrätt, *fastän brottmålet ännu inte har avgjorts*.

Föreslagen lydelse

68 §

Verkställande av villkorligt körförbud

Polisen ska bestämma att ett villkorligt körförbud ska verkställas, om *det konstateras att* den som fått körförbud under prøvotiden *har gjort* sig skyldig till en gärning enligt 64 § 1 mom. *Polisen kan dock avstå från att bestämmat att* ett villkorligt körförbud ska verkställas, om föraren inte döms till straff för en gärning enligt 64 § 1 mom. När det bestäms att ett villkorligt körförbud ska verkställas, ska förbudets sista giltighetsdag vara den sista giltighetsdagen för det längst gällande körförbudet. *Beslutet om verkställighet av villkorligt körförbud får verkställas även om besvär anförs över det eller över det*

I sitt beslut ska *tingsrätten* ange vilka omständigheter som beslutet om verkställighet av det villkorliga körförbudet grundar sig på. Det villkorliga körförbudet förfaller, om inte *tingsrätten* inom ett år från det att prövotiden har gått ut har bestämt att det ska verkställas.

Gällande lydelse

68 a §

Hur alkoholövervakad kör rätt sätts i kraft och upphör att gälla

För att en alkoholövervakad kör rätt som meddelats av *tingsrätten* eller under förundersökningen av *polisen* ska kunna sättas i kraft ska den övervakade för polisen lägga fram ett intyg över att han eller hon har besökt läkare eller någon annan yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården för att diskutera användningen av berusningsmedel och deras inverkan på hälsan och de möjligheter det finns att få vård för missbruk.

Polisen kan för den av *tingsrätten* bestämda prövotiden ändra kör rätten så att den gäller körning av fordon som hör till en eller flera kategorier under tiden med övervakad kör rätt. Kör rätt för körkortskategorierna i grupp 2 kan fortsätta att gälla även utan kör rätt för fordon i kategori B, men på körkortet ska då som begränsning antecknas att det är giltigt bara i Finland. Den av polisen ändrade kör rätten återställs när polisen, då den övervakade kör rätten upphör, återlämnar det körkort som motsvarar den tidigare kör rätten och som är i polisens besittning.

Den övervakade kör rätten börjar när körkortet eller det temporära körkortet lämnas ut till den övervakade och upphör den dag då den prövotid som *tingsrätten* har bestämt löper ut. Om ett temporärt körkort inte lämnas ut till den övervakade eller om den övervakade inte ansöker om ett körkort som motsvarar övervakad kör rätt, upphör den övervakade kör rätten den dag då prövotiden för det villkorliga körförbudet löper ut.

brottmål som beslutet grundar sig på.

I beslutet om verkställighet av villkorligt körförbud ska anges vilka omständigheter som beslutet om verkställighet av det villkorliga körförbudet grundar sig på. Det villkorliga körförbudet förfaller, om det inte inom ett år från det att prövotiden har gått ut har bestämts att det ska verkställas.

Föreslagen lydelse

68 a §

Hur alkoholövervakad kör rätt sätts i kraft och upphör att gälla

För att en alkoholövervakad kör rätt som meddelats efter det att brottmålet avgjorts eller under förundersökningen ska kunna sättas i kraft ska den övervakade för polisen lägga fram ett intyg över att han eller hon har besökt läkare eller någon annan yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården för att diskutera användningen av berusningsmedel och deras inverkan på hälsan och de möjligheter det finns att få vård för missbruk.

Polisen kan ändra kör rätten till prövotid så att den gäller körning av fordon som hör till en eller flera kategorier under tiden med övervakad kör rätt. Kör rätt för körkortskategorierna i grupp 2 kan fortsätta att gälla även utan kör rätt för fordon i kategori B, men på körkortet ska då som begränsning antecknas att det är giltigt bara i Finland. Den av polisen ändrade kör rätten återställs när polisen, när den övervakade kör rätten upphör, återlämnar det körkort som motsvarar den tidigare kör rätten och som är i polisens besittning.

Den övervakade kör rätten börjar när körkortet eller det temporära körkortet lämnas ut till den övervakade och upphör den dag då den prövotid som *polisen* har bestämt löper ut. Om ett temporärt körkort inte lämnas ut till den övervakade eller om den övervakade inte ansöker om ett körkort som motsvarar övervakad kör rätt, upphör den övervakade kör rätten den dag då prövotiden för det villkorliga körförbudet löper ut.

Gällande lydelse

69 §

Återkallelse av alkoholövervakad körrätt

Tingsrätten ska återkalla en alkoholövervakade körrätt och besluta att ett villkorligt körförbud ska verkställas i dess helhet, om den övervakade under prövotiden begär att beslutet om övervakad körrätt ska återkallas eller utan godtagbar orsak bryter mot begränsningarna i den alkoholövervakade körrätten genom att

- 1) framföra något annat fordon än ett fordon som är tillåtet enligt 68 a § 2 mom., eller
- 2) påverka alkoholsets funktionsduglighet i strid med 7 § 3 mom. i lagen om alkohol.

Om *det för* den som ska meddelas körförbud har utfärdats temporärt körförbud med stöd av 1 mom. innan *tingsrätten* har meddelat körförbud och han eller hon fortfarande begär alkoholövervakad körrätt, ska *tingsrätten vid behandlingen av rattfyllerimålet* avgöra om det finns en i 1 mom. avsedd godtagbar orsak till gärningen eller försummelsen.

Om ett temporärt körförbud grundar sig på ett i 1 mom. avsett brott mot en begränsning av den alkoholövervakade körrätten, ska polisen underrätta åklagaren om körförbudet, varefter åklagaren vid tingsrätten ska yrka på att den alkoholövervakade körrätten återkallas och att det villkorliga körförbudet verkställs. Yrkandet framställs vid den domstol inom vars domkrets den övervakade bor eller varaktigt vistas.

Vid tingsrätten kan ärendet behandlas i en sammansättning med en domare, och åklagaren ska närvara vid sammanträdet. Ärendet kan handläggas och avgöras även om den övervakade uteblir. Om förutsättningarna enligt 5 a kap. 1 § i lagen om rättegång i brottmål (689/1997) uppfylls, kan ett mål avgöras också utan att huvudförhandling hålls. På förfarandet tillämpas i övrigt bestämmelserna om rättegång i brottmål.

Föreslagen lydelse

69 §

Återkallelse av alkoholövervakad körrätt

Polisen ska återkalla en alkoholövervakad körrätt och besluta att ett villkorligt körförbud ska verkställas i dess helhet, om den övervakade under prövotiden begär att beslutet om övervakad körrätt ska återkallas eller *om denne* utan godtagbar orsak bryter mot begränsningarna i den alkoholövervakade körrätten genom att

- 1) framföra något annat fordon än ett fordon som är tillåtet enligt 68 a § 3 mom., eller
- 2) påverka alkoholsets funktionsduglighet i strid med 7 § 3 mom. i lagen om alkohol.

Om den som ska meddelas körförbud har *blivit belagd med* temporärt körförbud med stöd av 1 mom. innan *körförbudet* har meddelats och denne fortfarande begär alkoholövervakad körrätt, ska *polisen* avgöra om det finns en *godtagbar orsak som avses i 1 mom.* till gärningen eller försummelsen.

(upphävs)

Gällande lydelse

70 §

Temporärt körförbud

En polisman har rätt att meddela en kör-rättsinnehavare temporärt körförbud och om-händerta körkortet eller, om körkortet ännu inte har lämnats ut, intyget över förarexamen i följande fall:

5) om begäran enligt 69 § 2 mom. 1 punk-ten återtas, eller

6) om det finns anledning att misstänka att körrättsinnehavaren har gjort sig skyldig till en gärning som avses i 69 § 2 mom. 2 punk-ten.

Föreslagen lydelse

70 §

Temporärt körförbud

En polisman har rätt att meddela en kör-rättsinnehavare temporärt körförbud och om-händerta körkortet eller, om körkortet ännu inte har lämnats ut, intyget över förarexamen i följande fall:

5) om begäran enligt 69 § 1 mom. återtas, eller

6) om det finns anledning att misstänka att körrättsinnehavaren har gjort sig skyldig till en gärning som avses i 69 § 1 mom. 1 eller 2 punkten.

Gällande lydelse

72 §

Längden på temporärt körförbud

I det fall som avses i 70 § 1 mom. 1 punk-ten fortsätter det temporära körförbudet att gälla tills *tingsrätten* beslutar om körförbud. I det fall som avses i 70 § 1 mom. 2 punkten ska polisen utan dröjsmål besluta om det temporära körförbudet ska fortsätta att gälla eller inte. Om det är sannolikt att den som har fått temporärt körförbud har gjort sig skyldig till en gärning som avses i 70 § 1 mom. 2 punkten, ska det temporära körför-budet fortsätta att gälla tills *tingsrätten* beslutar om körförbud.

Om det på grundval av förundersökningen är uppenbart att *tingsrätten* kommer att meddela villkorligt körförbud, får polisen redan innan *tingsrätten* beslutar om körförbud be-stämma att det temporära körförbudet ska upphöra eller, om förutsättningarna enligt 67 a § är uppfyllda, besluta om alkoholövervakad körrätt.

(ny)

Föreslagen lydelse

72 §

Längden på temporärt körförbud

I det fall som avses i 70 § 1 mom. 1 punk-ten fortsätter det temporära körförbudet att gälla tills *ett beslut* om körförbud enligt 64 § *fattas*. I det fall som avses i 70 § 1 mom. 2 punkten ska polisen utan dröjsmål besluta om det temporära körförbudet ska fortsätta att gälla eller inte. Om det är sannolikt att den som har *belagts med* temporärt körförbud har gjort sig skyldig till en gärning som avses i 70 § 1 mom. 2 punkten, ska det temporära körförbudet fortsätta att gälla tills *ett beslut* om körförbud enligt 64 § *fattas*.

Om det på grundval av förundersökningen är uppenbart att *villkorligt körförbud kommer att meddelas*, får polisen redan innan *beslutet om körförbud fattas* bestämma att det tempo-rära körförbudet ska upphöra eller, om förut-sättningarna enligt 67 a § är uppfyllda, be-sluta om alkoholövervakad körrätt.

Polisen kan också annars på motiverad be-gäran bestämma att det temporära körförbu-det ska upphöra, om det med beaktande av längden på behandlingen av brottmål, hur allvarligt det misstänkta brottet är, de konse-kvenser som anges i 66 § 4 mom. eller övriga

I de fall som avses i 70 § 1 mom. 3 och 4 punkten ska den polisman som meddelat temporärt körförbud utan dröjsmål underrätta den polis som beslutar om körförbud. Polisen ska utan dröjsmål i det fall som avses i 3 punkten besluta om körförbud och i det fall som avses i 4 punkten att det temporära körförbudet ska fortsätta att gälla. Polisen ska fatta ett sådant beslut också när körrätten redan har upphört att gälla efter det att temporärt körförbud meddelats.

Polisen ska utan dröjsmål återlämna körkortet eller ge ett temporärt körkort och underrätta körrättsinnehavaren om att körrätten fortbestår, om

1) åtal inte väcks för en gärning som avses i 70 § 1 mom. 1 eller 2 punkten eller åtalet förkastas eller om körförbudet för gärningen meddelas villkorligt,

2) körförbud i fall som avses i 70 § 1 mom. 3 punkten *inte meddelas*, eller

3) temporärt körförbud inte hålls i kraft i fall som avses i 70 § 1 mom. 4 punkten.

I de fall som avses i 70 § 1 mom. 5 och 6 punkten fortsätter det temporära körförbudet att gälla tills tingsrätten beslutar om övervakad körrätt.

Gällande lydelse

(ny)

omständigheter finns vägande skäl för detta och ett till körförbudet anknutet brottmål är anhängigt vid domstol.

I de fall som avses i 70 § 1 mom. 3 och 4 punkten ska den polisman som meddelat temporärt körförbud utan dröjsmål underrätta den polis som beslutar om körförbud. *Denna ska utan dröjsmål i ett i 3 punkten avsett fall besluta om körförbud och i ett i 4 punkten avsett fall att det temporära körförbudet ska fortsätta att gälla. Polisen ska fatta ett sådant beslut också när körrätten redan har upphört att gälla efter det att temporärt körförbud meddelats.*

Polisen ska utan dröjsmål återlämna körkortet eller ge ett temporärt körkort och underrätta körrättsinnehavaren om att körrätten fortbestår, om

1) åtal inte väcks för en gärning som avses i 70 § 1 mom. 1 eller 2 punkten eller åtalet förkastas eller om körförbudet för gärningen meddelas villkorligt *eller om åklagaren avstår från att utfärda strafföreläggande för gärningen med stöd av 30 § 1 mom. i lagen om föreläggande av böter och ordningsbot (754/2010),*

2) körförbud *inte meddelas* i fall som avses i 70 § 1 mom. 3 punkten, eller

3) temporärt körförbud inte hålls i kraft i fall som avses i 70 § 1 mom. 4 punkten.

I de fall som avses i 70 § 1 mom. 5 och 6 punkten fortsätter det temporära körförbudet att gälla tills polisen beslutar om alkoholövervakad körrätt.

Föreslagen lydelse

76 a §

Förfarande i ärenden som gäller körförbud på straffrättsliga grunder

Körförbud som avses i 64 § 1 mom., 64 § 2 mom. 3 och 4 punkten och 65 § får meddelas när ett ordningsbotsföreläggande, bötesföreläggande, strafföreläggande eller en dom som gäller en gärning som avses i de bestämmelserna har meddelats. Ärendet om körförbud ska behandlas utan dröjsmål efter det att det ovan avsedda avgörandet har meddelats.

I ärenden som gäller körförbud ska föraren

ges tillfälle att bli hörd innan beslutet i ärendet fattas. Information om möjligheten att bli hörd får ges föraren redan innan det i 1 mom. avsedda fällande avgörandet meddelas och så snart föraren har underrättats om att han eller hon misstänks för ett brott som leder till körförbud.

Om föraren är belagd med temporärt körförbud eller av någon annan orsak inte har körrätt när ett beslut om körförbud som avses i 1 mom. fattas, får föraren delges beslutet om körförbud genom brev per post.

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

76 b §

Inverkan på körförbud av ändringssökande i brottmål

(ny)

Om ett avgörande genom vilket en gärning enligt 64 § 1 mom. eller 64 § 2 mom. 3 eller 4 punkten har tillräknats föraren har upphävts med anledning av ändringssökande, ska polisen på eget initiativ upphäva körförbudet utan dröjsmål. Om föraren med anledning av ändringssökande har tillräknats något annat i ovan avsedda bestämmelser avsett brott än det som beslutet om körförbud grundar sig på, ska polisen på eget initiativ och utan dröjsmål bedöma om det finns skäl att ändra det tidigare beslutet om körförbud, och vid behov utfärda ett nytt beslut.

Om det vid ändringssökande med avseende på bedömningen av en gärning enligt 64 § 1 mom. eller 64 § 2 mom. 3 eller 4 punkten eller den påföljd som förelagts för gärningen har skett någon annan ändring än en sådan som avses i 1 mom. i denna paragraf, kan polisen på förarens begäran ändra beslutet om körförbud.

Om något av de fällande avgöranden som lett till körförbud enligt 65 § har upphävts med anledning av ändringssökande, kan polisen på förarens begäran ändra beslutet om körförbud.

Begäran som avses i 2 och 3 mom. ska framföras skriftligen.

Polisen får också på eget initiativ göra en ändring enligt 2 och 3 mom. i sitt tidigare beslut om körförbud. När det gäller beslut om avses i 1—3 mom., behöver föraren inte

höras innan beslutet fattas, om ändringen sker tills hans eller hennes fördel. Polisen får fatta ett beslut som avses i 1—3 mom. trots överklagande som gäller körförbudet.

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

95 a §

Sökande av ändring i beslut om körförbud

(ny)

Trots bestämmelserna i 95 § får omprövning av ett beslut enligt 7 kap. begäras på det sätt som anges i förvaltningslagen. Det beslut som meddelas med anledning av begäran om omprövning får överklagas genom besvär hos förvaltningsdomstolen på det sätt som anges i förvaltningsprocesslagen. Förvaltningsdomstolens beslut får överklagas genom besvär endast om högsta förvaltningsdomstolen beviljar besvärstillstånd.

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

101 §

101 §

Anmälan till fordonstrafikregistret

Anmälan till fordonstrafikregistret

Trots sekretessbestämmelserna ska domstolen till fordonstrafikregistret anmäla uppgift om straff eller körförbud som den meddelat för brott som avses i 64 §, avslag på yrkande om körförbud, meddelande av alkoholövervakad körrätt eller verkställigheten av ett villkorligt körförbud. Fullföljdsdomstolen ska också lämna anmälan om straff som inte påförts eller åtal som förkastats, när domstolen i samband med överklagande har upphävt eller undanröjt ett straff som dömts ut eller påförts tidigare och om vilket det finns en anteckning i fordonstrafikregistret. Domstolen ska registrera uppgifterna i registret över avgöranden och meddelanden om avgöranden enligt lagen om justitieförvaltningens riksomfattande informationssystem (372/2010) för förmedling till fordonstrafikregistret.

Trots sekretessbestämmelserna ska domstolen, åklagaren och polisen till fordonstrafikregistret anmäla uppgift om straff eller körförbud som den meddelat för brott som avses i 64 §, avslag på yrkande om körförbud, meddelande av alkoholövervakad körrätt eller verkställigheten av ett villkorligt körförbud. Fullföljdsdomstolen ska också lämna anmälan om straff som inte påförts eller åtal som förkastats, när domstolen i samband med överklagande har upphävt eller undanröjt ett straff som dömts ut eller påförts tidigare och om vilket det finns en anteckning i fordonstrafikregistret. Domstolen och åklagaren ska registrera uppgifterna i registret över avgöranden och meddelanden om avgöranden enligt lagen om justitieförvaltningens riksomfattande informationssystem (372/2010) för förmedling till fordonstrafikregistret.

Denna lag träder i kraft den 20 .

3.

Lag

om ändring av 106 § i vägtrafiklagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i vägtrafiklagen (267/1981) 106 §, sådan den lyder i lag 1082/2012, som följer:

Gällande lydelse

106 §

Anmälan om beslut som gäller trafikbrott

Trots sekretessbestämmelserna ska polisen och domstolen till fordonstrafikregistret anmäla uppgift om straff som meddelats för trafikbrott och trafikförseelse vid framförande av motordrivet fordon eller uppgift om straff som inte påförts eller åtal som förkastats, om domstolen i samband med överklagande har upphävt eller undanröjt ett straff som dömts ut eller påförts tidigare och som det finns en anteckning om i fordonstrafikregistret. Domstolen ska registrera uppgifterna i registret över avgöranden och meddelanden om avgöranden enligt lagen om justitieförvaltningens riksomfattande informationssystem (372/2010) för förmedling till fordonstrafikregistret. Bestämmelser om myndighetens anmälningsskyldighet vid körförbud och vid trafikbrott och trafikförseelser som ligger till grund för körförbud finns i körkortslagen (386/2011).

Föreslagen lydelse

106 §

Anmälan om beslut som gäller trafikbrott

Trots sekretessbestämmelserna ska polisen, *åklagaren* och domstolen till fordonstrafikregistret anmäla uppgift om straff som meddelats för trafikbrott och trafikförseelse vid framförande av motordrivet fordon eller uppgift om straff som inte påförts eller åtal som förkastats, om domstolen i samband med överklagande har upphävt eller undanröjt ett straff som dömts ut eller påförts tidigare och som det finns en anteckning om i fordonstrafikregistret. Domstolen *och åklagaren* ska registrera uppgifterna i registret över avgöranden och meddelanden om avgöranden enligt lagen om justitieförvaltningens riksomfattande informationssystem (372/2010) för förmedling till fordonstrafikregistret. Bestämmelser om myndighetens anmälningsskyldighet vid körförbud och vid trafikbrott och trafikförseelser som ligger till grund för körförbud finns i körkortslagen (386/2011).

—————
Denna lag träder i kraft den 20 .
—————

4.

Lag

om ändring av 17 § i lagen om fordonstrafikregistret

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om fordonstrafikregistret (541/2003) 17 § 2 mom. 2 punkten som följer:

Gällande lydelse

17 §

*Sekretessbelagda uppgifter och utlämnande
av dem*

Sekretessbelagda uppgifter i registret får dock utan hinder av sekretessbestämmelserna lämnas ut som följer:

2) till polisen och försvarsmakten för behandling av körkortsärenden,

Föreslagen lydelse

17 §

*Sekretessbelagda uppgifter och utlämnande
av dem*

Sekretessbelagda uppgifter i registret får dock utan hinder av sekretessbestämmelserna lämnas ut som följer:

2) till polisen och försvarsmakten för behandling av körkortsärenden *och ärenden som gäller körrätt,*

Denna lag träder i kraft den 20 .

5.

Lag

om ändring av 15 § i lagen om domstolspraktik

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om domstolspraktik (674/2016) 15 § 1 mom. 4 punkten, sådan den lyder i lag 1005/2016, samt
fogas till 15 § 1 mom., sådant det lyder i lag 1005/2016, en ny 5 punkt som följer:

Gällande lydelse

15 §

Befogenheter vid tingsrätten för en tingsnotarie som tjänstgjort i två månader

När en tingsnotarie har tjänstgjort i två månader får han eller hon utan särskilt förordnande vara ordförande i tingsrätten

4) vid sammanträden med en domare i ärenden som gäller förvandlingsstraff för böter.
(nytt)

Föreslagen lydelse

15 §

Befogenheter vid tingsrätten för en tingsnotarie som tjänstgjort i två månader

När en tingsnotarie har tjänstgjort i två månader får han eller hon utan särskilt förordnande vara ordförande i tingsrätten

4) vid sammanträden med en domare i ärenden som gäller förvandlingsstraff för böter,
5) vid handläggning av besvär och extraordinärt ändringssökande enligt 5 kap. i lagen om föreläggande av böter och ordningsbot (754/2010).

Denna lag träder i kraft den 20 .

6.

Lag

om ändring av 5 § i lagen om domstolsavgifter

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om domstolsavgifter (1455/2016) 5 § 7 punkten som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

5 §

5 §

Avgiftsfria prestationer

Avgiftsfria prestationer

Avgifter enligt denna lag tas inte ut

Avgifter enligt denna lag tas inte ut

7) i ärenden som gäller förvandlingsstraff
för böter,

7) i ärenden som gäller förvandlingsstraff
för böter *och inte heller i ärenden som be-
handlas vid tingsrätt som gäller sökande av
ändring enligt lagen om föreläggande av bö-
ter och ordningsbot (754/2010),*

Denna lag träder i kraft den 20 .